

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Науково-навчальний центр прикладної інформатики

ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

ІННОВАТИКА В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ ТА НАУЦІ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА

МАТЕРІАЛИ

III Міжнародного літнього наукового симпозіуму

***24–25 липня 2020 р.
м. Одеса***

Одеса
Інститут інноваційної освіти
2020

УДК 001(063):378.4 (Укр)
ББК 72я43
І66

*До збірника увійшли матеріали наукових робіт (тези доповідей, статті),
надані згідно з вимогами, що були заявлені на конференцію.*

*Роботи друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу.
Автори беруть на себе всю відповідальність за зміст поданих матеріалів.
Претензії до організаторів не приймаються.
При передруку матеріалів посилання обов'язкове.*

І66 Інноватика в сучасній освіті та науці: теорія, методологія, практика :
Матеріали III Міжнародного літнього наукового симпозиуму (м. Одеса, 24-25 липня
2020 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної
інформатики НАН України. 2-е вид., випр. і доп. – Одеса : ГО «Інститут інноваційної
освіти», 2020. – 114 с.

Матеріали конференції рекомендуються освітянам, науковцям, викладачам, здобувачам
вищої освіти, аспірантам, докторантам, студентам вищих навчальних закладів тощо¹.

Відповідальний редактор: С.К. Бурма
Коректор: П.А. Нємкова

Матеріали видано в авторській редакції.

УДК 001(063):378.4 (Укр)

© Усі права авторів застережені, 2020
© Інститут інноваційної освіти, 2020
© Друк ФОП Москвін А.А., 2020

Підписано до друку 31.07.2020. Формат 60х84/16.

Віддруковано з готового оригінал-макету.

Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Charter. Ум. друк. арк. 6,63. 2-е вид., випр. і доп.
Зам. № 3107/20-10. Тираж 100 прим. Ціна договірна. Виходить змішаними мовами: укр., англ.

Виготівник. ФОП Москвін А.А. Цифрова друкарня «Copy Art».

69095, Запоріжжя, просп. Соборний, 109. Тел.: (061) 708-08-80

Інститут інноваційної освіти: e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com

**Видання здійснене за експертної підтримки
Науково-навчального центру прикладної інформатики НАН України
03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40.**

¹ Відповідає п. 12 Порядку присудження наукових ступенів Затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567; п. 28 Постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності»; п. 13 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 липня 2004 р. № 882 «Про питання стипендіального забезпечення»

ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

Т.В. Біловоденко,

спеціаліст вищої категорії, старший вчитель,
вчитель географії Комунального закладу
«Нікопольська середня загальноосвітня школа I-III ступенів №6»,
Дніпропетровська обл., місто Нікополь

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ ЯК СПОСІБ РОЗКРИТТЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ

Анотація. У статті розглядаються шляхи реалізації інноваційної діяльності у навчанні географії в середній школі. Описуються інноваційні прийоми. Наводяться конкретні приклади інтегрованих уроків, проектів.

Ключові слова: інновації, проекти, інтеграція, інтегровані уроки.

Географія – це єдиний навчальний курс, який дає можливість отримати цілісну картину про Землю, як планету людей. Пошук істини полягає в розкритті та автоматизації процесів творчості, формування знання при створенні інновацій і інноваційних змін на основі використання інформації про насущні проблеми суспільства та шляхи їх вирішення [9]. Тому, щоб учні змогли правильно зрозуміти матеріальні, духовні і культурні цінності, оточуючі їх, і сенс існування людини в просторі, необхідно накопичення великих географічних знань [3]. Не секрет, що основним засобом навчання, як і раніше, залишаються підручник з атласом. Проте ефективно навчання передбачає використання і інших засобів навчання та технологій. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки зазначається, що інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, реального забезпечення рівного доступу всіх її громадян до якісної освіти, можливостей і свободи вибору в освіті, модернізації змісту освіти і організації її адекватно світовим тенденціям і вимогам ринку праці, забезпечення безперервності освіти та навчання протягом усього життя [6].

В умовах особистісно-орієнтованого навчання вчитель набуває іншу роль і функцію в навчальному процесі, анітрохи не менш значиму, ніж при

традиційній системі навчання, але іншу [4]. Тепер вчитель виступає не тільки в ролі носія знань і контролюючої інстанції, але і в ролі організатора самостійної пізнавальної діяльності учня [1].

В.О. Сухомлинський вважав, що навчальна діяльність має бути активною і творчою, чому допомагають спеціальна організація розумової праці на уроках і в позакласний час, включення учнів до творчості, пошуково-експедиційної роботи [2]. Новітніми підходами до організації навчання географії у сучасній школі є застосування різноманітних інноваційних технологій. Отже, щоб розв'язати проблему перетворення учня з об'єкта педагогічного впливу в суб'єкт навчання, необхідно використовувати творчі завдання, нестандартні уроки, дискусії, ігри тощо.

Тому у своїй роботі перевагу надаю таким інноваційним технологіям як проблемна та інтерактивна технології, колективної та групової діяльності. Вони дають можливість забезпечити перехід діяльності навчального закладу на якісно новий рівень відповідно до цілей особистісного розвитку учнів, соціальних вимог. Першим кроком під час використання інноваційної діяльності на сучасному етапі вивчення географії стала робота над створенням власної моделі підвищення результативності на уроці географії. Такої моделі, яка б відповідала завданням дослідно-експериментальної роботи та оптимізувала діяльність всіх учасників навчального процесу, формувала у них нові компетенції. За основу створення власної моделі була взята наступна:

«Учень – суб'єкт пізнавального процесу, перетворюючий інформаційне поле предмета у відповідності зі своїми пізнавальними і творчими потребами».

Для того, щоб досягти успішності та підвищити результативність на уроках географії, я створила стратегію, за якою:

- перебудувала навчальний простір,
- почала використовувати сучасні навчальні технології,
- внесла зміни до тематичного планування,
- провела моніторинг успішності після отримання результату.

Засобами для досягнення потрібного результату стало використання проєктних, інформаційних та інтерактивних технологій. Проєктна діяльність учнів пов'язана з вирішенням творчої задачі, іноді із нестандартним підходом. Наприклад, під час виконання проєкту «Врятуй природу – збережи для нащадків» учні можуть проявляти ініціативу та самостійно очищувати водойми, збирати сміття, доглядати за тваринами, яким потрібна допомога.

Використання інтерактивних технологій забезпечують цікавий підхід до організації навчальної діяльності учнів. Вивчення теми «Альтернативні джерела енергії» (9 клас) з учнями можна створити за допомогою електронного конструктора свою модель «Альтернативних

джерел енергії» (сонячна електростанція представлена лампочкою, а вітрова – вентилятором).

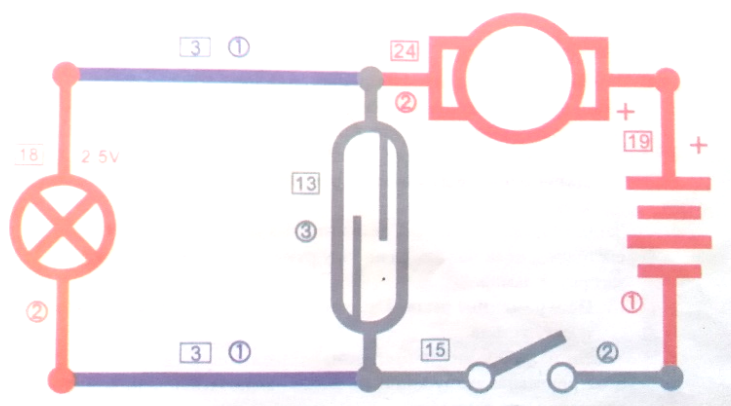
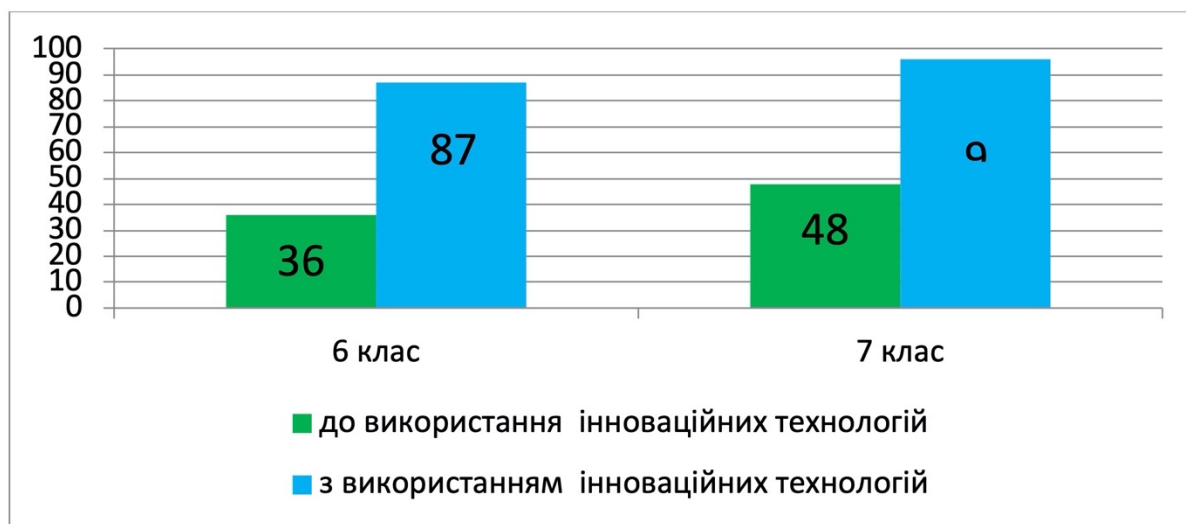

Схема 1. Модель «Альтернативних джерел енергії»

Сучасне навчання з цифровими технологіями це не тренд, а вимога часу. Всі зміни, які відбуваються в суспільстві, відображаються в освіті [5]. Тому я вважаю, що використання на уроках географії інформаційно-цифрових технологій сприяє процесу полегшення сприйняття та осмислення явищ навколишнього світу, а також допомагає здійснювати контроль і корекцію навчальної діяльності учнів. Для підвищення результативності навчальної діяльності учнів можливо використовувати такі інформаційні технології:

- інтерактивні карти,
- електронні підручники,
- електронні атласи
- віртуальні екскурсії,
- презентації,
- сервери LearningApps, Thinglink.com, WordArt,
- створення завдань з допомогою QR-кодів,
- використання PlickersCards [8].

Педагогічні інноваційні технології, зокрема пошук і втілення у практику нових методичних підходів, використання сучасних засобів навчання, можуть суттєво покращити якість роботи вчителя та системи освіти загалом [7]. Після використання інноваційної діяльності зацікавленість та результативність на уроках географії збільшилась, що видно із діаграми.

Діаграма 1. Результативність у навчанні під час використання інноваційних технологій на уроках географії

Результативність використання інноваційної діяльності на уроках географії визначалася на основі:

- ✓ ініціативи та активності учнів брати участь у дослідницькій та проєктній діяльності;
- ✓ самостійного рішення проблемних ситуацій;
- ✓ зростання творчого потенціалу учнів;
- ✓ моніторингу якості знань учнів;
- ✓ підвищеного інтересу до предмету.

Як показує практика у навчальній діяльності після впровадження цих технологій відбулися такі зміни у навчальному, соціальному і психологічному критерії. На основі зазначеного вище можна зробити висновок, що обдарована дитина, зокрема і майбутній юний науковець, у загальноосвітній школі формується і розвивається саме завдяки шкільній буденній праці на уроках.

Список використаних джерел

1. Бибенко Г.В. Моделирование успешного учебного сре́довища как заса́б розвитку творчої компетентності учнів // Географія, 2006. – №9 (61). – С. 10–14.
2. Дегтярьов С.Г. Комп'ютерні технології навчання на уроках географії. Нива знань. 2000. – №2.
3. Дичківська І.М. Основи педагогічної інноватики: Навчальний посібник. – Рівне: РЛГУ, 2001. – 233 с.
4. Інноваційна діяльність педагога: від теорії до успіху: Інформаційно-методичний збірник / Упоряд. Г.О. Сиротенко – КП: ПОІППО, 2006.
5. Кобернік С.Г. Методика викладання географії у школі: Навчально-метод. посібник. – К.: Стаферд-2, 2000.
1. Концепція загальної середньої освіти (12 – річна школа) // Нормативно – правове забезпечення освіти: У 4-х частинах. – Х.: Основа, 2004.
6. Корнеев В.П. Технології в навчанні географії. – Харків: Основа, 2004.

7. Корнеев В.П. Інноваційні підходи до навчання географії / В.П. Корнеев // Географія та основи економіки в школі. – 2009. – № 7/8. – С. 21–26.
8. Хорольська Н.О. Розвиток інтелектуально-творчих умінь підлітків засобами навчально-дослідницької діяльності / Н.О. Хорольська // Навчально-дослідницька діяльність дітей: досвід організації, дидактичні напрацювання, особливості формування навчально-дослідницьких умінь. – К.: 2014. – С. 182.

Т.В. Биловоденко,

**Реализация инновационной деятельности на уроках географии
как способ раскрытия творческого потенциала учащихся.**

Аннотация. В статье рассматриваются пути реализации инновационной деятельности в обучении географии в средней школе. Описываются инновационные приемы. Приводятся конкретные примеры интегрированных уроков, проектов.

Ключевые слова: инновации, проекты, интеграция, интегрированные уроки

T.V. Bylovodenko,

**Implementation of innovative activities in geography lessons as a way to reveal the
creative potential of students.**

Summary. The article discusses the implementation of innovative activities in teaching geography in high school. Innovative techniques are described. Concrete examples of integrated lessons and projects are given.

Keywords: innovations, projects, integration, integrated lessons.

О.Я. Гурик,
викладач історії України
Івано-Франківського коледжу
Львівського національного аграрного університету

ВИКОРИСТАННЯ ДИСКУСІЙНИХ МЕТОДІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Сучасний розвиток освіти та науки вимагає узагальнення знань з різних навчальних дисциплін, тобто в єдиному контексті розглядаються проблеми історії, політики, економіки, екології, демографії тощо. Багатоаспектний характер сучасних проблем дозволяє використовувати міжпредметні зв'язки на заняттях з історії України. Особливо ці зв'язки можливі при проведенні таких занять, як заняття – дискусії, коли студенти розбиваються на групи та можуть подивитись на проблему очима політика, історика, економіста, географа, фізика. При впровадженні таких форм занять дуже важливою є координація роботи окремих викладачів – предметників.

Дискусія передбачає широке публічне обговорення суперечливого питання, яке ґрунтується на обміні думками з певної проблеми. У науковому обігу термін «дискусія» вживається у різних значеннях, а саме: як просте обговорення, учасники якого висловлюють думки, доповнюючи та уточнюючи певні судження чи факти, або як суперечку, зіткнення різних точок зору, позицій, підходів. Водночас дискусію дуже часто ототожнюють з полемікою, цілеспрямованим, емоційним, пристрасним відстоюванням уже наявної, сформованої та незмінної позиції [1, с. 151].

Важливо, що дискусія сприяє набуттю студентами умінь виявляти терпимість до думок, поведінки, вірувань інших людей; слухати уважно і не перебивати інших; уникати реплік, що принижують людську гідність; поважати думку опонента, прагнути зрозуміти його; виявляти стриманість, скромність і самокритичність, уміння з гідністю визнавати недоліки своєї аргументації.

Практика доводить, що застосування дискусійних методів на заняттях з історії України дає високі результати не лише на рівні репродуктивного засвоєння, а й на аналітичному рівні, коли йдеться про розуміння матеріалу, що вивчається.

Існують різні форми організації дискусії. Можлива фронтальна форма, коли проблемне чи пізнавальне заняття пропонується одразу всім студентам, або проведення дискусій з поділом по 4-6 студентів.

Запровадження дискусії в навчальний процес відбувається у два етапи. На першому елементи дискусії «вживлюються» в хід будь – якого заняття. На другому – проводяться окремі заняття за участю студентів однієї чи

декількох груп. Основним завданням дискусії є виявлення різноманітних точок зору студентів з історичної проблеми чи кола проблем та їх всебічний аналіз.

Дискусія чи її елементи можуть бути використані на всіх етапах навчального процесу:

- а) при вивченні нового матеріалу;
- б) при перевірці домашнього завдання;
- в) під час заняття узагальнення;
- г) при повторенні та закріпленні матеріалу, що вивчається [2, с. 24].

Різновидом дискусії є дебати, які використовуються для обговорення тем, щодо яких існують протилежні погляди вчених. Прикладом дебатів може бути організація обговорення на занятті таких питань: «Чи правильна назва Литовська Русь?»; «Чи можна назвати період гетьманства К. Розумовського періодом відродження української автономності?» «Б. Хмельницький: політик, дипломат, полководець».

Круглий стіл передбачає дискусію невеликої групи студентів (не більше п'яти) з обговоренням певного питання. Кожен учасник круглого столу має однакове право на висловлення власної думки, а обов'язковою умовою участі в дискусії є необхідність аргументації особистої точки зору.

На мою думку, застосування методу круглого столу є доцільним під час розгляду таких проблем, як: «Головні причини роздробленості Київської Русі»; «Руїна на українських землях – наслідок визвольної війни або гетьманська боротьба за владу»; «Причини поразки Української революції»; «Спроби політичних реформ і зростання активності українського суспільства».

Як показує практика, для демонстрації різних поглядів з певної проблеми варто застосовувати панельну дискусію (засідання експертної групи), яка передбачає обговорення дискусійного питання маленькою групою (4–6) студентів із заздалегідь призначеним головою. Як відомо, панельна дискусія проходить у два етапи: обговорення проблеми всіма учасниками групи; виклад позиції групи у виступах. При цьому обговорення цієї позиції з усією групою не передбачено. Але тут дуже важливо, щоб головні учасники дискусії добре підготувалися й були компетентними в певному питанні.

Методом панельної дискусії, на мій погляд, можна розглянути питання, які вимагають оцінки різних поглядів на проблему, наприклад: «Виникнення козацтва: причина або наслідок національно-визвольної боротьби українського народу?»

Дуже схожим на засідання експертної групи (панельної дискусії) є такий вид дискусії як форум, під час якого група студентів розглядає певну проблему й виробляє певну позицію, яку потім обговорює з усіма студентами. На відміну від панельної дискусії, він не вимагає особливої

підготовчої роботи й передбачає активний обмін думками на другому етапі. Орієнтована проблема для обговорення може бути така: «НЕП – змушений захід чи планомірна політика?».

Своєрідною дискусією з елементами ігрового моделювання, яка містить сукупність точок зору минулого і сучасного, є судове засідання. Обговорення проходить у вигляді слухання справи за участю сторони, що обвинувачує, судді й захисту. Суть цього методу полягає в тому, щоб розглянути якусь проблему не тільки з позиції сучасної людини, але й з позиції «учасників» подій. Головною метою такого заняття є не винесення обвинувачення, а розвиток творчої діяльності студентів, яка містить в собі історичне дослідження та вивчення фактів, вміння сперечатись, формулювати та аргументовано відстоювати власну думку, давати оцінку неоднозначним історичним явищам та подіям, самостійно аналізувати історичну літературу та документи. У вигляді судового засідання, на мою думку, може бути розглянута діяльність таких особистостей: «Володимир Великий – реформатор або знищувач традицій слов'ян?»; «Гетьман І. Мазепа – зрадник або борець за незалежність України?» [3, с. 78].

Дискусійні методи є важливим елементом формування творчої особистості студентів на заняттях з історії України, адже вони дають можливість студентові висловити власну точку зору, розібрати ситуацію, знайти компромісний варіант проблеми. Навчання шляхом спілкування засноване на умінні сприйняти чужу точку зору і підтримати її; перебування в атмосфері, що спонукає до чесності й відкритості, де панує повна довіра студентів.[4, с. 127].

У кінцевому результаті, застосування дискусійних методів навчання у навчальному процесі сприяє виникненню й розвитку в студентів пізнавального інтересу до навчання, виховання терпимості, комунікативної культури, толерантності як однієї з найважливіших умов розвитку демократичного суспільства.

Список використаних джерел

1. Венцова Н.О. Дискусія як метод навчання історії в школі / Н.О. Венцова // Зб. наук. праць Бердянського педагогічного університету (педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2004. – № 1. – С. 151–159.
2. Левітас Ф.Л., Салата О.О. Методика викладання історії. Практикум для вчителя// — Харків: Основа, 2007. – 112 с.
3. Гребенюк О. Технологія проведення історичної дискусії на уроках / О. Гребенюк // Історія України. – 2002. – № 37.
4. Муляр О., Василенко Н. Використання дискусійних методів на уроках історії як спосіб виховання толерантності учнів. Пед. дискурс : зб. наук. пр. – 2014. – С. 124–128 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2014_16_25

PROGRAMMING ALGORITHMS AS A NEW SCIENTIFIC STRATEGY IN EDUCATION

Recent decades have brought the world a significant development. Of fundamental importance was the widespread introduction and modernization of computers. This made the writing of computer programs started on a large scale, and as a consequence it contributed to changes both on the market and in everyday life.

Educational systems, introducing the learning of programming, provided answers to numerous changes caused by the development of technology. An important aspect when writing code, as well as in school education, is the ability to solve problems using a sequence of instructions, sometimes repeating sequentially. In programming, an ordered sequence of tasks to solve a particular problem is called an algorithm. Creating algorithms by children is aimed at both the intellectual development of the child, his mathematical abilities and creativity.

Loss of creativity and math skills in children is one of the few negative traits observed in students who are in their first years of education. The Supreme Audit Office in its report [1], citing the research and opinion of Prof. Dr Hab. Edyty Gruszczyk-Kolczyńska includes a statement in her report that can be translated as follows:

“More than half of Polish children – before starting school education – show an aptitude for learning mathematics, and every fourth has a high degree of earnings of such talents. After a few months of study in school, most of these children no longer manifest their excellent mental abilities. The reason is that these kids are pushed back to the level of average students. In the following years of school education, this trend intensifies to such an extent that only two or three older students in the class show mathematical talents. In the first weeks of schooling, they undergo strong socialization. Its course is determined by the features of the class-lesson system, in which average students are preferred. In order to meet these expectations, children – with all their strength – try to resemble the model of an average student, because it gives them a sense of security. The problem is that children with makings of mathematical talents have great difficulty adjusting to this pattern due to the previously mentioned features of their mind and what they already know and can do in mathematics. For the aforementioned reasons, these children are instructed, excessively rebuked, and called to order by teachers. In addition, parents of gifted children usually maintain the teaching position and force them to be polite at school, that is, average. The effect of this massive social pressure is that mathematically gifted children, after

only a few months of study at school, stop manifesting their excellent mental abilities. It is accompanied by the destructive process of lazy minds of children with the makings of mathematical talents and joy in mathematical activity. Unfortunately, it is impossible to fix it all in the next years of school education [1].

Also «Dziennik Gazeta Prawna» published an interview with the aforementioned professor, whose translated title is: «School is a slaughterhouse of talents. It kills mathematical abilities instantly» [2]. There you can read the professor's opinion, in which many students see problems with mathematics, not so much in their natural predispositions (as it is commonly believed), but in improperly conducted educational process at school.

The problem presented in the report of the Supreme Audit Office, combined with the loss of creativity in children in the first years of their education, mentioned at the beginning of the article, gives the impression that, in some aspects, teaching at school is more stupid than educating. To change this, there are many initiatives, such as the mathematics competition for kindergartens «Żyrafka», organized by the University of Natural Sciences and Humanities in Siedlce. However, in order to effectively stop regression, and instead implement progress in the development of students, especially in primary schools, a certain process should be introduced in which students will be able to demonstrate logical thinking. This is undoubtedly the emphasis on learning to program systems with algorithms that solve simple and slightly more complex problems.

An algorithm is a sequence of clearly defined instructions that the program has to execute in order to solve a given problem. Simple (or sometimes more complex) commands are written by the programmer. A frequently promoted approach to solving certain complex problems is the principle of «divide and conquer». This principle is based on breaking down a larger task into several smaller, easier-to-solve tasks. This approach allows you to better understand the problem at its root, and at the same time guided by logical thinking to understand the whole problem and find its solution.

Introducing the learning of programming, and thus giving students the opportunity to solve problems using computer algorithms. It allows them to develop logical thinking more, see the dependencies between existing processes, and learn to divide more complex problems into smaller ones. Writing algorithms can also stop students from the previously described regression of competency in science and application, both in mathematics and in the other science subjects that mathematics is closely related to. It is also important that mathematical equations are solved using algorithms, i.e. a complex sequence of instructions, usually repeated sequentially in order to achieve a given result.

Creating own algorithms in order to solve given problems is conducive to greater use of intellectual potential by students. It is worth mentioning that the tests carried out today used to examine the IQ (both those carried out by the psychological and pedagogical counseling center and by Mense) have tasks in

order to solve which a certain pattern, algorithm, leading to the achievement of the appropriate result must be found.

This article discusses the benefits of learning to program for a child's development, and what problems it addresses in modern education. Statistics were also presented about the financial benefits of working as a programmer, writing his code object-oriented. But will this condition continue? Will people currently starting their education, which also includes programming learning, be able to count on finding a job in this specialization?

Based on the data of the European commission, experts from Kodilla.com created statistics for Poland. Two charts show the demand for programmers until 2030 [5].

Fig. 2. Presents a positive vision for the group of society responsible for recruiting programmers for job positions. It shows that only in 2030 the demand for programmers will equal the supply, so there will be enough programmers on the market to meet the expectations of enterprises. According to statistics, this will happen when there are 650,000 programmers available on the market and the same number of jobs. This does not mean a crisis for future developers. It only means that it is a bit of an inconvenience.

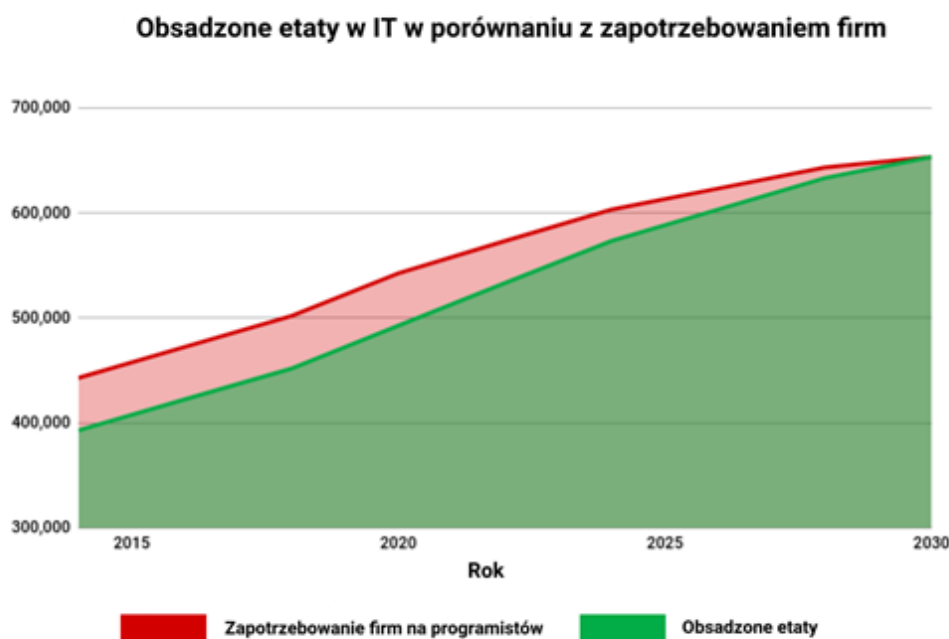

Fig. 2 A graph showing the demand for programmers, the optimistic variant for recruiters and the pessimistic one for programmers [5].

Fig. 3. It presents a vision that is more positive for programmers and less for those responsible for their recruitment. The demand for programmers shown in the chart is constantly growing, the demand for programmers increases to a greater extent than their availability on the market. And so, in 2030 it is estimated that about 650,000 programmers will be available on the market (by the way, this

is the same estimated value as shown in Fig. 2), while the market will need about 800,000 programmers.

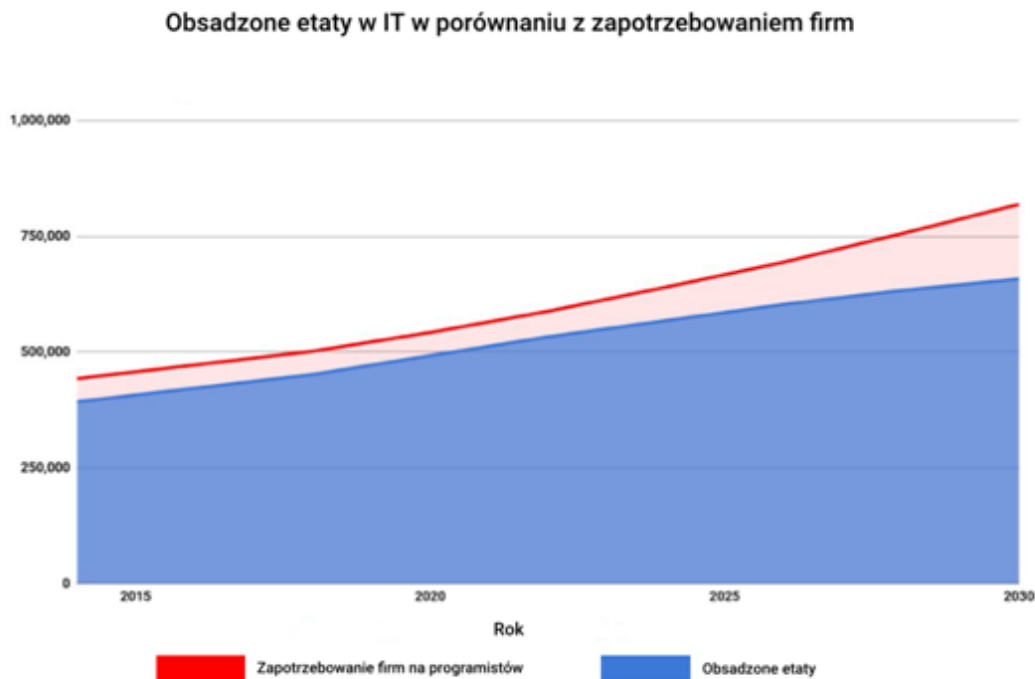

Fig. 3 Chart showing the demand for programmers, a pessimistic variant for recruiters and an optimistic one for programmers [5].

The statistics for Poland, created by kodilla.com [6], based on data from the European Union, do not present a negative vision for employees dealing with programming. The worst scenario for programmers shows that in 2030, when current primary school students take their first steps on the market, the demand for programmers will equal the number of programmers available on the market and will amount to 650,000. The optimistic vision for programmers assumes that by 2030 the demand for programmers will continue to grow, faster than the number of available programmers on the market. Both visions allow us to calmly look at the future of primary school students who put their care into writing programs.

Teaching programming in schools, and thus students writing programming algorithms, can have numerous benefits. The basic advantages are the proper development of the child, the preservation and enrichment of creativity, the development of mathematical competences. It is also important that learning in this field makes students learning it a good prospect for the future. This makes it possible to think that children involved in learning can count on both adequate development in their youth and decent earnings and satisfying work in the future.

References

1. Najwyższa Izba Kontroli KNO.430.003.2018” Nauczanie matematyki w szkołach „Nr ewid. 30/2018/P/17/026/KNO, <http://salon.perspektywy.pl/2019/pdf/Raport-NIK.pdf>
2. Klara Klinger, „Szkoła to rzeźnia talentów. Błyskawicznie zabija matematyczne zdolności”, Dziennik Gazeta Prawna, <https://serwisy.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/703149,szkola-to-rzeznia-talentow-blyskawicznie-zabija-matematyczne-zdolnosci.html>
3. Konkurs Matematyczny Żyrafka, <https://www.uph.edu.pl/wydarzenia/ogloszenia/4544-konkurs-matematyczny-zyrafka> [8]
4. URL: <https://www.mensa.org.pl/>
„BOOM NA PROGRAMISTÓW POTRWA DO 2030 ROKU - PROGNOZA EKSPERTÓW”,
<https://zielonalinia.gov.pl/-/boom-na-programistow-potrwa-do-2030-roku-prognoza-ekspertow>
5. URL: <https://kodilla.com/pl>

I.С. Майстрюк,

здобувач вищої освіти ступеня магістра

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

науковий керівник: ***О.І. Проскурня,***

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри математики

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ СТЕРЕОМЕТРІЇ В КЛАСАХ З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ МАТЕМАТИКИ

Процес навчання стереометрії в класах з поглибленим вивченням математики ґрунтується на діяльнісному підході. В основі якого знаходяться: 1) принцип первинної діяльності; 2) принцип діяльнісного цілепокладання; 3) принцип діяльнісного визначення змісту навчання; 4) принцип діяльнісного засвоєння змісту навчання; 5) принцип професійної спрямованості навчання.

Метою курсу стереометрії в класах з поглибленим вивченням математики є систематичне вивчення властивостей геометричних фігур у просторі, розвиток просторової уяви, уявлення та логічного мислення [1, с. 1]. Основною формою проведення занять залишається система уроків: вивчення нового матеріалу, формування вмінь розв'язувати задачі, узагальнення та систематизації знань, контролю та корекції знань. Поряд із цим ширше використовується шкільна лекція, семінарські та практичні заняття, а також нетрадиційні форми навчання (динамічні слайд-лекції, дидактичні ігри, уроки «однієї задачі», «однієї ідеї», інтегровані уроки математики і фізики тощо).

На першому уроці стереометрії, під час вивчення теми «Аксіоми стереометрії та наслідки з них», доцільно провести аналогію з курсом планіметрії. Це дає змогу учням краще запам'ятати та усвідомити основні поняття, аксіоми, теореми. Слід мати на увазі, що в учнів трапляються труднощі, які пов'язані з недостатнім розвитком просторової уяви, перевантаженням аксіом та теорем, наявністю низки відмінностей понять планіметрії та стереометрії [2, с. 441].

З метою зменшення кількості труднощів та підвищення ефективності уроків стереометрії в класах з поглибленим вивченням математики доцільне використання програмних засобів навчального призначення GRAN 1, GRAN 2D, GRAN 3D, DG, AGrapher, GeoGebra, бібліотеки електронних наочностей та інших. Стає доступнішим вивчення наступних тем: знаходження площ фігур, побудова перерізів геометричних тіл, обчислення об'ємів тіл обертання та інші. Проте слід знайти виважену границю щодо оптимального обсягу застосування цих засобів. Слід усвідомлювати, що зазначені інформаційні технології слугують лише допоміжним елементом пошуку інформації, її наочного подання або урізноманітнення навчальних завдань. Не слід надто захоплюватись уміннями вільно оперувати зазначеними програмно-технічними засобами на шкоду основному завданню вивчення математики — відпрацюванню в учнів відповідних навичок мислення.

Система задач перших уроків стереометрії містить небагато задач, але переважна їх кількість – це задачі на доведення. Доцільно звернути увагу учнів на те, що вивчені аксіоми стереометрії і наслідки з них дають можливість розв'язувати найпростіші задачі на побудову в просторі. Проте оскільки малюнок в стереометрії лише умовно зображує просторову фігуру, то побудови в стереометрії бувають двох видів: а) побудови на малюнку, які реально виконуються на площині (наприклад, побудова перерізів многогранників); б) уявні побудови, коли фактично лише пояснюється можливість побудови, доводиться існування об'єкта.

Після вивчення теми «Аксіоми стереометрії та наслідки з них» необхідно ознайомити учнів з технікою побудови найпростіших перерізів.

Під час розгляду теми «Взаємне розташування прямих у просторі» доцільно довести теореми про транзитивність паралельності прямих у просторі, про рівність двох кутів із співнапрямленими сторонами, дати учням уявлення про напрям у просторі, про кути між мимобіжними прямими. Корисним буде розв'язати наступні задачі на побудову у просторі: проведення через точку прямої, паралельної до даної, прямої, що перетинає дану під заданим кутом, прямої, мимобіжної до даної, проведення через точку прямої, паралельної до даної площини і площини, паралельної даній прямій.

Таким чином, однією з головних особливостей навчання стереометрії в класах з поглибленим вивченням математики повинно бути широке застосування геометричних образів, їх моделей і зображень. Учні мають навчитися перш за все «бачити» розміщення прямих і площин, відповідні кути і відстані, а вже потім вміти обґрунтувати свої просторові уявлення, спираючись на означення, ознаки, властивості, аксіоми, теореми та інші твердження.

Список використаних джерел

1. Навчальні програми для 10-11 класів [Електронний режим]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>.
2. Слєпкань З. І. (2006). Методика навчання математики.

О.О. Медведєва,

здобувач вищої освіти ступеня магістра

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

науковий керівник: **Л.В. Кондрашова,**

доктор педагогічних наук,

професор кафедри педагогіки вищої школи і освітнього менеджменту

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО КЛИПОВОГО МИСЛЕННЯ В УМОВАХ ВИЩОЇ ШКОЛИ

В сучасному світі відбувається зміна парадигм розвитку суспільства, що обумовлюється наслідками інформативної і комунікативної революцій, глобалізацією та цивілізацією світу. Головна потреба суспільства полягає у високо розвинутому інтелекті, евристичному мисленні, нестандартних креативних діях при розв'язанні соціальних проблем.

В умовах глобалізації і комунікації в Україні має місце потреба в кваліфікованих фахівцях із знанням англійської мови. Аналіз педагогічної практики свідчить про те, що підготовка не тільки у загальноосвітніх, але і у вищій школі реалізується в рамках «знанневої» парадигми, виконанні репродуктивних і корекційних функцій. Методика викладання іноземної мови спрямована на репродуктивне засвоєння словарного запасу, відтворення іншомовних слів, механічний переклад тексту, але не на вільне володіння іноземною мовою (в тому числі й англійською). На жаль, зусилля викладачів акцентуються на формальному вивченні іноземної мови, а не на розвитку креативних, комунікативних здібностей і готовності до іншомовної комунікації учнів і студентів. Програми з іншомовних дисциплін є в основному документами, які окреслені стандартами й не

підлягають рефлексії, що слугує причиною низького володіння іноземною мовою.

Причини низького рівня володіння іноземною мовою слід шукати і в індивідуальних можливостях особистості, тих змінах, що мають місце в педагогічній практиці з використанням аудіовізуальних засобів масової інформації, наслідком якого є «кліпове мислення» («to clip» перекладається, як «робити вирізки»).

«Кліпове мислення» трактується як «фрагментарне мислення», коли у свідомості індивідууму присутня не цілісна та систематизована картина будь якого явища або поняття, а лише віддалене, неповне та мозаїчне уявлення про нього. При цьому спостерігається відсутність причинно-наслідкового зв'язку, можливості порівняння, аналізу, синтезу, виникнення асоціацій.

Аналіз університетської практики дозволяє говорити про те, що на початку вивчення іноземної мови в університеті студент має труднощі з виконанням таких завдань, як написання есе і творів, усний та письмовий переказ тексту, нового вокабуляру – це пов'язано з активною роботою короткочасної, пам'яті, але недостатньо розвинутою довгостроковою. Також спостерігаються проблеми з образним мисленням. Студент, якому було надано новий вокабуляр у вигляді списку з перекладом і транскрипцією або усно продиктований викладачем, сприйме його гірше, ніж той, що був представлений у форматі слайдової презентації Power Point з ілюстраціями.

Наслідком такого викладання англійської мови є відсутність у більшості інтересу до вивчення іноземної мови, невпевненість у власних здібностях до іншомовного спілкування, нечітке уявлення цілей значущості його у практиці, низька самооцінка комунікативних мовленевих здібностей. По даним анкетування інтерес до іноземної мови відсутній у 63% студентів; інтерес є, але 15% з них не вірять у можливості оволодіння іншомовним спілкуванням, 15% не вважають оволодіння англійською мовою необхідністю, 7% активно вивчають цей предмет. 15% відповіли, що поповнюють знання через Інтернет, прагнуть до нестандартних дій, подоланню штамів, шаблонів; 45,3% студентів обмежуються інформацією, отриманої на заняттях, не прагнуть до вивчення нової інформації; 16,2% відсутнє бажання займатися самоосвітою; 22,5% – важко відповісти на запитання.

Змінити ситуацію можна за допомогою використання в освітньому процесі інноваційних технологій, які дають особистості право вибору індивідуальної траєкторії комунікаційного росту і розвитку, забезпечення особистісно-орієнтованої підтримки, активізації іншомовної діяльності, що впливає на якість володіння англійською мовою. Тут варто згадати технологію особистісно-орієнтованого навчання, згідно з якою, «освіта

повинна бути гуманістичною, і головне завдання педагога полягає в тому, щоб допомогти людині виявити, що в ній вже закладено, а не навчати її, відливаючи в певну форму, вигадану кимось заздалегідь» [1]. Основний принцип гуманістичної спрямованості освіти, який був виділений К. Роджерсом, полягає в тому, що «для кожного індивіда значущий свій власний світ сприйняття навколишньої дійсності (людина ставиться до навколишньої дійсності крізь призму свого власного розуміння і сприйняття)» [2]. Але головна мета особистісно-орієнтованої технології – розкриття можливостей і досягнення розвитку особистості студента. [3, с. 294]. «Навчання не так задає вектор розвитку, скільки створює для цього всі необхідні умови. Його завдання не планувати загальну, єдину й обов'язкову для всіх лінію психічного розвитку, а допомагати кожному студенту з урахуванням наявного у нього досвіду пізнань удосконалювати свої індивідуальні здібності, розвиватися як особистість» [4, с. 11]. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що особистісно-орієнтована технологія передбачає лояльність до будь-яких особливостей мислення студентів.

Інноваційні технології дозволяють справлятися з феноменом «кліпового мислення», яке властиве сучасному студенту в зв'язку з використанням аудіовізуальних засобів масової інформації (Інтернет і телебачення). Використання цих засобів впливає на характер когнітивних процесів студентів, їх адаптацію до аудіовізуального контенту. [5]

У ході вивчення англійської мови використовувалися технології на основі інтернет-ресурсів і креативного підходу до організації самостійної роботи з метою: поширення, поглиблення і закріплення навчальної інформації з англійської мови; нестандартність у вирішенні навчальних завдань; вироблення практичних умінь роботи з різними інформаційними джерелами; продуктивність, чіткість виконання завдань; розвитку креативних і комунікативних якостей студентів.

Студентам передбачалися різноманітні варіанти завдань: робота з онлайн-курсами для вивчення англійської мови; проходження тестування загального рівня; виконання тренінгових і тестових вправ; участь у форумах, конференціях, чатах та ін.; пошук інформації із заданої теми, підготовка її до презентації; додаткові ресурси: згадки, флеш-ігри, питання з лексичним наповненням; читання і прослуховування аутентичних матеріалів на англійській мові (новини, блоги, форуми). Студентам було рекомендовано такі сайти: <http://www.englishclub.com/>; <http://www.quia.com/>; <http://www.esl-lab.com/>; <http://www.yoanews.com/>; <http://www.usatoday.com/>; <http://www.wordchamp.com> та ін.

Таким чином, використання технологій на основі інтернет-ресурсів підвищує інтерес і позитивну мотивацію його вивчення, розвиває творче мислення і швидко адаптацію до кліпових ситуацій у навчанні. Впровадження в освітній процес сучасних інноваційних технологій

допомагає організувати проблемно-розвиваюче навчання майбутніх фахівців, формувати креативну особистість, здатну до іншомовного спілкування.

Список використаних джерел

1. Маслоу А. Мотивация и личность. – СПб. : Евразия, 1999. 478 с.
2. Роджерс К. Клиентоцентрированная терапия. М.: “Рефл-бук”, 1997.
3. Андреев В.И. Педагогика: Учебный курс для творческого саморазвития / В.И. Андреев. – 3-е изд. – Казань: Центр инновационных технологий, 2012. – 608 с.
4. Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. – М.: Сентябрь, 1996. – 96 с.
5. Афонина М.С. Использование мультимедиа технологий в преподавании иностранного языка в школе [Електронний ресурс] / М.С. Афонина. – Режим доступу: <http://sibac.info/index.php/2009-07-01-10-21-16/56-2012-12-10-07-47>

Н.В. Павенко,

викладач Слов'янського багатoproфільного регіонального центру професійної освіти імені П.Ф. Кривоноса, Слов'янськ, Донецька область

ТРЕНДИ У НАВЧАННІ: ГЕЙМІФІКАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК РЕСУРС ДЛЯ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ УЧНЯ

Щоб урізноманітнити навчання і мати можливість йти в ногу з часом, педагоги все частіше застосовують гейміфікацію освітнього процесу. Це явище оцінюється неоднозначно: оптимісти сприймають модний тренд як спосіб поліпшити якість освіти, а песимісти оцінюють негативно, вважаючи що ця техніка має свідомо маніпулятивний характер.

Ігрові технології є складовою частиною педагогічних технологій. Проблема використання ігор в педагогічній теорії і практиці не нова. Розробкою теорії гри, її методологічних основ, з'ясуванням її соціальної природи, значення для розвитку учня займалися В.Ю. Биков, О.В. Співаковський, А.Ф. Монако, С.А. Раков, В.В. Лапінський, Р.С. Гуревич та інші. Аналіз сучасних освітніх трендів у своїх роботах досліджували Морзе Н.В., Кузьминська О.Г., Кочарян А.Б., Левин М.

Гейміфікація – це процес використання ігрових елементів або принципів гри в неігрових ситуаціях, який дозволяє розглядати гру і як метод навчання, і як форму виховної роботи, і як засіб організації освітнього процесу в цілому.

Варто зазначити, що гра так чи інакше завжди була присутня в навчанні. Але в останні роки відбулося зростання інтересу до комп'ютерних ігор, що змусило говорити про гейміфікацію як про один з ключових трендів освіти.

Відмінністю гейміфікації від інших освітніх технологій, заснованих на принципах гри, є застосування підходів, характерних для комп'ютерних ігор, з метою підвищення залученості учнів в процес навчання.

Розвиваюче ігрове середовище поступово стає реальним конкурентом традиційним методам навчання. Практика комп'ютерних ігор часто визнається громадською думкою як небезпека залежності і марна трата часу. Однак дослідники відзначають, що «негативний вплив комп'ютерних ігор сильно перебільшено, а позитивне значення ще не вивчено».

Розглянемо найпоширеніші елементи гейміфікації:

1. *Сторітеллінг* – звичайний учбовий матеріал «загортаємо» в цікаву обгортку. Ці дії мають величезний освітній потенціал, у них є все, що привертає в іграх: невизначеність, активні дії, багато емоцій, тощо.

2. *Співпраця і суперництво* – робота в команді – це актуальна на сьогоднішній час компетенція. Якщо розбити колектив на групи, можна влаштувати змагання. Так, кожен учасник буде підтримувати інших членів команди, щоб вони разом досягли позитивного результату - перемоги.

3. *Рівні* – процес гри повинен бути поетапним. Спочатку ставимо перед учнем не надто складне завдання і поступово він буде прокачувати свої навички, щоб перейти на рівень складніше.

4. *Показники прогресу* – учень отримує різні заохочення за свої старання або досягнуті результати. Впроваджуючи гейміфікацію, важливо не переборщити, інакше зовнішня мотивація цілком замінить внутрішню, і в учня пропаде бажання займатися самостійно, без стимулювання [2].

Слід зазначити, що на відміну від традиційних форм навчання, гра містить дуже важливу компоненту – розважальну. Найчастіше проблема педагога полягає в тому, щоб залучити і мотивувати учня на початковому етапі навчання. Часто страх перед складністю дисципліни блокує здатність до сприйняття інформації, зводячи її до мінімуму. Необхідно створити таку обстановку, яка дозволить зняти емоційну напругу і максимально проявити свої здібності.

Гейміфікація освітнього процесу здатна вирішити цю проблему. Всі люди, незалежно від віку, люблять грати. З самого дитинства термін «гра» у людей асоціюється з позитивними емоціями. Крім того, гравцеві свідомо зрозуміло, що в грі можна помилитися, програти, але потім можна спробувати знову і домогтися успіху. Отже, гра виключає страх здійснення помилки, тоді як в реальності цей самий страх є головною перешкодою до діяльності.

Завдяки гейміфікації, процес засвоєння нових знань проходить легко і непомітно для учня. Далі хід навчання стимулює сам себе – чим краще людина розбирається в тій чи іншій предметній області, тим цікавішою вона йому уявляється. Таким чином, гра, як метод навчання, здатна залучити учня в освітній процес, підвищити мотивацію до вивчення дисципліни та,

отже, до відвідування занять, як до природного та доступного джерела знань.

Розглянемо етапи впровадження гейміфікації:

1. *Проаналізуйте ситуацію*, виявіть проблеми учнів та поміркуйте, як їх можна вирішити через гру.

2. *Дізнайтеся про інтереси учнів*, запитайте які ігри їм подобаються. Якщо більшість вважає за краще досить рухливу гру то, можливо, варто спробувати провести урок на природі, де у учнів буде більше свободи у пересуванні.

3. *Визначте освітні завдання*, подумайте, які ігрові елементи допоможуть учням зрозуміти терміни або освоїти необхідні навички.

4. *Визначте поведінкові завдання*: що цікавого можна придумати, щоб посилити концентрацію уваги учнів та підвищити продуктивність їх роботи.

5. *Структуруйте гейміфікацію*: виберіть, яка система нарахування балів підходить учням. Уникайте п'ятибальної системи – це біг на місці. Учасник гри повинен чітко розуміти, скільки балів і за що він може отримати. Тоді в учнів з'явиться драйв, тому що вони самі впливають на результат [3].

Варто зазначити, що гейміфікація – це новий спосіб організації навчання. Але для застосування гейміфікації в освітньому процесі слід спочатку окреслити проблеми і сформулювати завдання, правильно поставити цілі і тільки тоді використовувати стратегії і застосовувати гейм-механізми. Гейміфікація працює тільки тоді, коли її інструменти застосовуються усвідомлено.

На останок процитую Барбару Куршам, виконавчого директора з академічних інновацій, яка зазначила, що «ключ до гейміфікації освіти – не в тому, щоб поставити одне над іншим, а в тому, щоб знайти те «солодке місце» між педагогікою і залученням, де навчальний процес перетинається з розвагами».

Список використаних джерел

1. Ткаченко О. Гейміфікація освіти: формальний і неформальний простір: наукова стаття – Журнал «Актуальні питання гуманітарних наук». – 2015. – Вип. 11. – С. 32–38.
2. 6 кроків до гейміфікації навчання (з прикладами) – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ain.ua/2017/12/06/6-kroktiv-do-gejmifikaci%D1%97-navchannya>
3. Топ 10 прикладів гейміфікації (перетворення у гру) в освіті, які змінять наше майбутнє [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvitanova.com.ua/posts/1143-top-10-prykladiv-heimifikatsii-peretvorennia-u-hru-v-osviti-iakizminiati-nashe-maibutnie>.

М.А. Пасічник,

вчитель-методист, вчитель початкових класів
Хмельницької загальноосвітньої школи I-III ступенів №21

STEM – ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті розглянуто STEM-освіту як інноваційний напрям розвитку освітньої системи. Визначено та охарактеризовано базові поняття: «STEM», «STEM-освіта». Сформульовано основні переваги та принципові відмінності інноваційного напрямку освіти у порівнянні з традиційними методами. Обґрунтовано необхідність упровадження в загальноосвітніх навчальних закладах STEM-освіти для формування успішної особистості.

Ключові слова: STEM, STEM-освіта, STEM-проект, STEM-урок, мейкер-простір, BYOD.

Постановка проблеми. В умовах глобалізованого світу визначальними поняттями у розвитку сучасного суспільства є інноваційність та конкурентоспроможність. Саме освіта покликана підготувати особистість інноваційну та конкурентоспроможну, здатну творити і сприймати цивілізаційні зміни, зміну технологій, інформації та обставин життя. Але для того, щоб готувати людину і суспільство до інноваційного типу життя, необхідно змінити саму освіту. STEM-освіта виступає одним із мегатрендів сучасності [2]. Тому постає питання щодо значимості впровадження потенціалу STEM-освіти у сучасну українську систему освіти, здатного втілювати завдання Нової української школи.

Стан дослідження. Питання впровадження STEM-освіти в навчальних закладах і перспективи розвитку інноваційного, науково-дослідного мислення учасників освітнього процесу висвітлили в своїх роботах науковці: Т.І. Андрущенко, С.М. Буліга, С.М. Бревус, В.Ю. Величко, С.А. Гальченко, Л.С. Глоба, К.Д. Гуляєв, Е.Я. Клімова, О.Б. Комова, О.В. Лісовий, Н.В. Морзе, Л.Г. Ніколенко, Р.В. Норчевський, М.А. Попова, В.В. Приходнюк, М.Н. Рибалко, О.Є. Стрижак, І.С. Чернецький. Проблеми STEM-освіти всебічно досліджують зарубіжні вчені Хізер Гонсалес, Джеффри Куензі, Девід Ленгдон, Кейт Ніколс та інші.

В Україні для забезпечення науково-методичного супроводу експериментальної інноваційної діяльності на базі загальноосвітніх навчальних закладів, які запроваджують STEM-освіту, в Інституті модернізації змісту освіти створено відділ STEM-освіти [9]. Міністерством освіти і науки України створено робочу групу з питань упровадження STEM-

освіти, яка активно працює над розробкою концепції STEM-освіти та плану заходів з її введення [8].

Формулювання мети статті. Метою статті є розкриття особливостей впровадження STEM-освіти в загальноосвітніх навчальних закладах на основі аналізу сутності та структури STEM-освіти як цивілізаційної тенденції розвитку загальної середньої освіти, визначення шляхів реалізації даної інноваційної освітньої системи в умовах Нової української школи в закладі освіти для формування успішної особистості.

Виклад основного матеріалу. Інноваційна освіта європейського рівня має на меті підготовку фахівців, які здатні в сучасних умовах до мобільності, засвоєння нових технологій. За нинішніх умов в Україні затребуваними є програмісти, IT-фахівці, інженери, професіонали високо технологічних виробництв, фахівці біо- і нанотехнологій. Здобуття сучасних професій потребує всебічної підготовки із різних освітніх областей природничих наук, інженерії, технологій та програмування [9].

Акронім STEM вживається для позначення інноваційного напрямку в освіті, що охоплює природничі науки (Science), технології (Technology), технічну творчість (Engineering) та математику (Mathematics).

STEM-освіта – це категорія, яка визначає відповідний педагогічний процес формування і розвитку розумово-пізнавальних і творчих якостей молоді, рівень яких визначає конкурентну спроможність на сучасному ринку праці: здатність і готовність до розв'язання комплексних задач (проблем), критичного мислення, творчості, когнітивної гнучкості, співпраці, управління, здійснення інноваційної діяльності [9].

Гармонійно входять у систему STEM-освіти основні ключові компетентності Нової української школи: спілкування державною та іноземними мовами, математична грамотність, компетентності в природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова грамотність, уміння навчатися впродовж життя, соціальні й громадянські компетентності, підприємливість, загальнокультурна, екологічна грамотність і здорове життя, створюючи основу для успішної самореалізації особистості [5].

Основними принципами впровадження STEM-освіти в Україні є [10]:

- особистісний підхід, що орієнтує на врахування вікових, індивідуальних особливостей учнів, наявних інтересів, нахилів;
- перманентне оновлення змісту (зміст STEM-освіти постійно оновлюється відповідно до розвитку науки і техніки);
- цілісність, що передбачає створення цілісної національної системи впровадження STEM-освіти як складової єдиного освітнього простору України;

– громадянська спрямованість (STEM-освіта спрямована на нарощування людського потенціалу держави, підвищення її конкурентоздатності);

– продуктивна мотивація (формування продуктивної мотивації учасників STEM-освіти до здійснення науково дослідницької та проектної діяльності, винахідництва, участі у різноманітних конкурсах, фестивалях).

Серед вагомих переваг STEM-освіти можна виокремити [4]:

- створення єдиного інформаційно-освітнього простору, в рамках якого діти мають можливість акумулювати ідеї й обмінюватися думками;

- організація поетапного навчання, розгорнутого в часі;

- акцентування на інтеграції початкових дисциплін.

Напрямок STEM сприяє тому, що освітній процес стає більш гнучким, оскільки враховуються індивідуальні освітні потреби кожної дитини, створюються сприятливі умови для її навчання – Science is fun (Наука – це весело).

Впровадження STEM-освіти в освітню практику може бути реалізовано такими основними способами [1]:

1. STEM-проект. STEM-проект ґрунтується на реальній проблемі, шляхи вирішення якої потребують інтеграції знань з різних дисциплін шкільного курсу. Це найбільш розповсюджена форма реалізації STEAM-освіти у шкільній практиці.

Під час виконання навчальних проектів активізується інтегрована дослідницька, творча діяльність учнів, спрямована на отримання самостійних результатів під керівництвом учителя. У процесі вивчення різних тем дослідно-проектна діяльність спонукає до пошукової діяльності, учні самостійно обирають форму презентації, захисту отриманих результатів.

2. STEM-урок. STEM-урок є, по суті, зменшеною версією STEM-проекту. Відмінні особливості STEM-уроку полягають у тому, що кожна частина такого уроку чітко структурована, має часовий регламент і, крім того, кількість дисциплін, які можна залучити для розв'язання поставленої проблеми, є обмеженою.

Основа ефективності таких уроків – різнобічне представлення та розгляд певного об'єкта, поняття, явища з використанням навчальних засобів різних предметів.

3. Мейкер-простір. «Мейкерство» від англ. «make» перекладається як «робити», «створювати». Мейкери передусім ставлять перед собою завдання покращити життя з допомогою того чи іншого винаходу.

Що таке мейкер-простір? Мейкер-простір, або мейкер-спейс (англ. Maker Space – простір для мейкера) – це творчий простір людини, де вона розвиває власні здібності, виявляє обдарованість або талант у специфічній діяльності, реалізує свій творчий потенціал, спілкується з однодумцями,

випробує власні можливості й відтворює свої задуми в діяльності, не переймаючись тим, що наступний крок може стати хибним [7].

Саме під час роботи дітей у мейкер-просторі «народжуються» ідеї нових проектів, які реалізуються у STEM-проекті або під час STEM-уроку.

При всій перспективності такого формату STEM-освіти як Maker Space, його реалізація на практиці ускладнюється тим, що виникає низка потреб – у додатковому фінансуванні навчального закладу для придбання необхідного обладнання. Це зумовлює пошук інших підходів до створення мейкер-простору і дає можливість використання на уроках освітньої технології BYOD.

Що таке BYOD? Термін BYOD розшифровується як «bring your own device», або – «принеси свій власний пристрій». Це означає можливість для учителів чи учнів приносити та використовувати свої девайси в освітніх установах. Оскільки сьогодні майже кожна людина має мінімум один універсальний гаджет із набором потужних додатків та користується ними протягом усього дня, оминути тренд BYOD в сучасному освітньому просторі майже неможливо [6].

З точки зору STEM-освіти використання BYOD дає багато корисних можливостей, таких як [1]:

- миттєва фіксація даних, етапів роботи за допомогою створення послідовних кадрів;
- зручне створення відео, фотографій, які автоматично завантажуються в безпечне хмарне сховище, упорядковуються і стають доступними для пошуку відразу після завантаження з дотриманням повної конфіденційності;
- зручне опрацювання відео, фотографій завдяки розвиненим функціям фільтрації, наявності зручних інструментів для додавання тексту на фото і відео та багато іншого;
- сканування QR-коду (з англ. *Quick Response* – швидкий відгук), що надає вільний доступ до світових джерел інформації (відео, аудіо, веб-сайти та інше);
- легке створення власного QR-коду й поширення, за необхідністю, за допомогою соціальних мереж (Facebook, Twitter та інші) між учасниками комунікації, адже QR-код, виконуючи функцію гіперпосилання, може стати у нагоді при необхідності повідомити важливу інформацію або спростити її використання іншими [6].

Використання концепції BYOD як універсального інструменту реалізації STEM-освіти дає змогу реалізувати на більш високому рівні такі принципи навчання як наочність, доступність, усвідомленість, зв'язок навчання з життям, а головне – розвинути інтерес дітей до набуття знань, сприяти їх пізнавальній активності, ініціативності, сформуванню здатності ставити перед собою проблеми і знаходити шляхи їх вирішення [1].

Висновки. STEM-освіта є інноваційною освітньою системою, яка цілком відповідає загальносвітовим тенденціям суспільного розвитку, та одним із засобів формування успішної особистості в умовах Нової української школи. Діяльність щодо впровадження STEM-освіти вибудовується так, щоб сприяти становленню особистості як творця і проектувальника власного життя, ґрунтуючись на ідеї усвідомленого вибору особистого життєвого шляху.

Список використаних джерел

1. Андрієвська В.М., Білоусова Л.І. Концепція BYOD як інструмент реалізації STEAM-освіти. Фізико-математична освіта: науковий журнал. 2017. Випуск 4(14). С. 13–17.
2. Гуменюк В.В. STEM-освіта як сучасний мегатренд у цивілізаційному та національному контексті / В.В. Гуменюк // Модернізація управління розвитком навчального закладу в умовах глобалізації та інтеграції освітнього процесу : зб. наук. праць / наук. ред., упоряд. В.В. Гуменюк. – Хмельницький : ХОІППО, 2016. С. 59–65.
3. Засоби та обладнання STEM. URL: <https://imzo.gov.ua/stemosvita/zasobi-ta-obladnannya-stem/> (дата звернення: 14.07.2020).
4. Іванченко Н. М. Принципи впровадження та переваги STEM-освіти. URL: <http://timso.koippo.kr.ua/hmura13/ivanchenko-nataliya-mykolajivna-pryntsyru-vprovadzhennya-ta-perevahy-stem-osvity/> (дата звернення: 14.07.2020).
5. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 14.07.2020).
6. Кравчук С. Що таке BYOD? URL: <http://thefuture.news/byod> (дата звернення: 14.07.2020).
7. Мейкерський рух. URL: <http://makerhub.org/the-maker-movement/> (дата звернення: 14.07.2020).
8. Наказ МОН від 29.02.2016 №188 «Про утворення робочої групи з питань впровадження STEM-освіти в Україні». URL: <https://imzo.gov.ua/stem-osvita/normativno-pravove-zabezpechennya/nakazi-mon-ukrayini/> (дата звернення: 14.07.2020).
9. Офіційний сайт Інституту модернізації змісту освіти. URL: <http://www.imzo.gov.ua/stem-osvita/> (дата звернення: 14.07.2020).
10. Проект концепції STEM-освіти в Україні. URL: http://mk-kor.at.ua/STEM/STEM_2017.pdf (дата звернення: 14.07.2020).
11. STEM-освіта: стан впровадження та перспективи розвитку : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 9-10 листопада 2017 року, Київ. – К. : ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2017. 160 с.

Т.О. Підварко,
старший викладач кафедри інструментального виконавства
та музичного мистецтва естради
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Актуальність проблеми формування креативної компетентності вчителя музичного мистецтва обумовлена сучасним станом розвитку освіти, посиленням вимог до таких якостей особистості вчителя як творче відношення до дійсності, вміння нестандартно мислити, здатність знаходити оригінальні засоби взаємодії з дітьми. Тому набуває значущості професійна підготовка не просто фахівця, а креативного фахівця, який буде приймати сміливі рішення, працювати яскравіше, цікавіше, перетворюючи навчальний процес на щось нове і неповторне – все це вимоги сьогодення. Адже щоб бути затребуваним фахівцем необхідно вміти швидко реагувати на впровадження нових методів і форм роботи, мати творчий погляд на життя і креативний підхід до поставлених завдань.

Креативність в структурі професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва відображає творчі досягнення і розглядається як здатність до створення нових форм та методів навчання за рахунок реалізації креативних здібностей особистості.

Педагогічну креативність досліджували О. Антонова, В. Загвязинський, В. Кан-Калик, Л. Петришин, С. Сисоєва; загальнотеоретичні і методологічні основи розвитку креативності особистості розкрили у своїх працях В. Андреева, І. Калошина, А. Леонтьєва, С. Рубінштейн; здатність до творчості в педагогічній, музикознавчій та інструментально-виконавській діяльності висвітлюються у працях О. Алексюк, Н. Гузій, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Рудницької, О. Щолокової та ін.

У словнику сучасної української мови креативність визначається як творча, новаторська діяльність [1]; це термін, яким окреслюються «творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей і що входять в структуру обдарованості як незалежний фактор» [3]. Тобто, креативність – це бачення проблем під іншим кутом та їх вирішення унікальним засобом, це загальна властивість особистості, яка впливає на її творчу продуктивність незалежно від сфери прояву особистісної активності, що дуже важливо для вчителя музичного мистецтва. Професійна компетентність – це сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності, уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати

інформацію» [4, с. 78]. Проблеми компетентності, компетентнісного підходу присвячені публікації П. Горностай, О. Пошетун, Є. Бачинської, О. Овчарук, А. Маркової та ін.

Поняття «креативна компетентність» запровадив Р. Епштейн та позначив ним готовність особистості адаптивно застосовувати отримані знання, самостійно оновлювати власну систему знань і прагнення до самовдосконалення. Креативність і творче мислення як особистісні категорії є обов'язковим компонентом у структурі професійної компетентності будь-якого фахівця, а для майбутніх вчителів музичного мистецтва він є особливо значущим. Адже заняття з «Музичного мистецтва» в закладах загальної середньої освіти – це універсальний засіб естетичного та морального виховання внутрішнього світу дитини. Творчий, креативний вчитель зможе залучити школярів до світової культурної спадщини розширюючи їх світогляд, що в свою чергу духовно збагачує дітей. Важливо також сформувати в учнів вміння не просто слухати, чи виконувати музичні твори, а й розвивати креативний потенціал який заснований на бажанні зробити щось по своєму, по новому, розвивати емоційну сферу учнів через активне сприйняття музики. Все це зможе реалізувати в навчальному процесі креативний вчитель, який характеризується сформованістю педагогічної креативності, набутими психолого-педагогічними знаннями, уміннями та навичками, які за сприятливих для творчості вчителя умов забезпечують його ефективну педагогічну діяльність із розвитку потенційних творчих можливостей.

На погляд С.Д. Дімітрової-Бурлаєнко, креативна компетентність включає в себе мотиви, цілі, ціннісні орієнтації, знання, вміння, навички. [2]. Для формування креативної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва необхідно визначити необхідні її складові. Ми вважаємо, що до структури креативної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва відносяться уява, артистизм, імпровізаційні уміння, емоційність, оригінальність та нестандартність вирішення педагогічних завдань.

Формування креативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва забезпечать визначені педагогічні умови, такі як: стимулювання осмисленого вибору студентом активної особистісної позиції у навчальній діяльності; актуалізація внутрішньої потреби студента до самостійного вирішення поставлених навчальних завдань і прагнення до особистісного розвитку в професійній ситуації; створення креативного середовища в освітньому просторі навчального закладу, насиченого ситуаціями вибору в навчальній діяльності, що позитивно впливає на досягнення цілей навчання і дозволяє майбутньому вчителю музичного мистецтва діяти творчо, нестандартно, застосовувати отримані знання в навчальному процесі та в практичній діяльності, що в свою чергу сприяє формуванню креативних

якостей особистості; реалізація особистісно зорієнтованого підходу до навчання, в ході якого відбудеться цілеспрямоване і поетапне стимулювання розвитку креативності майбутнього вчителя музичного мистецтва через ситуації вибору та під час рефлексії педагогічної, та музично-виконавської діяльності.

Отже, креативна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва – це творчі здібності особистості, що характеризуються готовністю до здійснення принципово нових незвичайних ідей, що відрізняються від традиційних або прийнятих способів мислення; це здатність вирішувати проблеми, що виникають в процесі педагогічної та музично-виконавської діяльності, здатність мотивувати учнів, використовуючи різні нестандартні підходи і засоби.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови: уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. – Київ, Ірпінь: Перун, 2005. – 1728 с.
2. Дмитрова-Бурлаєнко С.Д. Генеза поняття «креативна компетентність» у контексті психолого-педагогічних досліджень // Педагогіка та психологія. – 2017. – Вип. 58. – С. 3–14
3. Павлюк Р.О. Креативність як складова частина професійної підготовки майбутніх учителів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/16_NPM_2007/Pedagogica/22154.doc.htm
4. Професійна освіта. Словник : навч. посібник / уклад.: С.У. Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г. Ничкало. – К., 2000. – 381 с.

КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

Г.М. Баргій,

викладачка Тербовлянського коледжу культури і мистецтв,
Тербовля, Тернопільська область

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ НАД ЧИСТОТОЮ ВОКАЛЬНОЇ ІНТОНАЦІЇ НА УРОКАХ СОЛЬФЕДЖІО

У сучасному світі все глибше усвідомлюється значення освіти як сфери культурного життя, в якій не тільки зберігаються і відтворюються культурні ідеали та цінності, що впливають на установки і поведінку особистості, але й закладаються основи майбутнього, формуються ті значущі соціокультурні навички, які допомагають соціуму швидко і ефективно вирішувати поставлені перед ним завдання.

Курс сольфеджіо має на меті виховувати в студентів добре організований музичний слух і здатність свідомо розвивати художній твір в цілому, розвивати художній смак, уміння розкривати зміст і визначати рівень художньої цінності музичного твору. Досягти цього можна лише за умови викладання сольфеджіо в тісному зв'язку з музичною практикою, з роботою у виконавських класах, з викладанням музично-теоретичних дисциплін – теорії музики, музичної літератури, гармонії.

Знання і навички з теоретичних дисциплін повинно спиратись на слуховий досвід і музичні уявлення. Розвиток слуху має ґрунтуватись на вивченні найяскравіших зразків вітчизняної та зарубіжної музики, пісенної творчості. Розвитку музичного слуху видатні музичні діячі завжди надавали величезного значення.

Студентів слід виховувати на класичних творах вітчизняної і зарубіжної музики; викладання всіх музично-теоретичних дисциплін повинно ґрунтуватись на найглибшому пізнанні суті народнопісенного мистецтва.

У процесі хорового співу також найкраще розвиваються музичні задатки і здібності студентів. Правильне відтворення мелодії пісні вимагає максимальної активізації музичного слуху, музичної пам'яті, музичних слухових уявлень тощо. Для того, щоб ритмічно правильно і виразно проінтонувати пісню, треба навчитися координувати свій голос з музичними слуховими уявленнями. В процесі «спроб і помилок» (Б. Теплов)

під час хорового співу на основі так званого зворотного зв'язку розвиваються, стають тонкішими, чутливішими ладо-ритмічне відчуття і музичний слух (висотний, тембровий, гармонічний). Отже, в активності хорового співу закладені багатющі можливості музично-вокального розвитку виконавців.

Інтонанція, інтонування, інтонаційність, інтонаційний - ці слова часто доводиться бачити у назвах книжок, заголовках наукових і методичних статей, зустрічати у підручниках, чути у педагогічній практиці. Та, незважаючи на таке велике поширення, термін «інтонація» не має семантичної однозначності. Від вузького, звичайного до всеохоплюючого – такий діапазон використання цієї категорії, що свідчить про її виняткове значення в музичному мистецтві.

І справді, поза інтонацією музика не існує. Інтонанція становить саму сутність музики, її природу. Інтонанційність як головна якість музично-виражальних засобів реалізується в кожному окремому моменті звучання й водночас - у розгорнутому процесі становлення великих музичних форм; вона проймає всю музичну тканину.

Вокально-інтонаційні вправи розвивають вміння інтонувати розпівки, що часто зустрічаються в піснях, мелодіях класичного репертуару; ланцюг ступенів, інтервалів, мелодійних оборотів, акордів, гармонійних оборотів. Вони готують музично-слухову базу для переходів до формування навичок читання з листа, заучування напам'ять, твору та імпровізації. Крім того, мета інтонаційних вправ – зміцнити активним виконанням отримані на уроці теоретичні відомості. Фізичні відчуття при роботі голосового апарату і багаторазове вслухання в свій спів сприяють запам'ятовуванню. Таким чином роль вокально-інтонаційних вправ у процесі формування та розвитку музичного слуху дуже велика.

Зважаючи на актуальність даної проблеми, ми обрали наступну тему нашого дослідження: «Особливості роботи над чистотою вокальної інтонації на уроках сольфеджіо».

Мета дослідження – розкрити особливості роботи над чистотою вокальної інтонації на уроках сольфеджіо в студентів коледжу культури і мистецтв.

Згідно з метою і предметом дослідження було визначено такі завдання:

- вивчити теоретичні основи інтонування;
- розглянути роль правильного інтонування в музичному розвитку студентів.

Інтонанційний слух – один з важливих компонентів музичних здібностей. Особливістю інтонаційного слуху є здатність сприймати, запам'ятовувати, відтворювати звуки різної висоти.

В завдання сольфеджіо не входить розвиток абсолютного слуху, головну увагу приділено вивченню зв'язків звуків, мелодії. Психофізіологічна основа

мелодичного слуху, – утворення рефлексів як при слуховому сприйманні так і при співучому відтворенні.

В роботі над розвитком мелодичного слуху інтонацію розуміємо як мелодичне обернення і чистоту інтонації. Ці два значення взаємозв'язані. Потрібно, щоб цей зв'язок враховувався в роботі над розвитком слуху. Говорячи про мелодичні основи розвитку і виховання ладового чуття, не можна не враховувати ролі гармонії. Гармонія, акорди, звукові комплекси допомагають усвідомити ладові зв'язки.

Потрібно навчити майбутнього керівника аматорського хорового колективу відчувати куди веде даний акорд, розуміти функціональні зв'язки гармонії. І в даному випадку слухове сприйняття акордів може бути не пов'язане із теоретичними знаннями гармонії, на даному етапі гармонія потрібна як фарба, яка підкреслює зв'язки і допомагає краще їх відчувати.

Звідси можна зробити висновки, що при роботі над розвитком мелодичного слуху на ладовій основі не можна обмежитись одноголосим співом *a cappella*, потрібно широко використовувати гармонізацію мелодій, гармонічний супровід. Рівень розвитку гармонії визначається точністю інтонування при відтворенні мелодії.

Базуючись на ладовій основі, точність інтонації має і свою специфічну сторону. В музиці немає абстрактно-чистого звуку: висота його обумовлена місцем відносно інших звуків мелодії, а також ладовим, гармонічним, ритмічним, структурним і динамічним оточенням. Отже чистота інтонування це є властивість відчувати і уточнювати висоту звуків в зв'язку з ладом і на основі усвідомлення ролі кожного звука в розвитку мелодії.

Вокально-інтонаційна діяльність відіграє важливу роль в музичному і особистому розвитку, тісно взаємозв'язана із загальним розвитком дитини, із формуванням її особистих якостей. Вокально-інтонаційна діяльність – це складний, багатогранний процес, спрямований на формування вокальної культури співака, розвиток його вокальної техніки, зокрема розвиток чистоти вокальної інтонації. Доведено і значимість впливу вокально-інтонаційної діяльності на формування моральної сфери студента та формування світогляду. З одного боку, в піснях переданий певний зміст та надано відношення до нього; з іншого – спів надає здатність повніше пережити, відчути настрої, душевний стан іншої людини, що відбиті в піснях. Формування музичних здібностей нерозривно пов'язане з розумовими процесами. В процесі сприйняття та виконання музики відбувається активізація уваги, спостережливості. Студент, слухаючи музику, під керівництвом викладача аналізує характер та розвиток мелодії, її гармонічного акомпанементу, осягає їх виразне значення. Очевидна дія вокально-інтонаційної діяльності на фізичний розвиток дітей. Вокально-інтонаційна діяльність впливає на загальний стан організму дитини, викликає реакції, пов'язані зі зміною кровообігу, дихання.

Вплив музики на організм людини встановили фізіологи В. Бехтерев, І. Павлов. Правильно організована вокально-інтонаційна діяльність налаштовує активізацію голосового апарату, зміцнює голосові зв'язки, розвиває приємний тембр голосу. Правильна постава дитини при співі впливає на рівномірне і глибше дихання. У поєднанні з рухами, вокально-інтонаційна діяльність сприятиме формуванню правильної осанки, допомагає корегувати ходу. Існують різні види вокально-інтонаційної діяльності: вправи для розвитку музичного сприйняття, виконання пісень, пісенна творчість та ін. Усі вони тісно пов'язані один з одним та здійснюють взаємний вплив на розвиток музичних здібностей: виконання і слухання пісень, спів і вправи, слухання пісень і пісенна творчість та ін. Завдання вокально-інтонаційної діяльності є складовими загальних завдань музичного виховання та розвитку студентів та нерозривно з ними пов'язані. Вони полягають в наступному: – розвивати музичні здібності (емоційна чуйність до музики, почуття ладу, музичнослухові уявлення, почуття ритму); – формувати основи співацької і загальномузичної культури (естетичні почуття, інтереси, оцінки, вокально-хорові вміння та навички); – сприяти всебічному духовному і фізичному розвитку. Такі завдання розв'язуються на основі певного пісенного репертуару, застосування відповідних методів і прийомів навчання, різних форм організації музичної діяльності. Вокально-інтонаційна діяльність сприяє розвитку естетичних і моральних якостей, активізації розумових здібностей, надає помітний позитивний вплив на фізичний розвиток. Вокально-інтонаційна робота є невід'ємною, найбільш значимою і дієвою формою слухового виховання. В процесі засвоєння теоретичних основ курсу сольфеджіо та відпрацювання практичних вокально-інтонаційних навичок, студенти набувають здібності аналітичного сприйняття і усвідомлення як окремих елементів музичної мови, так і музичної тканини в цілому. У процесі вокально-інтонаційної діяльності успішно формується увесь комплекс музичних здібностей: емоційна чуйність на музику, почуття ладу, музично-слухові уявлення, почуття ритму.

Таким чином, розвиток музичних здібностей у процесі вокально-інтонаційної діяльності – досить складне завдання, яке потребує часу, терпіння, систематичних занять та педагогічної і професійної майстерності викладача.

Робота над чистотою інтонації – одне з важливих й найважчих завдань в курсі сольфеджіо. Визначений процес потребує певного рівня розвитку музичного слуху і мислення.

Відтак, якщо студент не уявляє собі, як буде звучати написаний ряд звуків, то він і не зможе перевірити правильність звучання. Тому на парах по сольфеджіо вміння слухати, пізнавати і оцінювати почуте повинно займати чільне місце поряд із співом. Робота вокальною інтонацією є

засобом музичного виховання і розвитку студентів. Оволодіння цим видом музичної діяльності дозволяє студентам встати на наступний ступінь оволодіння вокальною майстерністю.

Список використаних джерел

1. Аерова Ф. І. Практичні поради і методи викладання сольфеджіо.
2. Асаф'єв Б.В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании. – Л.: Музыка, 1973. – 144 с.
3. Картанцева М. Сольфеджіо ХХІ століття. – М., 1999.
4. Серединська В. Розвиток внутрішнього слуху в класах сольфеджіо.
5. Островський А. Л. Методика теорії музики і сольфеджіо.
6. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання. – К.: ІЗМН, 1997. – 248 с.
Ростовський О.Я. Методика викладання музики у початкових класах. – К.: ІЗМН, 1997. – 204 с.
7. Якимчук С. Музична грамота і хорове сольфеджіо в дитячому хоровому колективі // Мистецтво та освіта. – 2003. – № 8. – С. 21–25.

Г.Б. Гондович,

викладачка Тербовлянського коледжу культури і мистецтв,
Тербовля, Тернопільська область

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗИЧНИЙ АВАНГАРДИЗМ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО СПРИЙМАННЯ НА УРОКАХ МУЗИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Кожне покоління інтерпретує музичний звук в силу розвитку своєї культури та ціннісних орієнтації. ХХ століття дало світові нові напрямки музичного мистецтва, які сформувалися на основі нового способу мислення, нових пріоритетів і тем повсякденного життя, нових способів самовираження. Однією із таких творчих пошуків стала мистецька течія, яка отримала назву авангардизму. У 1886 році слово «авангардизм» означало порушення комплексу сталих цінностей і прагнень до втілення невідомого. Авангард – у будь-якому мистецтві – це сміливе протистояння традиціям і загальноприйнятій думці.

Метою статті є дослідження витоків українського музичного авангардизму, діяльності його представників, а також проблеми сприйняття цього мистецького напрямку на уроках музичної літератури студентами коледжу культури і мистецтв.

Дослідження українського музичного авангарду є наріжним каменем в мистецтвознавстві, адже недостатня інформація про його архетип ний період формування і витoki призводять до певної дезорієнтації в області дослідження даного питання. Як відомо, все нове сприймається з певним застереженням, а інколи і взагалі нерозумінням.

В процесі розвитку музичного мистецтва в період 50-60 рр. XX ст. український авангард постає – «туманним альбіоном» на фоні розвитку музичного мистецтва в цей час. Відтак, необізнаність в області розвитку досліджуваного напрямку була обмежена двома суттєвими, на перший погляд музикознавців, причинами. Перша причина – ідеологічне застереження щодо дослідження даного питання, яке в радянський час сприймалось як щось заборонене, було відгомонам бурхливого розвитку музики в європейських державах. Друга причина – складність об'єкту дослідження, адже професійний музикант-дослідник, вихований на фундаменті класичної музики в строгих і чітко окреслених рамках, всупереч своїм принципам і застереженням не міг виходити за межі своєї професійної діяльності і вдаватися до чогось нового, зовсім невідомого для широкого загалу. В цей час на Заході Європи склалася зовсім інша ситуація, де музикантів-авангардистів вже повністю зараховували до «класиків». В той час, коли провідні композитори Радянського Союзу виконували твори на «замовлення», так би мовити, малюючи для нас картину безхмарного соціалістичного майбутнього і прокладали світлий шлях комунізму, в той же час, західні музиканти шукали різноманітні форми інакомислення у звуках. Розірвавши окови ідеологічних утисків вони змогли вільно і беззастережно пропагувати ідеї свого творчого напрямку.

У 50-60 рр. XX ст. в містах колишнього Союзу – Тбілісі, Москві, Харкові – заявили про себе групи молодих музикантів-композиторів, які відійшли від традиційного шляху розвитку музики і почали формувати свій неповторний стиль. Серед них всесвітньо відомі імена – Альфред Шнітке, Софія Губайдуліна, Арво Пярт, П'єр Булез та ін.

В цей період в Україні також з'явилися такі «диверсанти», яких владні структури називали «бунтарями», «колективним ворогом». Це була Київська група музикантів-шестидесятників до якої такі відомі композитори як Валентин Сильвестров, Леонід Грабоський, Володимир Губа, Святослав Крутиков, Юрій Іщенко. Всі вони випускники консервативного класу Бориса Лятошинського по предмету оркестровки і композиції. Варто згадати, що свого часу цей композитор також відзначився певною своєрідністю думок і творчих поглядів і за це неодноразово піддавався ідеологічним утискам. Лятошинський завжди підтримував своїх студентів у всіх їхніх творчих пошуках і починаннях, і за спогадами Святослава Крутикова завжди допомагав їм пережити перші невдачі і непорозуміння з боку громадської думки.

Лідером гуртка шестидесятників одностайно був визнаний Ігор Блажков – диригент Київського камерного оркестру. Після смерті Лятошинського він став для учасників гуртка ніби другим батьком, головним ідейним натхненником. Доправляючи з-за кордону платівки з записами заборонених творів він давав можливість композиторам не

відставати від нових тенденцій авангардизму, які вже були широко розповсюджені в Європі. [3]

Захоплені авангардизмом композитори не мали будь-якого простору як в творчості так і в особистому житті. Сучасні «єретики», як їх називали музикознавці, що писали рецензії на їхню творчість через призму закомплексованої радянської ідеології, свідомо прирекли себе на нелегку долю, долю вигнанців. Проте, існувала одна людина, яка будь-якими способами намагалась пропагувати інформацію про творчість композиторів-авангардистів – це була Галина Мокрієва – Ігоря Блажкова. Вона хотіла донести до громадськості правдиву інформацію, не завуальовану радянською ідеологією. Проте публікації, в яких Мокрієва відстоювала право сучасного мистецтва на вільне життя і творіння не хотіли друкувати в Україні. Лише перед смертю Галина Мокрієва змогла надрукувати кілька статей польському журналі «Рух музичний». [4]

Напевно одним із найвідоміших композиторів-авангардистів є Валентин Сильвестров. Композитор музики «тиші», музики космосу. В його творах значення має все – від розлитого меланхолічного звучання до тихих змістовних пауз. Його музика постлюдійна, як відгомін чогось великого, довершеного. Космос сільвестровських гармоній вражає невичерпністю, стійкістю свого внутрішнього стержня, глибиною духовності і розуміння. Відома історія, як на початку шістдесятих Сильвестров, якого сьогодні ставлять в один ряд з Лятошинським, не був допущений до випускних консерваторських іспитів. Причина – його Перша симфонія, яка аж ніяк не влаштовувала законсервовану екзаменаційну комісію. А диплом композитора отримав тільки тоді, коли, причесавши своє мислення, створив «Класичну увертюру». Мовляв, «не приймаєте сучасну технологію – отримайте традиційну!» негаразди тривали й тоді, як Сильвестрова нарешті прийняли до Спілки композиторів. Не змирившись із політичними звинуваченнями на адресу молодих музикантів, Сильвестров забезпечив себе тавром «хулігана». Тому його виключили зі спілки. Хоч як не прикро, адже перше визнання його музики відбулось на Заході.

Особливе місце у гуртку шістдесятників зайняв Віталій Годзянський. Вже в ті роки його ім'я було знаним на Заході. Його прийняли до європейської асоціації експериментальної музики. Врешті-решт, творчі експерименти – витівки Годзянського виявилися першими в українській практиці. Зберігаючи форму, він шукає незвичних тембрів, залучаючи в оркестр предмети побуту. Як пише Олена Зінкевич, одна з дослідниць українського авангарду, для Годзянського спосіб видобування звуків, динамічні ефекти і весь розвиток форми так природно впливають з можливостей предметів, що йому здається, ніби вони самі видають музично-організовані звуки. «Досить невеличкого зусилля, щоб речі заграли» – говорить композитор. Епатажними для шістдесятих років стали

«Емансипована валіза», «чотири етюди для магнітофона» або «Реалізація 29/1» Годзянського. В них зазвучало кухонне начиння, цвяхи, валізка, бак для прання білизни... Саме тут помітне надзвичайне гумористичне мислення композитора [2].

Ще одним натхненником авангардизму був Леонід Грабовський, який винайшов техніку випадкових чисел. Кажуть, що віднайдену систему він тримає за власну таємницю.

Дослідники говорять, що Грабовський уже в 25 років зажив слави апостола українського авангарду. Його перші твори були настільки неординарними, що вразили та привернули увагу Дмитра Шостаковича.

Та своєрідне раціональне мислення не заважає композитору створювати одухотворені поетичні переклади Гейне, Гете, Рільке, які, до речі, дуже цінував Максим Рильський. Знавець багатьох мов, Леонід Грабовський перекладав і «затавровану» музичну літературу.

Символічність характерна й для його музики до кінофільму «Фрески Софії Київської». На думку Сильвестрова, вона «ледь проявлена, як сама фреска. І дуже виразна». [1]

Власне, озвучування кіно для авангардистів стало чи не єдиною можливістю оприлюднити свої твори. Так, завдяки співпраці з Юрієм Ільєнком, Сергієм Параджановим та іншими режисерами в численних фільмах прозвучала їхня музика.

У молоді роки він був капітаном футбольної команди, яку складали «авангардисти». У творчості ж визнає найбільшу своєрідність із Леонідом Грабовським.

Композитор Володимир Губа став знаменитим саме після написання кіноопусів Він вважає, що до даного виду творчості необхідна особлива увага. Адже, окрім традиційної академічної аудиторії, кіно музика потрапляє в поле зору широкого загалу.

Та й взагалі творчість митця дослідники трактують як «проповідницьку». Значна частина його музики – духовна. Відомо, що композитор пише ще й вірші, орієнтуючись на кращі зразки дидактичної лірики. До того ж часто його твори отримують присвяту так званим «володарям дум». У доробку Володимира Губи – кантата «Слово Бояна», твори, що вшановують імена Федора Достоєвського, Осипа Мандельштама, Дмитра Лихачова та ін.

Отже, проблема сприйняття авангардної музики на заняттях з музичної літератури студентами коледжу культури і мистецтв є досить актуальним питанням у сфері методики музичного виховання майбутнього керівника аматорських самодіяльних колективів і потребує деталізованого розуміння і високої компетентності викладача, котрий повинен майстерно подати студентам ту грань коливання між академізмом і творчим пошуком, котра відбиває діалектичну природу взаємодії між традиціями та новаторством.

Музичний авангардизм – як прагнення «до нових берегів» за висловом М. Мусорського, потребує розуміння і правильного методичного підходу.

Список використаних джерел

1. Вальцель О., Імпресіонізм і експресіонізм. – П., 2004. – 290 с.
2. Експресіонізм. Драматургія. Живопис. Графіка. Музика. Кіномистецтво. 3б. ст., – М., 2005.
3. Кондратюк Т. / Музичний авангард / Т. Кондратюк. – К.: «Хрещатик», №81, 2004.
4. Павлишин С. Музика двадцятого століття / С. Павлишин. – Львів: БаК., 2005. – 232 с.

О.В. Ілліч,

здобувач вищої освіти ступеня магістра

Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського

Д.В. Атаманюк,

кандидат економічних наук, доцент,

Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського

ПРИВАБЛИВІСТЬ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ ПРОГРАМ ЯК СКЛАДОВОЇ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

Анотація. На прикладі культурно-етнічних програм селищ маорі Нової Зеландії в тезах пояснюється важливість цього елемента як частини туристичних маршрутів. Проаналізовані найважливіші аспекти запровадження подібної ідеї на туристичному ринку України.

Ключові слова: танцювально-музичні програми, туризм, культурно-просвітницька місія.

Попит на послуги туристичної індустрії у значній мірі обумовлений змістовністю та якістю пропозиції. Туристичні компанії приділяють значну увагу проблемі задоволення подорожуючих, підвищенню привабливості туристичних маршрутів та окремих туристичних об'єктів.

Дослідники ефективності діяльності у сфері туризму відзначають доцільність подальшого розвитку інтеграційних процесів надання послуг туристам. Інтеграційні взаємозв'язки є актуальними та перспективними в напрямку мистецтво-туризм. Ця проблема розглядається багатьма науковцями, при цьому соціальні, економічні, технологічні її аспекти потребують поглибленого вивчення та оцінки результативності.

Для розгляду даної проблеми нами був застосований огляд публікацій (контент-аналіз), спостереження, порівняння та системний аналіз.

Аналіз стану і тенденцій інтеграційних процесів показує, що дана проблема вже давно із різним рівнем ефективності використовується в туристичній галузі. Зокрема відомо, що передбачається і здійснюється

включення в туристичні маршрути відвідування мистецьких об'єктів, закладів (пам'яток архітектури, художніх галерей, виставок) і зокрема відвідування різноманітних мистецьких подій (фестивалів, концертів, виступів танцювальних та музичних колективів певного напрямку, пов'язаного з тематикою туристичного маршруту).

Але поряд із доволі «розпропагованими» відомими закладами та об'єктами, в регіонах України існує багато культурно-мистецьких ресурсів, які доцільно активніше включати у програми туристично-екскурсійних маршрутів. Це може бути не тільки пізнавальним для туристів, але й корисним для колективів, які готові демонструвати свої знання традицій регіонів нашої країни.

Такі підходи, за нашими спостереженнями, застосовуються в різних країнах для приваблення туристів. Так, наприклад, у Хорватії на майданчиках біля готелів проводяться виступи фольклорних колективів пісні і танцю в самобутньому одязі.

Інший приклад – з Нідерландів, де для зустрічі туристів виконуються самобутні старовинні танці «в колодка» (дерев'яне взуття) і національних старовинних строях.

Цікавими є спостереження одного із співавторів даного огляду щодо ознайомлення туристів із культурою та традиціями корінного народу Нової Зеландії: маорі. Культурно-етнічні програми маорі є не тільки частиною мистецького життя країни, але й одним з ключових факторів привабливості для споживачів послуг ринку як внутрішнього, так і міжнародного туризму. Такі програми зазвичай включають традиційне привітання гостей; гаку – ритуал, що поєднує в собі танці, спів та характерну міміку [2] та інші народні танці та співи маорі. Такі виступи проводяться протягом 15-30 хвилин та є частиною екскурсійних програм по селищах маорі. Крім цих виступів відвідувачам пропонують ознайомитись з архітектурою та ремеслами маорі, прогулятись по селищу насолодившись унікальними природними явищами, придбати сувеніри та відвідати ресторани, в яких можна спробувати хангі – традиційну їжу маорі [1].

Купуючи тур по селищу маорі відвідувач чітко знає, що входить у вартість тура, о котрій годині відбуваються виступи та отримує мапу селища. Зазвичай на мапі також відображена інформація про найближчі готелі, заклади харчування та інші місця для туризму та відпочинку. Така стабільність пропозиції є дуже сприятливим фактором для туризму (більшість людей хочуть знати, куди і для чого вони вирушають та на що витрачають гроші, купуючи тур або вхідний квиток до музею).

Селища маорі є організаціями, які в першу чергу виконують місію збереження та поширення автентичної культури свого народу (яка включає мову, легенди, танці, співи, пантоміму, бойові мистецтва, архітектуру, різьблення по дереву та каменю, плетіння з природних матеріалів), а також

створюють робочі місця для місцевих жителів, сприяють активному відпочинку людей та є однією з провідних туристичних принад Нової Зеландії.

Використовуючи досвід Нової Зеландії та інших країн можна поєднати деякі культурні надбання нашого народу з метою їх популяризації як для внутрішнього так і для міжнародного туристичних ринків.

На сьогоднішній день в Україні проводиться чимало фестивалів, які відвідують туристи, але такі фестивалі приваблюють переважно фахівців та шанувальників танцювально-музичного мистецтва. Таким чином, українська танцювальна та музична культура залишається невідомою для більшості туристів, які відвідують нашу країну. Це відбувається через те, що наразі немає (принаймні відомих нам) турів, які на регулярній основі включали б коротке (до 30 хвилин) танцювальне або танцювально-музичне шоу. Питання запровадження таких шоу потребує додаткового аналізу з урахуванням усіх факторів, які можуть впливати на успіх проекту.

Маючи чудові парки відпочинку, такі як Шевченківський гай – Музей народної архітектури і побуту у м. Львові імені Климентія Шептицького [3], Національний музей народної архітектури та побуту України в Пирогово, м. Київ [4] та інші музеї народної архітектури України, можна інтегрувати в їх роботу культурні програми на регулярній основі. Наразі концертні та інші культурні програми проводяться в цих музеях нерегулярно, в основному – під час свят і, таким чином, не є доступними для широкого кола туристів. Такі програми можуть включати короткі виступи виконавців українських фольклорних або народно-сценічних танців, народних хорових груп, ансамблів пісні і танцю, музикантів, народних оркестрів. Ці виступи мають відбуватись протягом не більше ніж 30 хвилин та за чітко встановленим та освітленим в туристичних путівниках розкладом. У поєднанні з постійно діючими та описаними в путівниках інтерактивними виставками народних ремесл, продажем сувенірів, закладами харчування, що пропонують страви української кухні, музеї народної архітектури та побуту України можуть привабити більше туристів, створити нові робочі місця і, що найголовніше, розширити свою культурно-просвітницьку місію як для українських так і для іноземних туристів.

Розробляючи стратегічний план культурно-концертних програм як частини туристичних маршрутів по Україні можна скористатись SWOT-аналізом для формування оптимального варіанту такої програми для кожного випадку.

Наприклад, для парку «Шевченківський гай» у Львові:

S: Сильними сторонами будуть:

- Реалізація культурно-просвітницької місії

- Створення позитивного професійного іміджу України на внутрішньому та міжнародному ринку туризму

- Збагачення туристичних програм елементами національної культури і, таким чином, збільшення їх привабливості.

W: Слабкі сторони:

- Постійна потреба в сучасному добре обладнаному приміщенні для виступів

- Потреба в якісній звуковій та освітлювальній апаратурі

- Потреба в регулярній рекламі програми

- Потреба в костюмах

- В роботу програми будуть залучені танцювальні колективи та музиканти, таким чином, для успіху програми необхідно постійно контролювати «людський фактор».

Ці аспекти можна мінімізувати, залучивши Львівську міську раду як складову частину фінансування та забезпечення реклами програми. Міськрада має бути зацікавлена у підтримці подібних програм як таких, що створюють позитивний імідж міста, що в результаті призводить до залучення інвестицій у різні галузі міської економіки.

O: Можливості, які надає така програма:

- Синергічна взаємодія з іншими бізнесами, які розташовані/можуть бути розташовані на території «Шевченківського гаю» (наприклад: крамниці книг та сувенірів, заклади харчування, поні-клуб, майстер класи)

- Працевлаштування артистів та менеджерів мистецтва.

T: Загрози:

- Артисти задіяні в програмах будуть мати роботу, яка не забезпечить їх повну зайнятість. Також, якщо влаштовувати більше ніж один виступ на день, артисти будуть мати тривалу перерву. Таким чином, цю неповну зайнятість необхідно компенсувати або додатковими робочими годинами в інших бізнесах, що знаходяться неподалік від місця виступу, або організувати вільний час артистів.

- Віддаленість «Шевченківського гаю» від зупинок громадського транспорту може негативно впливати на можливості артистів діставатись до роботи.

Таким чином, питання запровадження коротких танцювально-музичних програм на постійній основі, як частини туристичних маршрутів по Україні потребує досконалого вивчення як приватними туристичними компаніями та менеджерами мистецтва, так і відділами міських та районних рад, які відповідають за розвиток культурних програм в регіонах нашої країни.

Список використаних джерел

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nzpocketguide.com/10-places-maori-cultural-experience-new-zealand/>
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Гака_\(танок\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Гака_(танок))
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lvivskansen.org/>
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pyrohiv.com/>
5. Гіп Гагоорт. Менеджмент мистецтва. Підприємницький стиль / Переклад з англійської Богдан Шумилович - Львів; Літопис, 2008. - 360 с.

O.V. Illich, D.V. Atamaniuk,

Attractiveness of cultural and artistic programs as a component of the tourism business.

Summary. The example of Maori cultural and ethnic programs in New Zealand explains the importance of this element as part of tourist itineraries. This thesis analyzes the most important aspects for introducing such an idea into the tourist market of Ukraine.

Keywords: dance and music programs, tourism, cultural and educational mission.

О.В. Ілліч,

здобувач вищої освіти ступеня магістра

Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського

Д.В. Атаманюк,

кандидат економічних наук, доцент,

Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського

О.М. Алфьорова,

провідний бібліотекар відділу нестационарного обслуговування користувачів

Публічної бібліотеки імені Лесі Українки

ФЕСТИВАЛІ ЯК ФОРМА КОМУНІКАЦІЇ

Ключові слова: фестивалі, мистецькі організації, комунікація, хореографічне мистецтво, соціальне партнерство, бібліотеки.

Тисячі свічок можна запалити від однієї-єдиної свічки,

ї життя цієї свічки не стане коротшим.

Щастя не меншає, коли ним ділишся.

Будда

Митці та менеджери мистецтва сьогодення дарують людству чималий діапазон фестивалів. Кожен фестиваль є багатовекторною формою комунікації: між митцями і глядачами, між спонсорами та мистецькими організаціями, між різноманітними мистецькими організаціями та творчими колективами. Така комунікація, окрім насолоди різними напрямками творчого самовираження, задоволення спілкування,

самореклами та пошуку творчих та бізнес-контактів, надає суспільству нові поштовхи до розвитку та самовдосконалення. Саме тому кожен успішно проведений фестиваль є цінним внеском в розвиток культури та суспільства. З метою визначення факторів, що впливають на успішність проведення фестивалів, ми розглянемо найважливіші складові процесу організації фестивалів використовуючи огляд літератури та практичний досвід співавторки публікації в організації Фестивалів Європейської Культури в м. Окленд, Нова Зеландія.

Вміле поєднання добре організованої мистецької події та вдале фінансове планування є ключем до успіху фестивалів. Розглянемо найважливіші складові будь-якого фестивалю:

1. Атмосфера події.

Критеріями гарної атмосфери події є створення позитивного настрою, гарного враження як у відвідувачів, так і в учасників фестивалів. Вдало організований фестиваль, унікальна атмосфера якого запам'яталась як глядачам, так і учасникам надає мистецьким організаціям можливість проводити тематичні фестивалі на регулярній основі (щорічні фестивалі, бієнале). Тому корисним для організаторів подій є збір та аналіз інформації щодо відгуків про проведений фестиваль. Така інформація може бути зібрана за допомогою анкет, опитування, аналізу відгуків про подію на інтернет сторінках та в соціальних мережах.

Створення атмосфери події починається з культури компанії, яка організовує фестиваль. В книзі «Менеджмент мистецтва» Г. Гагоорт [1, с. 220–224] вказує як на відмінності, так і на зв'язок професійної, корпоративної та національної культур та на вплив цих культур на успішність організації. Виходячи також з практичного досвіду організації фестивалів можна наголосити на тому, що створення атмосфери події напряму пов'язане з чинником професійної та корпоративної культури компанії-організатора події та урахуванням національної культури місцевості проведення фестивалю. Створення атмосфери події починається з першої зустрічі організаційного комітету фестивалю та повністю реалізується під час проведення події.

2. Вибір тематики та форми проведення події мають відповідати меті, яку ставлять організатори, потребам суспільства та можливостям організатора. Наприклад: для серії Фестивалів «День Вуличної Музики» в різних містах України організатори дуже доречно обрали форму проведення: просто неба та в декількох локаціях на вулицях міст; під час карантину 2020 року проводилось чимало фестивалів в он-лайн режимі; фестивалі Європейської Культури в м. Окленд, Нова Зеландія проводили в приміщеннях зі сценою для виступів артистів та простором для виставок творчих робіт, кав'ярні та товарів з Європи; Фестиваль Простір Музики і Руху “Небу ХАЙ” проводили в селі Березина (50 км від Львова). Бібліотеки

організують ряд заходів в концертних залах і на інших концертних майданчиках. Деякі з них - Мандрівний міжнародний фестиваль документального кіно про права людини, м. Чернігів, Київський міжнародний літературно-музичний конкурс-фестиваль «Причал на Поштовій».

3. До того як остаточно визначити тему, формат та місце проведення фестивалю, необхідно провести аналіз ринку споживачів послуги (як глядачів, так і учасників), дослідити культуру ринку потенційних відвідувачів та учасників фестивалю. Для дослідження особливостей культури країни (або певного регіону) зручно використовувати теорію голландського вченого Г. Гофстеда [1, с. 224].

Важливими факторами впливу на форму та масштаб проведення події будуть фінансові можливості організатора, залучення інвестицій, спонсорів та волонтерів. Зауважимо, що чимало фестивалів сьогодення організують з «нульовим» початковим бюджетом (наприклад, фестивалі «День Вуличної Музики» в різних містах України, фестивалі Європейської Культури в Новій Зеландії). Інформація про підготовку до фестивалів поширена організаторами та волонтерами приваблює спонсорів. Таким чином підготовка до фестивалю набуває форми позитивної та продуктивної комунікації між різними верствами суспільства не тільки під час його проведення, але й на всіх етапах підготовки події.

4. Ключовим фактором при залученні груп виконавців, мистецьких організацій та бізнесів до участі в фестивалях є чіткість та прозорість умов участі в події. Як форми заохочення до участі в фестивалях використовують фінансові винагороди, надання можливості реклами, відзнаки для кращих мистецьких колективів. Важливим стимулом для участі в фестивалях для багатьох виконавців є не тільки можливість продемонструвати свої уміння в царині хореографічного або іншого напрямку мистецтва, але й знайомство з іншими колективами та мистецькими організаціями, подорож до іншого населеного пункту або країни, що позитивно впливає на ринок туристичних послуг.

5. Для результативної співпраці має бути чітко сформована стратегія з комунікації, тобто чітко спланований стратегічний підхід щодо впровадження комунікацій із ресурсами та часовими рамками. Як і у будь-якому стратегічному менеджменті, під час розробки стратегії з комунікацій необхідно окреслити мету, цілі, завдання, цільову аудиторію, канали комунікації тощо. Важливо зазначити, що комунікації повинні бути направлені на поширення знань та досвіду як серед культурного та креативного секторів, так і серед ширшої аудиторії. Соціальне партнерство, по-перше – перспективний шлях заради подальшого розвитку системи соціального обслуговування, який дозволяє оперативно та якісно задовольняти інформаційні та культурні потреби громади. і по-друге – це

взаємодія мистецьких організацій з усіма суб'єктами суспільства: користувачами їх послуг, органами влади, громадськими організаціями, бізнес-структурами, а також з вітчизняними та закордонними благодійними фондами. В залежності від цілей та напрямків соціальне партнерство класифікують за такими видами:

- взаємодія з органами влади;
- партнерство у сфері освіти (управління, відділи освіти, дошкільні, загальноосвітні установи, ВНЗи);
- партнерство із закладами культури (будинки культури, школи, музеї, театри, бібліотеки);
- партнерство з інформаційними організаціями (книжкові видавництва, книготоргові організації, дизайнерські рекламні фірми, дистриб'ютори мистецької продукції, ЗМІ);
- партнерство з громадськими організаціями (політичні партії, творчі спілки, об'єднання, молодіжні, екологічні організації);
- економічне партнерство (підприємства, бізнес-структури, приватні підприємці, торговельні організації, структури агропромислового комплексу);
- професійне партнерство (між мистецькими організаціями).

Основними принципами соціального партнерства є: принцип активності (не очікувати звернення); принцип взаємної зацікавленості (партнерський розвиток); рівноправності партнерства (узгодження в інтересах сторін); принцип взаємної відповідальності; принцип системності і плановості.

Висновки. Організація та проведення фестивалів є однією з ефективних форм комунікації та поширення культури та знань між різними соціальними групами суспільства. За допомогою фестивалів можна не тільки пропагувати мистецтво, але й розширювати різносторонню та різнорівневу комунікацію між мистецькими організаціями, державними структурами, громадськими організаціями, закладами освіти, бібліотеками та усіма соціальними групами суспільства, в тому числі в кризових ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Гіп Гагоорт. Менеджмент мистецтва. Підприємницький стиль / Переклад з англійської Богдан Шумилович - Львів; Літопис, 2008. – 360 с.
2. Тоні Шей. Доставка щастя. Шлях до прибутку, задоволення і мрії / Переклад з англійської Анатолій Саган – Львів; Видавництво Старого Лева, 2018. – 286 с.
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://streetmusic.com.ua/>
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nebuhay.org/>

5. Курмишев Г.В. Ноосферна освіта: науково-методологічні основи і вітчизняна практика : метод. посібник / Г.В. Курмишев, Н.В. Маслоva, М.С. Гончаренко, Т.В. Олійник, В.М. Гончаренко, В.М. Тур. — Харків, 2016. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://docudays.ua/living-library/>

O.V. Illich, D.V. Atamaniuk, O.M. Alforova,

Festivals as a form of communication.

Keywords: festivals, art organizations, communication, choreographic art, social partnership, libraries.

Т.С. Михайлова,

здобувач вищої освіти ступеня магістра

факультету дизайну і реклами

Київського національного університету культури і мистецтв, м. Київ

науковий керівник: ***О.М. Шандренко,***

кандидат мистецтвознавства, старший науковий співробітник,

доцент кафедри дизайну і технологій

Київського національного університету культури і мистецтв, м. Київ

РЕКЛАМНИЙ ГРАФІЧНИЙ ДИЗАЙН СПОРТИВНОГО ОДЯГУ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА АЙДЕНТИКИ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР

Олімпійські ігри є одною з найвизначніших подій світового масштабу в історії людства. Олімпійський рух має широке розповсюдження, виступає моральним і фізичним ідеалом, має авторитет та стабільність на світовому рівні завдяки чому, уряди приймаючих країн витрачають значні кошти на підготовку і проведення спортивних змагань, використовують всі можливі маркетингові інструменти, розраховуючи на зростання іміджу країни, шляхом підвищення рівня комунікації в туристичній індустрії після закінчення спортивних змагань.

У кожній країні організатори мають на меті створити всі умови для проведення змагань на високому рівні. Команди стратегів, дизайнерів, менеджерів шукають нові інструменти для підвищення ефективності піару спортивних атрибутів, застосовуючи психологічні прийоми через рекламну продукцію, яка виступає відображенням моралі та принципів єдності спортивного духу.

У дослідженні розглянуто рекламний графічний дизайн спортивного одягу, як різновид візуальної комунікації та невід'ємної частини айдентики спортивних змагань.

Графічний дизайн виступає як частина системи ідентифікації конкретного продукту в різних сферах соціальної, інформаційної та матеріальної культури суспільства. Несподівані інтерпретації та яскраві

форми проявляються в дизайні виробів текстильної та легкої промисловості, зокрема, в дизайні спортивного одягу.

Значимість і затребуваність графічної реклами, як на костюмах для професійного спорту, так і на спортивному костюмі для широких верств населення, змушують нас звернутися до аналізу його історії і принципів проектування.

Об'єктом дизайн-проектування професійного спортивного одягу є рекламний графічний дизайн, що обґрунтовує необхідність формування теоретичних і методичних засад виявлення їх специфіки та створення рекламних графічних композицій. Розробка методики проектування рекламних графічних композицій для спортивного одягу вимагає не тільки знань в сфері проектування рекламної графіки, а й спеціалізованого вивчення функціонування рекламного графічного дизайну в масовій культурі, орієнтований на масового споживача.

Історичні аспекти рекламного графічного дизайну щодо вивчення семантики геральдичних символів досліджували Ж. Руа, Н. Стародубцева, Л. Функен, Ф. Функен та інші.

Основам теорії змістоутворення та специфіці проектування рекламного графічного дизайну спортивного одягу присвячені роботи дослідниці І. Стор.

В галузі історії текстильного орнаменту і теорії художнього проектування в рамках рекламних графічних зображень на професійному спортивному костюмі досліджували Л. Буткевіч, Т. Журавльова, Н. Лоренс, Г. Петушкова, Н. Рудіна, Н. Соболева, І. Стор.

Різноманітність напрямків і жанрів рекламних композицій на спортивному костюмі та реклами як об'єкта дизайн-діяльності розглядали В. Домніна, Ф. Котлера, Н. Лісовець, В. Шенерта.

Вплив рекламного графічного дизайну на масову культуру досліджували: С. Батракова, Р. Галушко, Л. Іоскевіч, Е. Карцева, І. Ключева, А. Кукаракін, С. Московичи, Х. Ортега-і-Гассет, Ю. Тупталов, Н. Хренов, С. Фурцева, Р. Харріс.

Спортивний костюм став одним з найбільш ефективних видів рекламоносіїв і є невід'ємною частиною айдентики Олімпійських ігор. Кожна Олімпіада має свою символіку, яка складається з багатьох елементів, наприклад: олімпійських кілець, прапора, гімну, присяги, гасла, емблеми, медалі, талісману та спортивного одягу, який відповідає концептуальному рішенням кожної Олімпіади.

Айдентика Олімпійських ігор несе в собі відбиток цілей і пріоритетів змагань, відображає настрій, бачення, символізує ідеали та мету олімпійського руху, охоплює філософію Олімпіади в цілому. Спортивний одяг вписується в глобальний контекст мас-медіа, створюючи якісну рекламу, вплив якої в сучасному інформаційно-комунікаційному суспільстві

важко переоцінити. Спортсмени та селебретіс в майках, куртках, взутті з логотипами всесвітньо-відомих фірм – світових брендів і рекламними повідомленнями, є об'єктами наслідування мільйонів уболівальників.

Отже, аналізуючи становлення та виявлення принципів формоутворення рекламного графічного дизайну професійного спортивного одягу під час спортивних змагань, дослідження історії, теорії та практики графічного дизайну і дизайну текстилю, з'ясовано, що всі системоутворюючі елементи айдентики істотно впливають на відношення цільової аудиторії до об'єкту айдентики. На прикладах олімпійської айдентики виявлено, що за допомогою ефективних рекламних стратегій, які максимально відповідають особливостям ринку і потребам цільової аудиторії, можна досягти надвисоких результатів сприйняття бренду масовим споживачем.

Список використаних джерел

1. Айдентика и фирменный стиль – в чем разница? [Електронний ресурс] : Режим доступу. <https://studio-redesign.ru/post/ajdentika-i-firmennyj-stil-v-chem-raznica-5>
2. Гончаренко В.І. Олімпійський спорт: навчальний посібник / В.І. Гончаренко, І.В. Іваній, А.І. Кудренко: Міністерство освіти і культури України, Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка. – Суми: Видавництво СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2014. – С. 18–19.
3. Лисовец Н.М. Дизайн и массовая культура. // От массовой культуры к культуре индивидуальных миров: новая парадигма цивилизации (Сборник статей). – М., 1998. – С. 168–183.
4. Орловский А.А. Рекламный графический дизайн спортивного костюма : диссертация ... кандидата искусствоведения : 17.00.06 / Орловский Антон Алексеевич; [Место защиты: Моск. гос. текст. ун-т им. А.Н. Косыгина]. Москва, 2008. – 314 с.: ил. РГБ ОД, 61 09-17/57
5. Харрис Р. Психология массовых коммуникаций. СПб.: Прайн-ЕВРОЗНАК, 2001. – 448 с.

Т.Д. Юзвішин,

викладач Тербовлянського коледжу культури і мистецтв,
Тербовля, Тернопільська область

ОСОБЛИВОСТІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА АМАТОРСЬКОГО ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО КОЛЕКТИВУ ДУХОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Сучасна трансформація суспільства вимагає мобільності і радикальних змін освіти у ХХІ столітті. Однією з найважливіших умов її модернізації в державі є підвищення професіоналізму педагогічних кадрів, зокрема майбутніх керівників аматорських інструментальних колективів (духові інструменти). Їх фахова підготовка передбачає надання пріоритетного значення інструментально-виконавській підготовці гри на духових інструментах, що не можливо без оволодіння досвідом музично-виконавського мистецтва. Проблема підготовки керівника аматорського колективу духових інструментів в галузі духового-інструментального мистецтва має непроминушу актуальність, оскільки від неї значною мірою залежить відродження національної культури, розвиток художніх традицій, а відтак – гуманітаризація пост-культурного простору. Зважаючи на це, вирішення цієї проблеми у вищому училищі культури зумовлює необхідність дослідження цілого комплексу питань, пов'язаних з удосконаленням змістово-організаційних заходів, теоретико-концептуального супроводу дисциплін, які забезпечують процес інструментально-виконавської підготовки аматорського інструментального колективу духових інструментів на засадах гуманітарної парадигми. Вона зорієнтована не лише на формування виконавських знань, умінь і навичок, а й на становлення особистості виконавця, розвиток його морального та інтелектуального потенціалу, формування установки на успіх у професійній діяльності. Саме у такому аспекті інструментально-виконавська підготовка майбутнього керівника аматорського інструментального колективу постає багатовекторним полем для сучасних педагогічних досліджень.

Метою статті сміємо задекларувати визначення та обґрунтування загально-педагогічних підходів у інструментально-виконавській підготовці майбутнього керівника аматорського інструментального колективу духових інструментів.

Зазначена проблема знайшла своє відображення в працях та основних положення музичної педагогіки та теорії мистецької освіти (Ш. Амонашвілі, Р. Гуревич, І. Зязюн, Н. Мозгальова, О. Отич, Г. Падалки, О. Рудницької, В. Шалов, О. Щолокової та ін.) підтверджує, що типологія методологічних підходів як в цілому в мистецькій освіті, так і в галузі інструментально-виконавської підготовки залишається поки остаточно не сформованою.

Тому, визначаючи загальнонаукову методологію дослідження, ми дотримувались поглядів О. Отич, відповідно до яких «необхідно звести широке «методологічне поле» до тих підходів, котрі відповідають заявленій науковій проблемі і дозволяють розробити таку організаційно-методологічну систему, яка б задовольняла вимоги суспільства до якості підготовки педагогічних кадрів» [5, с. 81].

У спектрі нашого наукового пошуку таким вимогам якнайкраще відповідають загально-педагогічні підходи, зокрема: компетентнісний, гуманістичний, інтегративний.

Пріоритетним завданням сучасної мистецької освіти є сприяння становленню і вдосконаленню особистості керівника аматорського інструментального колективу, який самостійно формує свій власний досвід, прагне реалізувати свої потенційні можливості, здатний до усвідомленого й обґрунтованого вибору рішень у різних життєвих і професійних ситуаціях. Тому, до методологічних орієнтирів, які так чи інакше впливають на вибір узагальнених педагогічних стратегій в галузі інструментально-виконавської підготовки, слід включити і гуманістичний підхід.

Великий акцент розглядають педагоги-прихильники гуманістичної концепції при визначенні професійних якостей майбутнього керівника аматорського інструментального колективу наголошують на пріоритеті таких цінностей, як співробітництво, рівність, довіра, взаємодопомога, толерантність, емпатичність. Головним призначенням майбутнього керівника колективу повинно стати прагнення виховати в учасників гуманістичне ціннісне відношення до світу, до інших людей, до самого себе [1, с. 207]. Тому, слід зазначити, що в сучасну освітню практику вводиться поняття «практичний гуманізм», тобто життєва позиція людини, що виявляється в свідомому сприйнятті та ідеальному перетворенні в життя гуманістичних цінностей.

Вчена О. Щолокова пропонує розглядати гуманістичний підхід в галузі мистецької освіти у зв'язку з культурологічною освіченістю особистості. Це передбачає цілеспрямоване залучення всіх суб'єктів навчального процесу до цінностей культури, освоєння ними форм і методів спілкування з культурною спадщиною минулого і сучасності, формування навичок творчості й усвідомлення загальнолюдських цінностей. Такий підхід вимагає поглиблення фахової підготовки майбутнього керівника аматорського інструментального колективу мистецького профілю за рахунок цілісного культурологічного світогляду, вміння аналізувати і синтезувати мистецькі явища, виявляти їх естетичні цінності та моральні якості [9, с. 12–14].

Необхідність обрання інтеграційного підходу зумовлена тим, що становлення успішної особистості майбутнього керівника аматорського інструментального колективу знаходиться в прямій взаємозалежності від сучасних освітніх інтеграційних процесів. Ця проблема в педагогіці

мистецтва є і старою, і новою. З одного боку, існує достатньо літератури, присвяченої теоретичному і практичному обґрунтуванню необхідності застосування даного підходу, з іншої – пропонуються нові варіанти трактувань, що стосуються всіх аспектів: від змістовного наповнення поняття «інтеграція», а воно, на думку О. Рудницької, детермінує варіанти й послідовні етапи взаємодії різних видів мистецтва, їх комплексне використання та синтез, до визначення принципів, методів і прийомів, що забезпечують успішність протікання навчального процесу [7, с. 105–118]. Варто зазначити, що проблема інтеграції об'єднує широке коло фахівців різних педагогічних галузей, зокрема:

- Р. Гуревич та І. Козловська, розробили теорію інтеграції в професійній школі, виокремили її закони, навели приклади практичної реалізації [2];
- М. Чапаєв обґрунтував структуру і зміст теоретико-методологічного забезпечення педагогічної інтеграції [8];
- О. Отич представила предметно-інтегративну модель навчання, що передбачає інтеграцію мистецького компонента до системи розвитку творчої індивідуальності [5];
- Г. Падалка, О. Рудницька визначили інтегративні принципи мистецької освіти [6, с. 318]

Враховуючи те, що система фахової підготовки керівника аматорського інструментального колективу має в своїй основі багатоаспектний структурний комплекс і традиційно включає в себе вивчення музично-теоретичних, диригентських та інструментальних дисциплін. Необхідно, щоб і всі ланки даного освітнього комплексу були взаємопов'язані і працювали на формування особистості майбутнього керівника здатного досягти життєвого і професійного успіху. Для цього, необхідно враховувати інтегруючі системотворчі чинники, що допомагають ефективніше реалізувати інтеграційні ідеї, а саме: аналіз елементів змісту освіти, дисциплін, які беруть участь в інтеграції; встановлення зв'язків між складовими цих дисциплін; вироблення технології інтеграції мистецьких знань; оцінка якості підготовки майбутнього керівника аматорських колективів гри на духових інструментах, що має інтегрований характер. Тобто інтеграція – спосіб об'єднати необхідні знання, уміння, навички з різних мистецьких дисциплін, виконавської діяльності в єдину систему з метою підвищення якості підготовки фахівців мистецької галузі та формування в керівника аматорського інструментального колективу професійних і особистісних якостей успішного професіонала.

Науковець І. Зязюн розглядає «компетентнісний підхід найбільш повно відповідає соціальним очікуванням у сфері мистецької освіти й інтересам учасників освітнього процесу» [3, с. 14–16]. Реалізація компетентнісного підходу дає змогу трансформувати мету і зміст освіти в суб'єктивні надбання студента, які можна об'єктивно виміряти [8, с. 80]. Його навчальна

діяльність набуває дослідницької і перетворюючої спрямованості, стає синтезом когнітивного, предметно-практичного і особистісного досвіду [4, с. 11].

Важливо наголосити: методологічна орієнтація на компетентнісний підхід в галузі навчання гри на духових музичних інструментах виявляється продуктивною, адже передбачає високу міру готовності майбутнього фахівця до успішної творчої діяльності, забезпечує активізацію механізмів загального і виконавського саморозвитку, передбачає врахування мотивації, її динаміки у процесі інструментально-виконавської підготовки, організації саморуху до кінцевого результату.

Отже, такий підхід орієнтує керівника аматорського інструментального колективу на новаторське мислення, що набуває неоціненного значення у кризових ситуаціях, нестандартних інноваційних рішень. Він вносить суттєві корективи в організацію процесу інструментально-виконавської підготовки керівника аматорського інструментального колективу, надає йому діяльнісного, практико-орієнтованого характеру, дозволяє поставити міждисциплінарно-інтегровані вимоги до результату навчального процесу та покласти в основу фахової підготовки стратегію підвищення її якості на користь можливостей працевлаштування.

Відтак, нами було висвітлено гуманістичний (спрямовує на формування громадянина з високими інтелектуальними, моральними, фізичними якостями); компетентнісний (орієнтований на набуття в студентів загальних здатностей у полікультурній, комунікативній, інформаційній та виконавській сферах); інтегративний (уможливлює формування цілісного уявлення студента про майбутню професійну діяльність) підходи. Проаналізовані вище загально педагогічні підходи, створюють ґрунтовні підстави для цілісного і всебічного розгляду проблеми підвищення якості інструментально-виконавської підготовки з метою формування успішної особистості керівника аматорського інструментального колективу духових інструментів.

Список використаних джерел

1. Амонашвили Ш.А. Единство цели: пособие для учителя / Ш.А. Амонашвили. – М.: Просвещение, 1987. – 208с.
2. Гуревич Р.С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах: [монографія] / Р.С. Гуревич. – В., 2008. – 410 с.
3. Зязюн І.А. Мистецтво у вимірах епох і цивілізацій / І.А. Зязюн // Мистецтво і освіта – 2008. – №3. – С. 9–16.
4. Мозгальова Н.Г. Теоретико-методичні засади інструментально-виконавської підготовки вчителя музики: монографія / Н.Г. Мозгальова; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Вінниця: Меркьюрі-Поділля, 2011. – 486 с.

5. Отич О. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти: [монографія] / О.М. Отич; за наук. ред. І.А. Зязюна. – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – 752 с.
6. Падалка Г.М. Пріоритетні напрями розвитку сучасної мистецької освіти / Г.М. Падалка // Теорія і методика мистецької освіти. – 2004. – №1(6). – С. 15–20.
7. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: навчальний посібник / О.П. Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
8. Шахов В.І. Базова педагогічна освіта майбутнього вчителя: загально педагогічний аспект: [Монографія] / В.І. Шахов – Вінниця, 2007. – 383 с.
9. Щолокова О.П. Модернізація фахової мистецької освіти у контексті сучасних гуманістичних ідей / О.П. Щолокова. // Теорія і методика мистецької освіти. – 2007. – Вип. 4 (9). – С. 11–15.
10. Щолокова О.П. Діалогічна стратегія музичної освіти / О.П. Щолокова.// Едність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: м-ли доповідей звітної-науково практ. конф. викл. учнів. за 2008 рік [укл. Г.І. Волинка та ін.]. – К.: Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, 2009. – 264 с.

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ. ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ

О.П. Мартиненко,

кандидат філософських наук,

викладач Коледжу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ВІДНОСНІСТЬ ЯК ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ ПРИНЦИП І-ГО ПОЗИТИВІЗМУ

Основна ціль науки – здобуття істини. Робота над досягненням цієї мети – рефлексія щодо питання «як можна досягти істини» – головне завдання філософії науки. Ця галузь філософії почала формуватися у XVII–XVIII в раціоналізмі та емпіризмі. З'явилася вона у вченні О. Конта. Історична цінність цього вчення була у визначенні підвалин наукової епістемології. Позитивна філософія поставила питання про відносність як головний атрибут наукової істини. Завдяки позитивістам наука перестала оглядатися на епістемологічний досвід теології та ідеалістичної філософії, знайшла свій підхід.

Позитивізм почався із праці О. Конта «Дух позитивної філософії» [1]. У ній філософ обґрунтовує перевагу позитивного знання над теологічним та філософським (ідеалістичним). Позитивне знання він позначає єдино істинним, хоча і не робить спроб розкрити поняття «істина». Епістемологічна позиція філософа з'ясовується у контексті його тлумачення завдань позитивної методології. У розділі «Позитивна або реальна стадія» О. Конт пише: «Умоглядна логіка до цих пір була мистецтвом міркування згідно невиразних принципів, що неможливо було довести задовільним чином... Відтепер вона мусить визнати основним правилом позицію, у якій будь-яке речення, яке неможливо спростити до окремого або загального факту, не може мати цілком реального зрозумілого смислу. Принципи, якими вона користується, є нічим іншим, як дійсними фактами, хоча і загальнішими і абстрактнішими, ніж ті, зв'язок яких вони утворюють. Який би не був раціональний або експериментальний метод їх відкриття, їх

наукова сила постійно витікає виключно з їх прямої або непрямої відповідності явищам, що спостерігаються» [1]. Таким чином, позитивна методологія («умоглядна логіка нового типу», як її називає сам філософ) відштовхується від реалістичної (кореспондентської) концепції істини.

Вплив реалізму на філософію О. Конта пояснюється епістемологічними віяннями доби, у якій жив філософ. На той час найбільш авторитетною філософською системою був об'єктивний ідеалізм (реалізм) Г. Гегеля. О. Конт критикував філософію Г. Гегеля із позицій суб'єктивного ідеалізму, надавав перевагу суб'єктивованій формі реалізму перед об'єктивованою. Епістемологія другого і третього позитивізму продовжувала опиратися на цей різновид реалізму.

Щоб з'ясувати особливості реалістичного спрямування позитивної філософії, звернемося до витоків. Початком реалізму є вчення Платона. Уже пізніше його обіграв Аристотель, створивши реалістичну концепцію істини. Платон вважав реальність «тінню» справжнього буття, тобто, світу ідей. У вченні про «ейдос» філософ вказує, що ідея тотожна своєму буттю, її сутність дорівнює сама собі. Вивчаючи реальність, можна пізнати ідею, та таке пізнання буде недосконалим через вади чуттєвого сприйняття людини. Реальність (матеріальний світ) складається із двох сутностей, що досяжні чуттям людини – предмет (відображення базової реальності) плюс його «тінь» (подальше спотворення і маскування цієї реальності). У чуттєвому пізнанні першому відповідає віра (πίστις), а другому – образ (εἰκασία). Пізнавальний акт – поєднання віри у предмет із образом предмету. Результатом пізнання є судження (δόξα) про предмет. Докса – судження про реальність на основі внутрішнього переконання – не могла бути істинним з точки зору Платона. Ідею можна було пізнати (побачити) лише за допомогою спільних зусиль розуму (νόησις) і розсудку (διάνοια). Розум пізнає ідеї, а розсудок продукує поняття (умоглядну подобу ідеї). Істина – досконале поняття, пряме відображення ідеї. Такими, на думку Платона, могли бути математичні аксіоми. Істина Платона існує незалежно від людини – її не потрібно пізнавати, тобто створювати або конструювати, її можна «побачити», доклавши певних зусиль духу. Суб'єкт, що пізнає у Платона – пасивний спостерігач, не активний перетворювач світу.

Ідея позитивної методології була у тому, щоб прибрати ідеалізм із філософського аналізу науки. Філософія мала сама стати наукою – «умоглядною логікою», орієнтованою на факти. Така орієнтація інтелігібельної методології на емпірію вказує на те, чим є контівська істина позитивізму – доксою Платона. Все, що не вміщалось у «реальну» картину світу, – не було доксою, – потрібно було прибрати. Реальність для О. Конта була єдино-істинним виміром буття – полишена опори на ідею, вона ставала самодостатнім утворенням – «першим світом» речей, тобто, фізичним світом. Така ситуація, однак, не відмінила головну характеристику

чуттєвого осягнення світу – релятивність. Позитивне знання, згідно заданих умов, не могло бути якимось іншим, ніж відносним. Це розумів і О. Конт, який писав: «...наші позитивні дослідження у всіх галузях повинні по суті обмежитися систематичною оцінкою того, що є, відмовляючись шукати першопричину і кінцеве призначення, але, крім того, важливо зрозуміти, що це вивчення явищ замість того, щоб стати коли-небудь абсолютним, має завжди залишатися відносним залежно від нашої організації і нашого становища» [1]. Г. Спенсер – позитивіст, прямий послідовник ідей О. Конта, зауважував: «Якщо говорити предметно, то існування “Невідносного” впливає з факту про те, що все наше знання відносно. Відносне саме по собі не може мислитися інакше, як таке, що належить до реального “Невідносного”. якщо “Невідносне” або “Абсолютне” не буде постульовано, то саме відносне стане “Абсолютним”» [2, с. 23]. Таким чином, епістемологічна суб’єктність філософії науки з самого початку свого формування була орієнтована на відносність, в опорі на який розроблялася теорія наукової істини. Зауважимо, що такий підхід виправдав себе у II-му позитивізмі та конвенціоналізмі, вплинувши на появу релятивістської механіки.

Отже, епістемологічним принципом перший позитивізм бачив відносність, а гносеологічним – пізнавальний метод, що міг її відтворити у різних системах знання.

Список використаних джерел

1. Конт О. Дух позитивной философии [Discours sur l'esprit positif. P., 1844; рус. пер. с франц. И. Шапиро, 1910 г.] / Огюст Конт. – Електронний ресурс: comte.newgod.su. – Режим доступу: <http://comte.newgod.su/lib/duh-pozitivnoj-filosofii>.
2. Спенсер Г. Синтетическая философия / Герберт Спенсер. – К.: Ника-Центр, 1997. – 512 с.

СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ

ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

А.М. Галайко,

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Львівського національного університету імені Івана Франка

науковий керівник: **Д.В. Ванькович,**

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету імені Івана Франка

ПЕРСПЕКТИВИ ОТРИМАННЯ ДЕРЖАВОЮ ДОДАТКОВИХ ДОХОДІВ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ

Автор А.М. Галайко запропонував державну програму підтримки агропромислового виробництва «Фінансова підтримка інвестиційної діяльності в агропромисловому комплексі», яка передбачає доплату суб'єкту господарювання в агропромисловому комплексі 1000 грн. на 1% норми дохідності за інвестування капіталу у роботу іншої агропромислової компанії. Підприємство, що залучає інвестиції буде отримувати відшкодування в обсязі 1000 грн. на 1% норми дохідності, що буде передбачено в інвестиційному договорі. В перспективі державна компенсація частини процентної ставки фірмі що залучає інвестиційні ресурси та доплата інвесторові за вкладення його капіталу в таку компанію можуть бути змінені залежно від результатів запровадження даної програми. Придбані об'єкти основних фондів за такі інвестиції не будуть підлягати реалізації іншим фізичним і юридичним особам. Для реалізації цього бюджетного фінансування фірма, що залучає інвестиції та інвестор укладатимуть з державою відповідну угоду. У випадку виявлення фактів нецільового використання валових капітальних інвестицій або об'єктів основних засобів, котрі були придбані за такі інвестиції, суб'єкт господарської діяльності поверне відшкодування частини відсоткової ставки і сплатить штраф державі в розмірі такої компенсації. У разі банкрутства підприємства, що залучало інвестиційні ресурси, об'єкти

основних засобів, що були придбані та такі інвестиційні ресурси, термін експлуатації котрих ще не закінчився підлягають продажу ліквідатором на відкритих торгах. Частина виручки від реалізації таких основних фондів відраховується до державного бюджету в розмірі наданої державою компенсації частини процентної ставки за тимчасове користування капіталом для придбання таких об'єктів основних фондів та доплати інвесторові за вкладення його капіталу в діяльність підприємства в агропромисловому комплексі. Така частина виручки розраховується від залишкової вартості основних засобів, які реалізуються ліквідатором. Фінансова підтримка інвестиційної діяльності не буде здійснюватися в разі перевищення норми дохідності 35%. Також бюджетна підтримка не буде надаватися коли обсяг інвестиції буде меншим за 2 млн. грн. Інвестор буде зацікавлений вкладати свій капітал в діяльність іншого агропромислового підприємства, тому що він отримає плату за користування капіталом та державну доплату. Фірма в агропромисловому комплексі, котра залучила інвестиції отримає компенсацію частини процентної ставки буде працювати ефективно, тому що вона повинна буде повертати позичений капітал [1, с. 25–26].

За даною програмою держава може мати максимальні видатки в обсязі 70000 грн. на один суб'єкт господарювання. Вони охоплюють 35000 грн (1000*35) інвестору і 35000 (1000*35) компанії, котра залучає інвестиційні ресурси. Далі необхідно розрахувати вплив валових капітальних інвестицій на фінансові показники діяльності агропромислових підприємств з наступним визначенням розміру фінансових ресурсів, котрі держава зможе повернути.

Зростання валових капітальних інвестицій на 1 грн. зумовлює підвищення обсягу виробництва на 8,681 грн. [2, с. 10]. Збільшення обсягу виробництва продукції на 1 грн. зумовлює зростання розміру її продажу з ПДВ на 0,834 грн, а без ПДВ – на 0,817 грн. У випадку зростання обсягу проданої продукції без ПДВ на 1 грн., фінансові результати до оподаткування зростуть на 0,355 грн, а чистий прибуток – на 0,352 грн. [3, с. 120]. Дослідження проведено з врахуванням 2018 року. У таблиці 1 наведено розрахунки впливу валових капітальних інвестицій на фінансові показники діяльності агропромислових підприємств для визначення ефективності програми «Фінансова підтримка інвестиційної діяльності в агропромисловому комплексі».

Таблиця 1

Результати розрахунків

Факторна ознака	Одночасно факторна і результативна ознака	Результативна ознака
колонка 1	колонка 2	колонка 3
Збільшення валових капітальних інвестицій на 2 млн. грн.	Збільшення обсягу виробництва продукції на: $(8,681 \text{ грн.} \cdot 2 \text{ млн. грн.}) / 1 \text{ грн.} = 17,362 \text{ млн. грн.}$	Зростання обсягу реалізованої продукції з ПДВ на $(17,362 \text{ млн. грн.} \cdot 0,834 \text{ грн.}) / 1 \text{ грн.} = 14,48 \text{ млн. грн.}$
	Збільшення обсягу виробництва продукції на 17,362 млн. грн.	Збільшення обсягу реалізованої продукції без ПДВ на: $(17,362 \text{ млн. грн.} \cdot 0,817 \text{ грн.}) / 1 \text{ грн.} = 14,185 \text{ млн. грн.}$
	Збільшення обсягу реалізованої продукції без ПДВ на 14,185 млн. грн.	Зростання фінансових результатів до оподаткування на $(14,185 \text{ млн. грн.} \cdot 0,355 \text{ грн.}) / 1 \text{ грн.} = 5,035 \text{ млн. грн.}$
	Збільшення обсягу проданої продукції без ПДВ на 14,185 млн. грн.	Зростання чистого прибутку на: $(14,185 \text{ млн. грн.} \cdot 0,352 \text{ грн.}) / 1 \text{ грн.} = 4,993 \text{ млн. грн.}$
	Зростання фінансових результатів до оподаткування на 5,035 млн. грн. і зростання чистого прибутку на 4,993 млн. грн.	Збільшення сплати до державного бюджету податку на. Податку прибуток на $5,035 \text{ млн. грн.} - 4,993 \text{ млн. грн.} = 0,045 \text{ млн. грн.}$
	Зростання обсягу реалізованої продукції з ПДВ на 17,362 млн. грн. та зростання обсягу реалізованої продукції без ПДВ на 14,185 млн. грн.	Збільшення сплати до державного бюджету ПДВ на: $17,362 \text{ млн. грн.} - 14,185 \text{ млн. грн.} = 0,295 \text{ млн. грн.}$

Джерело: складено автором на основі даних [2, с. 10; 3, с. 120; 4, с. 17; 5, с. 90; 6, с. 80; 7, с. 42; 8, с. 237; власні розрахунки]

В таблиці 1 ознака в першій колонці впливає на ознаку в другій колонці і на ознаку в третій колонці. У свою чергу, ознака в другій колонці впливає на ознаку в третій колонці. На рисунку 1 представлено вплив валових капітальних інвестицій на фінансові показники діяльності суб'єктів господарювання агропромислового комплексу.

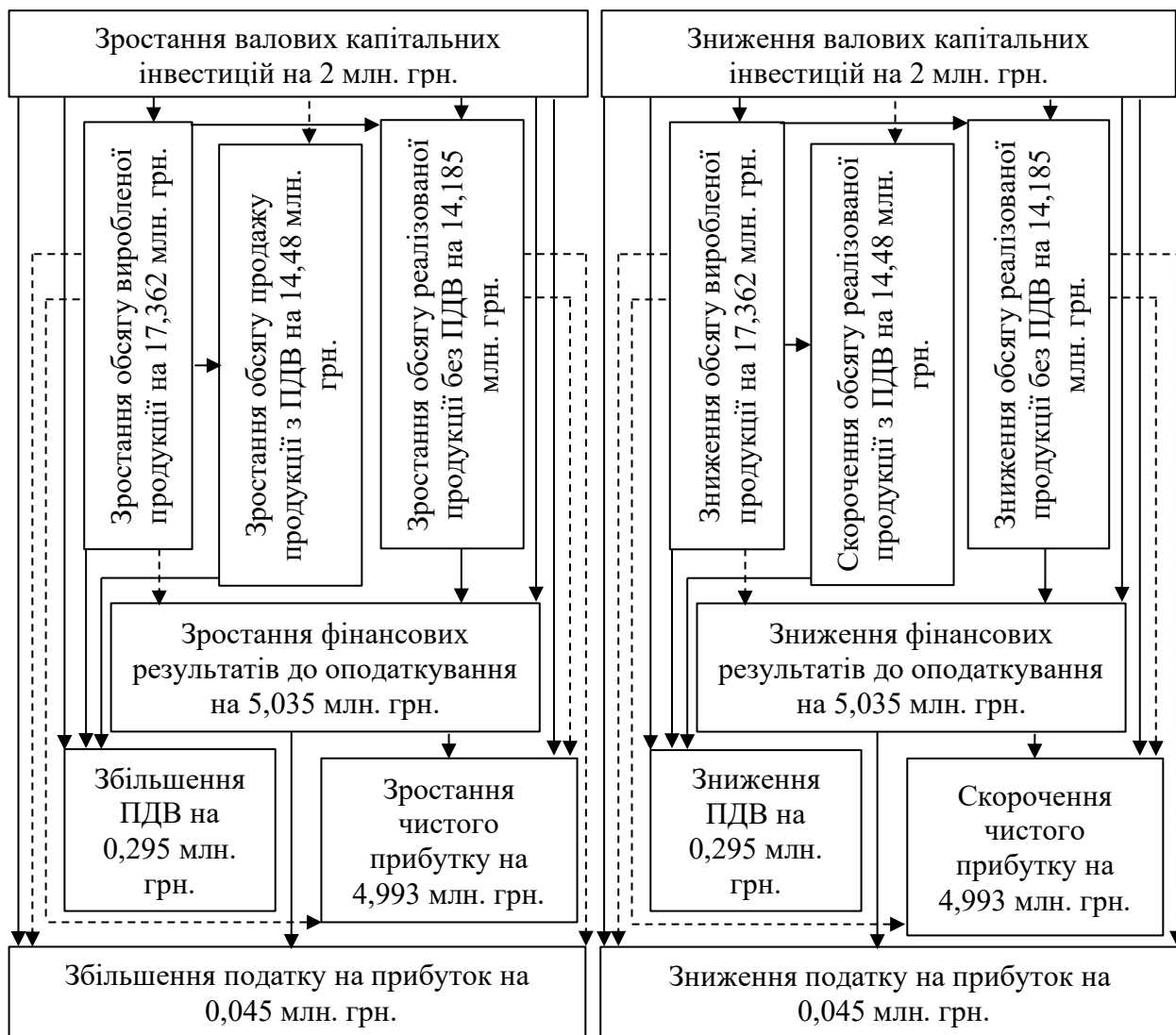

Рис. 1. Вплив валових капітальних інвестицій на фінансові показники діяльності агропромислових фірм

Джерело: складено автором на основі даних [2, с. 10; 3, с. 120; 4, с. 17; 5, с. 90; 6, с. 80; 7, с. 42; 8, с. 237; власні розрахунки]

Коли валові капітальні інвестиції скоротяться на 2 млн. грн., то розмір виробництва продукції зменшиться на 17,362 млн. грн., обсяг реалізації продукції з ПДВ – на 14,48 млн. грн., а без ПДВ – на 14,185 млн. грн., фінансові результати до оподаткування – на 5,035 млн. грн., чистий прибуток – на 4,993 млн. грн., податок на прибуток – на 0,045 млн. грн. і ПДВ – на 0,295 млн. грн.

Якщо валові капітальні інвестиції зростуть на 2 млн. грн., то розмір виробництва збільшиться на 17,362 млн. грн., обсяг реалізації з ПДВ – на 14,48 млн. грн., а без ПДВ – на 14,185 млн. грн., фінансові результати до оподаткування – на 5,035 млн. грн., чистий прибуток – на 4,993 млн. грн., податок на прибуток – на 0,045 млн. грн. та ПДВ – на 0,295 млн. грн. Загальний розмір сплати податків буде становити 0,34 млн. грн. (0,045 млн.

грн. + 0,295 млн. грн.). Відповідно до цього, держава буде мати змогу покрити видатки на програму «Фінансова підтримка інвестиційної діяльності в агропромисловому комплексі» і додатково одержати 0,27 млн. грн. (0,34 млн. грн. – 0,07 млн. грн.) доходів на одне підприємство, котре залучатиме валові капітальні інвестиції. На практиці даною програмою будуть користуватися більше, ніж один суб'єкт господарювання. Тому доходи держави від такої програми можуть бути більшими за розрахункові і вони будуть прямо пропорційно змінюватися із зміною кількості компаній, котрі користуватимуться такою державною програмою.

Список використаних джерел

1. Галайко А. М. Сучасні проблеми державної фінансової підтримки агропромислового комплексу. *Проблеми формування та реалізації конкурентної політики* : тези доп. IV Міжнар. наук.-практич. конф. (Львів, 19-20 верес. 2019 р.). Львів, 2019. С. 24–26.
2. Галайко А. М. Оціна впливу валових капітальних інвестицій в агропромисловому комплексі на обсяг виробництва його суб'єктів підприємництва. *Сучасні підходи до ефективного використання потенціалу економіки* : тези доп. III Міжнар. наук.-практич. конф. (Запоріжжя, 19 жовт. 2019 р.). Запоріжжя, 2019. С. 9–11.
3. Галайко А. М. Оцінка впливу бюджетної підтримки агропромислового комплексу на фінансові показники діяльності його суб'єктів господарювання. *Економіка та держава*. 2019. № 9. С. 115–122. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4408&i=18> (дата звернення: 18.07.2020).
4. Галайко А. М. Оцінка впливу податкової підтримки агропромислового комплексу на обсяг виробництва його суб'єктів господарювання. *Актуальні питання розвитку науки та освіти* : тези доп. Міжнар. наук.-практич. конф. (Львів, 19-20 жовт. 2019 р.). Львів, 2019. Ч. 1. С. 15–17.
5. Галайко А. М. Оціна впливу податкової підтримки агропромислового комплексу на фінансові показники діяльності його суб'єктів господарювання. *Вдосконалення економіки та фінансової системи країни: сучасний стан та перспективи* : тези доп. Міжнар. наук.-практич. конф. (Запоріжжя, 23 листоп. 2019 р.). Запоріжжя, 2019. С. 88–90.
6. Галайко А. М. Оцінка ефективності використання валових капітальних інвестицій в агропромисловому комплексі. *Напрями розвитку ринкової економіки: нові реалії та можливості в умовах інтеграційних процесів* : тези доп. Міжнар. наук.-практич. конф. (Ужгород, 30 листоп. 2019 р.). Ужгород, 2019. Ч. 2. С. 78–81.
7. Галайко А. М. Напрями покриття видатків держави на податкову підтримку підприємств агропромислового комплексу. *Світовий розвиток науки та техніки* : тези доп. XXXVIII Міжнар. наук.-практич. інтернет-конф. (Вінниця, 23 груд. 2019 р.). Вінниця, 2019. Ч. 1. С. 40–43.
8. Галайко А. М. Напрями покриття видатків на державну фінансову підтримку агропромислового комплексу. *Економічний розвиток: теорія, методологія, управління* : тези доп. VI Міжнар. наук.-практич. конф. (Прага, 27-29 листоп. 2019 р.). Прага, 2019. С. 235–238.

УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

А.В. Морозова,

магістр філософії

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Анотація. Стаття є дослідженням особливостей впровадження електронного урядування з врахуванням сучасної інформатизації суспільства. Зазначені зміни протягом останніх трьох років відображені у державній стратегії розвитку електронного урядування. Визначено та охарактеризовано передові продукти електронного надання послуг у різних сферах. Зазначено існуючі проблеми, які потребують вирішення у процесі оптимізації електронного урядування. Визначені перспективи подальшого розвитку електронного урядування.

Ключові слова: електронне урядування, державне управління, інформаційна безпека, інформаційне суспільство, інформаційно-комунікаційні технології.

Постановка проблеми. Актуальність вивчення теми розвитку електронного урядування пояснюється тим, що він має діяти відповідно до сучасних вимог і світових тенденцій у сфері публічного управління та адміністрування. Ефективна реалізація державної політики щодо розвитку е-урядування передбачає узгоджену взаємодію всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування, громадян та бізнесу.

Стан дослідження. Дослідженню загальної теорії та інструментів електронного урядування відводилось чільне місце в багатьох працях зарубіжних вчених, зокрема: Дж. Фонтейн, К. Макнат, М. Кітсінг, Р. Гібсон, С. Уорд, Р. Транумюллер, Г. Ортофер, Х. Гібер та ін. Окремо, слід виділити роботи, присвячені дослідженню проблем впровадження електронного урядування в Україні, таких вітчизняних науковців і практиків: А. Семенченко, К. Вознюк, Н. Драгомирецька, О. Загаєцька, О. Загвойська, В. Ключевський, К. Линьов, І. Лопушинський, М. Міхальова, Я. Олійник, Н. Павлютенко, М. Пасічник, А. Семенов, К. Синицький, О. Дубас, П. Клімушин, А. Серенок та ін.

Виклад основного матеріалу. У теперішньому суспільстві обмін інформацією між об'єктами передачі та приймання інформації відбувається на достатньо високому рівні що забезпечується завдяки високій швидкості

обміну інформації. Але розмір інформації невпинно зростає і для забезпечення надійного середовища обробки інформації потрібні інші кардинальні розробки для збільшення пропускної спроможності каналів передавання, збільшення швидкості передачі, забезпечення надійності та захищеності інформації.

Світ поступово перебудовує традиційні системи управління на електронне урядування, складовою якого є електронна ідентифікація. Застосування е-урядування та е-ідентифікація не лише спрощує життя людини у сучасних урбаністичних умовах, а й економить час, зусилля, матеріальні витрати та емоційно-психологічний стан, який значно дестабілізується за рахунок бюрократичної системи пов'язаної із паперовою тяганиною, суб'єктивними факторами і безкінечними чергами.

Електронне врядування визначено одним із пріоритетів Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» – Президентського плану широкомасштабної модернізації України. У ній, зокрема, зазначається: «Метою реформи державного управління є побудова прозорої системи державного управління, створення професійного інституту державної служби, забезпечення її ефективності. Результатом впровадження реформи має стати створення ефективної, прозорої, відкритої та гнучкої структури публічної адміністрації із застосуванням новітніх інформаційно-комунікативних технологій (е-врядування), яка здатна виробляти і реалізовувати цілісну державну політику, спрямовану на суспільний сталий розвиток і адекватне реагування на внутрішні та зовнішні виклики».

У Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року визначено пріоритетні напрями розвитку регіонів, зокрема, щодо підвищення ефективності діяльності місцевих органів влади, удосконалення взаємовідносин між місцевими органами влади та фізичними і юридичними особами шляхом впровадження системи електронного врядування. В Україні в цілому створена відповідна законодавча і нормативно-правова база з питань електронного врядування.

Реалізація основних завдань Уряду України в сфері електронної демократії та електронного урядування покладено на Міністерство цифрової трансформації України, яке відповідає за формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, розвиток електронної демократії та електронного урядування; впровадження національних електронних інформаційних ресурсів та забезпечення їх інтероперабельності; зниження цифрового розриву/

Сьогодні спостерігаємо динамічне зростання ролі та важливості інформаційних технологій. Вони присутні в усіх аспектах нашого повсякденного життя, стають важливими у політиці та економіці. Як зазначають теоретики, розвиток інформаційного суспільства є неминучими, адже відставання в цьому питанні може спричинити

негативні наслідки у багатьох аспектах життя і функціонування країни [12, с. 22]. Використовуючи переваги нових інформаційних технологій, держави можуть створювати якісно нові способи взаємодії між органами державної влади та населенням, підвищуючи, тим самим, ефективність управління в цілому [6, с. 157].

В чинному законодавстві електронне урядування розглядається як форма державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян. І чи не вперше на законодавчому рівні термін «електронне урядування» було потрактовано в Концепції розвитку електронного урядування в Україні [8].

Впровадження електронного урядування як форми державного управління є наслідком інформатизації суспільства та його сфер діяльності. 20 вересня 2017 року Кабінетом Міністрів України схвалена нова Концепція розвитку електронного урядування в Україні, реалізації якої передбачається до 2020 року. Її розробка та прийняття викликане тим, що відповідно до Указу Президента України від 12 січня 2015 р. № 5 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275 «Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік» розвиток електронного урядування визначено одним з першочергових пріоритетів реформування системи державного управління, затвердженням Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 січня 2019 р. № 37-р «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні на 2019–2020 рр.»; створенням 2 вересня 2019 р. Міністерства цифрової трансформації України [7].

Концепція розвитку електронно урядування до 2020 року визначала основі сфери застосування та впровадження електронного урядування. Однак на сьогоднішній день не існує затверджених на законодавчому рівні плану заходів щодо реалізації аналізованої Концепції розвитку електронного урядування в Україні до 2020 року із чіткими термінами реалізації та фінансування [8].

Відповідно до Концепції, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України № 649-р від 20.09.2017 р., е-урядування – форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян [8].

Саме явище е-урядування об'єднує у собі як мінімум дві складові – внутрішню та зовнішню інформаційні інфраструктури, що взаємодіє з фізичними та юридичними особами. У межах другої складової інтегруються інформаційні ресурси органів влади (веб-сайти, портали), забезпечується доступ до них, а також створюється система електронних послуг.

Впроваджується програма «Електронна Україна», яка передбачає такі заходи для широкого впровадження системи е-урядування в Україні:

- створення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та інтеграція в нього веб-сайтів та електронних інформаційних систем і ресурсів органів виконавчої влади з дотриманням вимог до захисту інформації;

- розробка порядку надання органами виконавчої влади державних (адміністративних) послуг фізичним та юридичним особам через мережу Інтернет;

- створити Інтернет-приймальні органів державної влади всіх рівнів;

- забезпечити створення та регулярне оновлення веб-сайтів обласних органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- сприяти поширенню використання програмного забезпечення з відкритим кодом для інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади та системи електронного уряду;

- забезпечити використання електронного цифрового підпису в органах державної влади;

- створити електронну систему закупівель товарів і послуг за державні кошти;

- надати фізичним і юридичним особам через мережу Інтернет адміністративних послуг загального призначення та таких, що потребують ідентифікації суб'єктів правових відносин та забезпечення цілісності і достовірності інформації (послуги спеціального призначення);

- створити веб-сайти районних та сільських органів виконавчої влади;

- організувати надійну та захищену інформаційну взаємодію між органами виконавчої влади [3, с. 31].

Як уже було зауважено, невід'ємною структурною складовою частиною і продовженням е-урядування є система електронного бюджету (далі – е-бюджет). Побудова цієї системи повинна відповідати не тільки тенденціям у розвитку суспільства окремої країни, але й загальносвітовим засадам. В Україні на загальнодержавному та місцевому рівнях ця система не використовується і є не дослідженою.

«Е-бюджет» – це система організації державного управління, яка передбачає взаємодію органів державної влади між собою, з органами місцевого самоврядування і населенням незалежно від місця їх розташування, з використанням інтегрованих інформаційних технологій з метою підвищення ефективності формування і використання бюджетних

коштів і забезпечення результативності бюджетного менеджменту в системі державного регулювання [5].

Реалізація принципу єдиних технічних стандартів в електронному урядуванні передбачає розробку та впровадження технічних регламентів, стандартів, єдиних форматів та протоколів, узгоджених з відповідними міжнародними документами, що стосуються стандартизації та уніфікації діяльності органів влади, надання ними адміністративних послуг, формування електронних інформаційних ресурсів, електронного документообігу, електронного цифрового підпису тощо. Порухення цього принципу взагалі унеможливорює електронну інтеперабельність та взаємодію органів публічної влади між собою, з громадянами та бізнесом.

В Україні, внаслідок недотримання зазначеного принципу, склалася складна ситуація щодо практичного впровадження електронного врядування, що погіршується через збільшення кількості різних інформаційних систем, котрі не можуть взаємодіяти між собою.

Таблиця 1. Головні індикатори розвитку інформаційного суспільства в Україні [1; 4; 9; 13; 14]

Назва індексу або показника	2015 р.	2020 р.
Глобальний індекс конкурентоспроможності (WEF Global Competitiveness Index)	65-те місце	50-те місце
Індекс технологічної готовності (WEF Technological Readiness Index)	65-те місце	50-те місце
Індекс мережевої готовності (WEF Networked Readiness Index)	65-те місце	50-те місце
Готовність уряду (Government readiness)	90-те місце	60-те місце
Використання урядом інформаційно-комунікаційних технологій (Government usage)	75-те місце	55-те місце
Частка користувачів Інтернетом, %	60	79
Частка електронного документообігу між органами державної влади в загальному обсязі документообігу, %	50	80
Показник охоплення населення цифровим наземним ефірним телерадіомовленням, у т. ч. телебаченням високої чіткості, %	50	100

Електронна участь між громадянами та державою на регіональному рівні теж не стоїть на місці. Найуспішнішими містами є: Вінниця, Львів, Київ, Дніпро, Луцьк, Харків. Отже, у Львові впровадили систему Банк-ID. Зупинимось більш детально на розгляді Картки львів'янина – персоналізованої електронної картки, яка дозволяє швидше і зручніше користуватися сервісами міста. Подібні картки запроваджуються в багатьох містах України і є важливим елементом впровадження е-урядування на

місцевому рівні. Першими Картку львів'янина отримують учасники антитерористичної операції. Насамперед, Картка львів'янина містить найважливіший для учасників антитерористичної операції набір послуг. Згодом, до неї будуть додаватися нові можливості [11].

Зупинимось на найвідоміших проектах в межах електронного регулювання:

1. Дія. Цифрова держава – це наймасштабніший цифровий проект сучасної України, який реалізується спільно з Міністерством цифрової трансформації України. На меті – зробити спілкування громадян і бізнесу з державою зручним, прозорим та людианим. Щоб перетворити Україну на цифрову державу, потрібно оцифрувати ще багато послуг, оновити законодавчу базу, упорядкувати роботу держреєстрів, забезпечити технічні можливості й захист даних.

Зміни стосуватимуться не тільки адмінпослуг, а й галузей охорони здоров'я, бізнесу, освіти, транспорту, судів, питань демократії тощо. Втіленням цієї ініціативи став онлайн-портал державних послуг Дія. Це – точка доступу до всіх публічних послуг, які держава надає громадянам та бізнесу. Тут усе – чітко, швидко й зрозуміло, адже послуги – максимально спрощені, описані простою мовою та реалізовані з урахуванням принципів UX / UI-дизайну.

За планом Мінцифри, до 2024 року 100% публічних послуг будуть доступними громадянам та бізнесу онлайн. Станом на травень 2020 року у Дії – вже понад 2,3 млн користувачів. Розробці концепції цифрової держави передувало створення національного бренду Дія, розробленого також за сприяння Програми EGAP. Бренд Дія означає – Держава і Я. В основі закладена сучасна ідея про те, що взаємодія громадян із державою має бути легкою, зрозумілою та швидкою. Без зайвої витрати часу та нервів, без додаткового контакту з чиновником, а отже – і без хабарів.

2. Дія. Цифрова освіта. Разом із Міністерством цифрової трансформації України ми долучились до створення та запуску Національної онлайн-платформи з цифрової грамотності Дія. Цифрова освіта. Мета проекту – навчити цифрових навичок щонайменше шість мільйонів українців до 2023 року. Розраховують залучити: людей поважного віку, які взагалі не мають цифрових навичок (саме для них створені перші базові курси, а також – гостьовий курс із мобільної грамотності); батьків та дітей (фокус на онлайн-безпеку); дорослих людей із базовими цифровими навичками, поглиблення яких дозволить їм залишатися конкурентоспроможними на ринку праці (спеціалізовані, поглиблені курси, опанування нових професій); молодь (школярів та студентів) і молодих професіоналів (курси нових цифрових професій).

Для навчання обрано інноваційний формат освітнього серіалу: замість уроку – серія, замість рівня – сезон. До проекту запрошено як експертів-

викладачів, так і українських селебрітіс, яких звично бачити в кадрі та які розважають, підтримують діалог, жартують, імпровізують.

Усі освітні серіали є безкоштовними. Майже щомісяця на онлайн-платформі з'являтимуться нові спеціалізовані та нішеві курси для підприємців, life style-курси, курси нових цифрових професій. Наприкінці курсу кожен має змогу пройти фінальний тест і отримати сертифікат, що підтверджує здобуті навички. Станом на перше травня 2020 року на платформі Дія. Цифрова освіта пройшли навчання понад 200 тисяч користувачів.

3. Важливий елемент цифровізації регіонів – автоматизація Центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП). Вони стають обличчям цифрової трансформації, забезпечуючи якісне і швидке надання адмінпослуг без бюрократії, черг і зайвих витрат часу.

Майже кожен громадянин України хоча б раз на рік звертається за отриманням адміністративних послуг. Оформити прописку, зареєструвати право власності на нерухоме майно, отримати ліцензію на провадження підприємницької діяльності – всі ці послуги можна швидко отримати під одним дахом. У Центрі надання адміністративних послуг громадяни можуть отримувати максимальний сервіс у найкоротший строк та за мінімальної кількості візитів.

У межах першої фази Програми EGAP запровадили для ЦНАПів: електронний облік звернень, завдяки якому всі вхідні заяви реєструються в електронній формі, далі автоматично контролюються терміни, заявник отримує повідомлення про готовність; систему електронної черги на вході до ЦНАПу, планувати візит можна онлайн; мобільні робочі місця; інформаційні термінали для людей з інвалідністю; регіональні портали послуг.

4. Цифровізація послуг – це зекономлений час для громадян та бізнесу, ширший доступ, комфорт і відсутність корупції при їх отриманні. Мета проекту – зробити адміністративні послуги простими та доступними кожному громадянину.

Цифровізація дає можливість вирівняти доступ міського та сільського населення не лише до адмінпослуг, а й до інших важливих сфер: освіти, безпеки, можливості впливу на ухвалення рішень, можливості отримання інформації про видатки місцевого бюджету. Кожен громадянин може впливати на розподіл коштів платників податків.

Цифровізація регіонів – системна робота над партисипативним формуванням стратегій цифровізації та їх реалізації спільно з громадою за визначеними пріоритетами. Мета програми EGAP – покращувати якість і доступність послуг та виходити на новий рівень взаємодії влади та громадян. Саме в регіонах ефективність трансформованої системи надання

сервісів стане показником успішності масштабної ініціативи з впровадження в Україні електронного урядування.

У першій фазі проекту EGAP у 2015–2019 рр. разом із державними обласними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями ми розробили та втілили: регіональні програми інформатизації; автоматизацію ЦНАП та налагодження взаємодії з обласними порталами послуг; навчання працівників місцевих ЦНАП зі стресостійкості, клієнт орієнтованості та компетенцій адміністраторів; проект «Мобільний ЦНАП», який спростив отримання адмінпослуг для громадян, що не можуть самотійно відвідувати установи; сервісні платформи «Конструктор сайтів ОТГ» та геоінформаційної системи (ГІС), які стали корисними інструментами у роботі новостворених ОТГ.

У другій фазі Програми EGAP протягом 2019–2023 рр. у п'яти цільових регіонах залучать сорок громад, обраних на конкурсних засадах. Разом із ними створюють діджитал-історії успіху, які сприяють залученню до процесів цифровізації ще більшої кількості регіонів.

5. Основне призначення «Відкритого міста» – інформування влади мешканцями про актуальні проблеми благоустрою. Цей ресурс наблизив місцеву владу до громадян та створив дієвий механізм їх взаємодії у вирішенні найбільш гострих місцевих проблем у сфері ЖКГ, благоустрою та інших питань.

Проект «Відкрите місто» є краудсорсинговою інтернет-платформою для взаємодії мешканців із місцевою владою та комунальними підприємствами, а також для самоорганізації громадян. Для цього на сайті існує розділ «Проблеми». Тут можна залишити повідомлення про проблему, яке надійде у відповідну організацію для вирішення.

Сервіс допомагає напряму розв'язувати проблеми у місті, звернувшись до відповідального за ухвалення рішення чиновника у міській раді. Інструментарій платформи дозволяє описати проблему, позначити її на карті та сформулювати електронне повідомлення.

6. Електронні консультації – ефективний інструмент державної та місцевої влади для обговорення з громадянами питань або пропозиції стратегічних напрямів діяльності, дій або рішень.

За допомогою сервісу можна проводити: консультації: оприлюднення варіанту розв'язання питання з можливістю коментування; просте опитування: запитання + закритий перелік варіантів відповіді, запитання + один варіант відповіді, запитання + кілька варіантів відповідей; складне опитування: опитувальник із можливістю редагування відповідей, із налаштуванням діапазону балів оцінки чи ранжування; обговорення нормативно-правових актів: оприлюднення НПА з можливістю коментування.

Е-консультації залучають активних громадян із різними поглядами, які можуть не виходячи з дому висловити свою думку з приводу якогось питання і запропонувати власне вирішення.

За допомогою електронних консультацій громадськість може долучитися до вирішення різних питань, як-от обрати вулиці, що потребують першочергового ремонту, або визначити, які школи працюватимуть, а які можна зачинити. У 2018 році е-консультації стали найпоширенішим методом консультування міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади. На розгляд мешканців виносили питання облаштування вулиць, проведення святкування у місті, реконструкції парку, присвоєння назви вулиці та багато інших.

7. Е-демократія сприяє взаємодії влади й громади у вирішенні різноманітних соціально важливих проблем. Саме для цього створили Е-DEM – першу українську платформу, що об'єднує найбільш дієві та затребувані інструменти е-демократії. Від 2018 року веб-портал «Єдина платформа місцевої електронної демократії» став єдиним вікном доступу до чотирьох інструментів електронної демократії.

Авторизувавшись на платформі тільки один раз, надалі більше не потрібно вводити свої дані, щоб користуватися розміщеними на ній сервісами: «Громадський бюджет» – дає змогу вирішувати, на які проекти використовувати бюджетні кошти; «Місцеві електронні петиції» – дає можливість впливати на розвиток своїх громад через звернення до органів влади з петиціями; «Відкрите місто» – дозволяє вирішити проблему, звернувшись до відповідального за ухвалення рішення чиновника у міській раді; «Консультації з громадськістю» – надає органам місцевої влади можливість залучати мешканців до обговорення питань розвитку міст і громад.

Е-DEM поєднала найкращі практики взаємодії з громадами, досвід співпраці з якими був використаний при її розробленні. Веб-платформа надає громадянам легкий і зручний доступ до використання кількох інструментів електронної демократії. Ці інструменти покликані налагодити кращий взаємозв'язок громадян і влади у вирішенні різноманітних соціально важливих проблем.

8. Для полегшення перших днів батьківства Програма EGAP разом із Міністерством цифрової трансформації створили інноваційний державний сервіс е-Малятко, який дозволяє оформити десять послуг за однією заявою. Раніше, щоб отримати необхідні державні послуги, батькам потрібно було відвідати близько 11 установ, зібрати близько 37 документів і витратити на це приблизно 10 днів. Е-Малятко – це сервіс, який об'єднує всі пов'язані з народженням дитини послуги в одну заяву, що подається в пологовому будинку, ЦНАП або ДРАЦС.

Серед них: реєстрація народження дитини, визначення місця проживання, визначення походження дитини, оформлення допомоги при народженні, оформлення допомоги на дітей у багатодітних сім'ях, внесення відомостей про дитину до електронного Реєстру пацієнтів, внесення відомостей про дитину до Єдиного державного демографічного реєстру, оформлення індивідуального номеру платника податків, визначення належності дитини до українського громадянства, оформлення посвідчень батьків і дитини багатодітної сім'ї.

Серед основних очікувань під час впровадження електронного урядування треба виділити трансформацію внутрішніх та зовнішніх взаємовідносин та оптимізацію роботи адміністративного апарату держави на основі використання ІКТ.

Запровадження технологій е-урядування дасть змогу:

- для громадян – мати доступ до публічної інформації та одержувати адміністративні послуги через мережу; брати участь у творенні і реалізації державної політики;

- для бізнесу – через мережу мати спрощений доступ до органів влади, співпрацювати з ними, що сприятиме економічному розвитку;

- для органів влади – підвищити оперативність, ефективність своєї діяльності, якість надання адміністративних послуг; залучити всіх громадян до процесу прийняття державних рішень [10].

Пріоритетними діями Уряду та Парламенту, на нашу думку, мають бути:

1. Розробка та прийняття національної стратегії «Цифрова держава 2025» та відповідних нормативно-правових актів на її виконання, які мають співвідноситися з пріоритетами «European Commission Digital Strategy». Базовий документ визначатиме підходи, інструменти і бачення розвитку цифрової держави, удосконалення відповідних процедур та процесів у цілому.

2. Підвищення якості та постійний контроль безпеки створених ІТ-рішень (веб платформи, веб-сайти, спеціалізоване ПО, мобільні додатки), їх інтегрованість, використання підходу Cloud First. Прийняття Проекту Закону «Про публічні електронні реєстри» у другому читанні.

3. Розробка і внесення змін до Закону України «Про захист персональних даних» з метою запровадження ефективної системи захисту персональних даних, розвитку відкритих даних із врахуванням правил цифрового простору ЄС.

4. Забезпечення публічності у діяльності Міністерства цифрової трансформації, формування експертних груп навколо різних напрямків, підтримка ініціатив у сферах Civic Tech та Gov Tech щодо створення сервісів на основі даних.

5. Доопрацювання Проекту Закону: «Про публічні консультації»; розробка проектів законів «Про відсоткову філантропію»; щодо удосконалення ВГБ та виділення його в окрему процедуру, щодо вдосконалення е-петицій, статистики у сфері е-демократії.

6. Розробка та прийняття основних підходів до єдиних стандартів творення та впровадження цифрових інструментів для забезпечення інтероперабельності та послідовності цифрової розбудови на державному та місцевому рівнях. Передача даних, якими володіє держава – громадам, що забезпечить прийняття останніми рішень на їх основі; підтримка концепції «Smart City» на місцях; розробка нової редакції Закону України «Про місцеве самоврядування».

7. Поширення навчальних ресурсів та інструментів для розвитку адміністративної спроможності органів місцевого самоврядування, використання сучасних технологій управління, аналітичних рішень.

Впровадження електронного урядування неминуче супроводжується серйозними змінами практично у всіх сферах життя суспільства. Але для того, щоб отримати максимальну перевагу від цих технологій, потрібно реалізувати основний принцип, який полягає в тому, що електронне урядування має бути доступним в будь-який час, в будь-якому місці і кожній людині.

Висновки. Впровадження електронного урядування в Україні сприятиме оптимізації надання адміністративних послуг та сприятиме в подальшому здійсненню контролю на різних етапах адміністрування. В подальшому доцільно звернути увагу на впровадження світового досвіду електронного урядування в українську управлінську практику.

Список використаних джерел

1. Аналітичний портал (2016–2019). Qlik Sense Hub. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bi.prozorro.org/sense/app/fba3f2f2-cf55-40a0-a79f-b74f5ce947c2> (дата звернення: 06.07.2020).
2. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. Ч. 7: Розвиток електронного урядування на місцевому та регіональному рівнях. Київ: ФОП Москаленко О. М., 2017. С. 72
3. Електронний уряд: науково-практичний довідник / Укладачі: Чукут С. А., Клименко І. В., Линьов К. О. Київ, 2016. С. 85
4. Єдиний державний веб-портал відкритих даних. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.gov.ua/> (дата звернення: 06.07.2020).
5. Мельничук Н. Ю. Електронне урядування: сучасний стан та перспективи застосування у бюджетній сфері // Проблеми системного підходу в економіці. 2019. №5 (2). С. 97–105.
6. Нижник Н. Р., Леліков Г. І. Інформаційні технології в структурах державної служби. Київ, 2003. С. 220
7. Офіційний сайт Міністерства цифрової трансформації України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.e.gov.ua/> (дата звернення: 03.17.2020).

8. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні Кабінет Міністрів України: Розпорядження КМУ від 20.09.2017 № 649-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80> (дата звернення: 07.07.2020).
9. Соломко Ю. Електронне урядування: поняття, сутність, принципи та напрями розвитку // Ефективність державного управління. 2018. № 2 (55). Ч. 1. С. 135–143.
10. Соломко Ю. І. Надання адміністративних послуг в електронній формі на державному рівні // Ефективність державного управління. 2018. №1. С. 151–157.
11. Ющенко Н. В., Ковтун М. В. Електронне урядування в Україні: стан та перспективи розвитку // Економіка та управління підприємствами. 2019. № 38–1. С. 152–157.
12. Kasprzyk B. Aspekty funkcjonowania e-administracji dla jakości życia obywateli, in: «Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy», C. F. Hales (red.), Rzeszów, Wyd. URz. 2011.
13. Official website (2019). Official website of The Organisation for Economic Cooperation and Development. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/dataoecd/7/51/39972270.pdf> (дата звернення: 07.07.2020).
14. Open Data (2019). Open Data: Promise, but not Enough Progress from G20 Countries. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.transparency.org/news/feature/open_data_promisebut_not_enough_progress_from_g20_countries; Introductory Note to the G20 Anti-Corruption Open Data Principles (дата звернення: 07.07.2020).

О.В. Чорний,
докторант кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональної Академії управління персоналом,
кандидат медичних наук

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У НОВІТНІЙ СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

У більшості випадків, за будь-яких епідемій або масових хворобах перші установи, які закриваються – саме навчальні заклади, що, в цілому, цілком логічно, так як учні та студенти знаходяться в одному приміщенні протягом дня і постійно контактують один з одним. На жаль, в наших реаліях популярним рішенням стала практично повна зупинка освітнього процесу на час карантину. Українська система освіти не готова і рідко практикує функцію дистанційної освіти, хоча наказ МОН №406 від 16 березня 2020 року і офіційний лист №1 / 9-176 від 25 березня зобов'язують функціонувати установи в такому форматі.

Питання річної атестації, формування оцінок за навчальний рік, про це МОН дає суперечливі рекомендації – в листі-роз'ясненні від 16 квітня 2020 року, з одного боку, зазначено, що оцінки під час дистанційного навчання потрібно враховувати і виставляти згідно з планами, прийнятим на початку навчального року; з іншого боку, міністерство радить не навантажувати учнів та студентів, а давати менше завдань і більше часу на їх виконання.

Зкладам освіти не вистачає технічного обладнання для цього, деякі вважають такий метод неідеальним, школи і ЗВО працюють дуже обмежено, а сам освітній процес практично призупинено [2]. Окрім цього доросла аудиторія «Фейсбуку» активно критикувала помилки і обмовки вчителів під час відео уроків, крім технічних проблем у творців відеоуроків є і концептуальні труднощі. Не існує єдиного бачення, з чого складається дистанційний контент, це повинні бути не тільки відеоуроки, а й методична база. Необхідно запустити уніфіковану платформу з усіма електронними матеріалами для дистанційного навчання, вони будуть затребувані під час сезонних карантинів.

Такі завдання – це час мобілізації організаційних якостей, горизонтального взаємодії між локаціями і оперативного впровадження нових внутрішніх інструментів для організації дистанційної освіти. Безумовно, особливому впливу піддалися офлайн конференції та воркшопи – такі заходи, звичайно ж, максимально скоротилися [3]. Серйозним мінусом стало призупинення студентських практик, так як вищі навчальні заклади закриті на карантин. Але заклади освіти працюють над тим, щоб забезпечити повноцінну менторську підтримку для студентів навіть при таких умовах.

Також уже з існуючої практики відомо, що керуватися офлайн розкладом в абсолютній мірі необов'язково, міністерство рекомендує вчителям та викладачам створювати гнучкий графік, користуватися зручними для них онлайн-платформами і практикувати на карантині автономію, прописану в Законі про освіту. Багато питань пов'язано з оцінюванням, для оцінок міністерство рекомендує використовувати електронні журнали, а якщо їх немає, то робити собі позначки, а потім перенести їх в журнал. На даний момент, всі основні освітні курси вже успішно переведені в онлайн режим незважаючи на те, що окремі формати були змінені.

Що стосується науково-комунікативних заходів, для їх організації будуть зручними будь-які, навіть самі стандартні сервіси як Microsoft Teams або Skype, якщо говорити про масштабні івенти – підійдуть Zoom, Gotowebinar, Mentimeter.

У безкоштовних сервісах є низка обмежень, тому слід перевіряти, що підійде в конкретному випадку і часом, все ж, краще не економити, а оформити повну, платну підписку і отримати максимально зручний для вас сервіс. У них можна ділитися з окремими студентами усіма необхідними файлами, які будуть в постійному доступі. Тепер питання полягає не тільки в успішному їх застосуванні до кінця карантину, а й в тому, як нинішня ситуація вплине на подальший розвиток освіти.

Питання соціальної взаємодії стало ще актуальнішим на карантині, коли у педагога та його учнів немає можливості бачитися очно [1]. Залишається одне – довіряти їм самим виконувати завдання, повірити, що вони самі будуть вчитися, здатність самотійно вчитися дуже важлива і зараз, і в майбутньому. Тому, в першу чергу варто подумати про фізичну безпеку вчителів та молоді, адже більшість педагогів – люди як правило солідного віку, в групі ризику, і після ослаблення карантину вони можуть заразитися і захворіти.

Посилаючись інформацію ВООЗ можна зазначити, що вакцину зможуть масово випускати не раніше ніж через рік-півтора, а нас, ймовірно, чекає друга хвиля епідемії восени. Не менш важливо системно підійти і до створення онлайн-контенту для можливого дистанційного навчання в наступному навчальному році. Якісний контент вимагає часу і зусиль на його створення, а на інструменти дистанційного навчання треба виділяти ресурси. Карантин – не тільки виклик, а й нові можливості, заклади освіти мають автономію, багато рішень приймаються на рівні керівництва закладу освіти, а це дає можливість як просувати прогресивні рішення.

Список використаних джерел

1. Державна політика: підручник / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк, К.О. Ващенко, Ю.П. Сурмін та ін. К.: НАДУ, 2014. 448 с.
2. Державна політика у сфері охорони здоров'я: кол. моногр.: у 2 ч. / упоряд. проф. Я. Ф. Радиш; передм. та заг. ред. проф. М. М. Білинської, проф. Я. Ф. Радиша. К.: НАДУ, 2013. Ч. 1. 396 с.
3. Лаврентій Д. Механізм державно-приватного партнерства в процесі реформування сфери охорони здоров'я в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми держ. упр.»; М-во освіти і науки України, ПАТ «Вищ. навч. закл. «Міжрегіон. акад. упр. Персоналом». Київ, 2019. 20 с.

ОСНОВНІ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Не викликає дискусій, що система публічного управління (в тому числі державних органів виконавчої влади, які представлені: Кабінетом Міністрів України; міністерствами, центральними органами виконавчої влади та місцевими державними адміністраціями) – на сучасному етапі розвитку держави вимагає реформаційних перетворень. Ухвалені нормативно-правові акти [1] і частково реформи системи вже здійснюються, трансформуючи її модель на більш відкриту і демократичну для суспільства. Зміни відбуваються з одночасним пошуком ефективної моделі публічного управління для України, над чим працюють наукові установи, громадські організації, різні асоціації, окремі науковці та практики, використовуючи зарубіжний досвід та вітчизняні наукові досягнення. Своє бачення з цього приводу ми також викладали [2, с. 111–116].

Найбільша кількість наукових дискусій виникає з приводу розподілу повноважень, які за децентралізованої моделі мають відбутися між гілками влади та рівнями її органів згідно з принципом субсидіарності. Більшість фахівців наголошує на необхідності наближення влади та адміністративних послуг до громадян [3, с. 143–151], але головна дискусія – скільки повноважень має бути передано, яких саме і до якого рівня органів управління. В цьому аспекті апробовані результати інших країн можуть бути корисними для України.

Концептуально зарубіжний досвід розкривають типи моделей державного управління, серед яких найпоширенішими є: американська, європейська, японська, соціалістична моделі та модель державного управління країн з перехідними елементами від однієї системи до іншої [4, с. 29–40].

Так, американська модель державного управління визначається такими ключовими ознаками, як: 1) державне управління ґрунтується на президентській формі правління та бінарній партійній системі; 2) домінує пріоритет права та індивідуалізму у відносинах між державою і суспільством; 3) існування жорсткого механізму стримувань і противаг; 4) децентралізація влади у прийнятті політичних рішень; 5) втручання держави в економічну та соціальну сфери обмежене; 6) екстраполяція принципів і методів приватного бізнесу на державне управління; 7) законодавчо визначено неможливість суміщати адміністративно-управлінські посади з іншими посадами; 8) висока конкурентність працівників публічної служби, що зумовлено високим ступенем свободи і

відповідальності управлінців за прийняття рішень; 9) високий ступінь контролю керівників над підлеглими; 10) прозора та відкрита наймана система добору кадрів на державну службу.

Європейська модель державного управління визначається такими ключовими ознаками, як: 1) збереження традицій врядування держав поряд з його модернізацією на основі демократичних принципів та спільних домовленостей; 2) закрита система державної служби (за винятком Великої Британії); 3) активне втручання у функціонування економічної і соціальної сфер, що виражається у великому обсязі державних податків і державних видатків (30–45 % від ВВП); 4) робота в органах державної влади має досить високий престиж у суспільстві; 5) діє система багаторівневого прийняття та реалізації рішень, що певною мірою уповільнює процеси розвитку, проте забезпечується конструктивна взаємодія між публічним, громадським і приватним секторами; 6) підтримується високий рівень соціально-економічної відкритості між європейськими державами.

Японська модель державного управління характеризується таким ознаками, як: 1) монархічна форма правління; 2) суспільна ієрархія, традиційна схильність до добровільного підпорядкування; 3) груповий принцип ухвалення рішень і груповий контроль за їх виконанням; 4) національне регулювання економіки, яке передбачає заохочування конкуренції між підприємствами; 5) наявність сильних протекціоністських заходів у сільському господарстві та поміркованих у промисловості; 6) найнижчий рівень соціального державного забезпечення, перекладання цієї функції на сім'ю; 7) закрита система у формуванні управлінських кадрів; повільне просування по службі, залежність не від особистого успіху, а від послуху і певного вікового цензу; 8) збереження пожиттєвого найму, відданість своїй установі чи організації, корпоративним цінностям.

Соціалістична модель державного управління має такі ознаки: 1) підпорядкованість державного управління партійному керівництву; 2) відсутність судового і громадського контролю над діяльністю органів влади; 3) централізоване директивне планування та державне постачання у сферах та галузях; 4) централізоване управління економічною та соціальною сферами; 5) всевладдя державного апарату (апаратна держава); 6) становлення панівного класу управлінських кадрів – номенклатури; 7) переважання владної верхівки в масовій свідомості; 8) високий рівень корумпованості державного апарату; 9) репресивно-каральна орієнтація державного апарату з діапазоном форм від відкрито м'яких до досить жорстких, завуальованих під прагнення навести порядок.

Модель державного управління перехідних суспільств (суспільства, які переходять від однієї системи врядування до іншої) характеризують такі ознаки, як: 1) кланово-корпоративний, а не партійний принцип формування державних органів; 2) зрощування бізнесу і політики,

державного і приватного засад у державних установах; 3) залежність державних, політико-адміністративних органів від центрального державного апарату; надмірна централізація прийняття державно-управлінських рішень; 4) нечіткість і розмитість меж компетенції державних органів, внаслідок чого існує дублювання їх функцій; 5) недостатньо освічена, часто корумпована державна бюрократія; 6) закрита система набору кадрів; 7) просування по службі залежить не від професійних заслуг і особистих якостей, а від особистої відданості своєму начальству; 8) відсутність ініціативи і ризику серед управлінських кадрів поряд з умінням імітувати бурхливу, конструктивну діяльність; 9) здатність консолідовано чинити опір змінам та реформам; 10) зневажливе ставлення до громадськості та суспільства в цілому.

Звичайно, що жодна з цих моделей не розкриває всіх особливостей і специфіки державного управління в тих чи інших державах, однак вони надають домінуючі ознаки, що створює своєрідну систему координат, яка дозволяє визначити місце нашої країни, а також вектори руху реформ.

Зарубіжний досвід важливий і для усвідомлення своєї ідентичності, потреби винайти свою модель ефективного урядування в державі, обрати власний шлях розвитку з прийнятними для суспільства підходами, про що докладніше було в іншій публікації [5, с. 58–63]. У пріоритеті цих підходів мають бути (окрім використання досвіду інших держав): урахування ментальності та особливостей українського народу, власного досвіду державотворення.

Список використаних джерел

1. Деякі питання реформування державного управління України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.06.2016 р. № 474. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 21.07.2020).
2. Шаульська Г. М. Сучасні західні управлінські моделі. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. Київ, 2018. № 3. – С. 111–116.
3. Шаульська Г. М. Принципи врядування ЄС та впровадження багаторівневої моделі публічного управління в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. – Київ, 2019. № 3. – С. 143–151.
4. Шаульська Г. М. Механізми взаємодії громадськості з органами публічної влади в Україні: монографія / за заг. ред. Т. В. Мотренка. – К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2018. – 200 с. URL: <http://delta.e-autopay.com/buy/369804> (дата звернення: 21.07.2020).
5. Шаульська Г. М. Концепція громадянського суспільства і публічне управління. *Аспекти публічного управління*. – Дніпро, 2018. № 6(1–2). – С. 58–63. – URL: <https://doi.org/https://doi.org/10.15421/1520188> (дата звернення: 01.01.2018).

Н.Ф. Прилепа,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Рівненського інституту
Київського університету права НАН України

ПИТАННЯ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

На даний момент доволі популярною стала тема трудової міграції. Однак зазвичай тон багатьох публікацій про міграційні тренди є негативним. Читаючи заголовки про понад 1,5 млн українців у Польщі і прогнози, які екстраполюють тренди останніх років на майбутнє, може скластися враження, що в Україні скоро не залишиться працездатного населення і настане колапс. Утім, якщо врахувати, що ніхто не має вичерпної інформації про кількість українських трудових мігрантів, то на нашу думку, такі висновки все-таки передчасні.

Зовнішня трудова міграція – переміщення громадян України, пов'язане з перетинанням державного кордону, з метою здійснення оплачуваної діяльності в державі перебування [1]. Зараз Україна входить у першу десятку серед усіх країн світу з «поставки» мігрантів.

За даними Мінсоцполітики, на сезонні роботи виїжджає близько 9 млн. українців. Крім того, на постійній роботі в інших країнах зайнято ще приблизно 3,2 млн. З усього населення українців від 15 до 70 років частка мігрантів складає 8% [2]. Однак, це всього лише офіційні дані. В реальності існує і нелегальна трудова міграція, тому кількість тих, хто виїхав, ще більша.

Зазначу, що Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) повідомляє, що кількість українців, що виїжджають за кордон на заробітки, вже вища, ніж у 90-і роки. А з 2015 року цей процес природно посилюється після введення безвізового режиму з Європейським союзом. З 2013 по 2017 рік кількість активного трудового населення в Україні скоротилося ще на 3 млн. людей (з 21 млн. до 18 млн.).

Також, події в Україні з 2014 року сприяли поглибленню міграційних процесів. Економічна та політична кризи, анексія Криму та розгортання військових дій на Донбасі збурили хвилю міграції як всередині України, так

і за її межі. Втім, явище зовнішньої трудової міграції не нове. Україна і до Революції гідності була серед найбільш міграційно активних країн ще з 1990-х років. Це не дивно, бо навколо є багатші за Україну держави, які мають кращу економіку і притягують трудові ресурси. Це природний процес, який неможливо зупинити у глобалізованому світі, але можна працювати над усуненням причин, які спонукають людей до міграції. Цілком імовірно, що з покращенням економічної ситуації в Україні потік трудових мігрантів за кордон зменшиться.

Виключно економічний характер мають причини трудової міграції. Але якщо на початку 90-х виїзди на заробітки за кордон зумовлювалися зупиненням підприємств, багатомісячними затримками з виплати заробітної плати, зростаючим безробіттям, то сьогодні їх метою у більшості випадків є підвищення добробуту, вирішення житлового питання, фінансування навчання тощо. На мою думку, для припинення відтоку робочої сили, середня заробітна плата в Україні має становити 15 тис. грн.

На сучасному етапі можна виокремити внутрішні й зовнішні чинники, які зумовлюють трудову міграцію українців.

Основними внутрішніми, як загальнодержавними, так і регіональними чинниками є:

- довготривале безробіття та зниження попиту на окремі спеціальності в деяких регіонах країни;
- зниження рівня добробуту населення в сільській місцевості;
- невідповідність між рівнем оплати праці та фактичною вартістю життя;
- низький рівень оплати праці в Україні кваліфікованих кадрів порівняно з країнами можливого працевлаштування;
- монопольне становище роботодавців, які зацікавлені у збереженні низької оплати праці, тінізації значного сегменту ринку праці в Україні;

Окрім внутрішніх причин, чимале значення мають зовнішні чинники, серед яких найголовніші:

- зростання попиту на низько кваліфіковану працю в будівництві, сільському господарстві, сфері послуг у більшості країн Європи, які не задовольняються власною робочою силою;
- значно вищі рівні оплати праці, ніж в Україні та вигідніші умови працевлаштування;
- наявність різного за обсягом тіньового сектору економіки в тих країнах, які приймають, що робить можливим поширення нелегальних форм трудової міграції (в Росії, Греції, Іспанії, Італії, Португалії, Німеччині, країнах Східної Європи).

Усі ці чинники сприяють тому, що українці масово виїжджають за кордон із метою успішного працевлаштування.

Найбільш поширеним у світі джерелом достовірних даних про міжнародну міграцію є дані переписів населення, які періодично проводяться в різних країнах. Під час таких переписів визначається частка осіб, народжених за межами країни проживання, або тих, які мають громадянство іншої країни.

Порівняння переписів за різні періоди може дати уявлення про напрямки та обсяги довгострокових міграційних потоків, але не дає оперативної інформації про рух населення. В Україні перепис населення не проводився з 2001 року, що для такої міграційно-активної країни доволі тривалий термін. Поки не проведений перепис, можна вивчати лише дані вибіркового обстеження або соціологічних опитувань. Вони не дають вичерпної інформації, але, порівнюючи дані за різні роки, можна зрозуміти, які зміни відбуваються.

Все таки на сьогодні найпопулярнішою країною для роботи та життя українців є Польща. Найбільш активно процес виїзду спостерігається в останні три роки.

Економіка Польщі продовжує зростати і зарплати, за даними Національного банку України, за різними видами діяльності перевищують українські в 4 – 6 разів. Найбільше в сільському господарстві та будівництві. Крім того, країна знаходиться поблизу і українцям там легко адаптуватися через близьке культурне поле.

В останні роки на тлі зростання економіки сусідньої держави та спрощення перетину кордону через введення безвізового режиму з країнами ЄС, потік українців до Польщі зріс. Польща і сама заохочує трудову міграцію з України, дозволяючи українцям влаштовуватися на сезонну роботу лише за біометричним паспортом. Поляки також охоче відкривають українцям робочі візи: у 2016-му видали близько 1 млн. віз і ще стільки ж у 2017-му.

Як і раніше, українці виконують у Польщі просту, некваліфіковану фізичну роботу. За останнім соціологічним дослідженням, 34% наших заробітчан працювали у Польщі на сільськогосподарських роботах, 32% – на будівництві чи ремонтних роботах, 8% виконували роботу по дому, 7% – працювали у ресторанному бізнесі, 5% – у готелях, 4% – доглядали за особами похилого віку та інвалідами, іншими видами діяльності займалися 3%, працювали у сфері послуг менше 3% опитаних. Як відзначають творці дослідження, що вищий рівень освіти, то частіше заробітчани знаходили роботу не пов'язану із сільським господарством або ж будівництвом. 63% опитаних українських заробітчан вказали, що знову планують повернутись до Польщі на роботу. 19% було важко дати відповідь, стільки ж заявили, що не планують повертатись [4].

На другому місці залишається Росія, хоч їздити у цю країну українці стали рідше. Третє місце посіла Угорщина.

В більшості випадків українці за кордоном працюють переважно в промисловості, будівництві, сільському господарстві, у сфері транспорту та зв'язку, торгівлі та громадському харчуванні. Останнім часом зростає прошарок трудових мігрантів з України, зайнятих на роботах, що потребують високої кваліфікації.

Міждержавні угоди у сфері працевлаштування громадян України укладено тільки з такими країнами, як Білорусь, Вірменія, В'єтнам, Латвія, Литва, Молдова, Польща, РФ, Словаччина, Лівія, Португалія, Азербайджан та Іспанія [5, с. 38]. Між тим географія застосування праці українських трудових мігрантів дуже широка. В основному це Російська Федерація, Чехія, Словаччина, Польща, Угорщина, Німеччина, Туреччина, Греція, Італія, Бельгія, Португалія, Іспанія, США, Франція, Канада тощо.

Через активну трудову міграцію в Україні вже відчувається дефіцит робочої сили, особливо кваліфікованої, що стримує збільшення обсягів виробництва продукції на багатьох підприємствах.

Отже, підсумовуючи варто зазначити, що кількість закордонних трудових мігрантів в Україні з кожним роком зростає. Це провокує надзвичайну масштабність цього явища та потребує невідкладного реагування на процеси трудової еміграції. Актуальність проблеми посилюється тим, що за кордон виїжджають переважно молоді особи з вищою освітою і працездатне населення віком до 45 років із базовою вищою освітою, брак якого відчуває регіональний ринок праці.

Список використаних джерел

1. Про зовнішню трудову міграцію: Закон України від 05.11.2015 // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 49-50. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-viii/>
2. Державний комітет статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Піонтківська І. Трудова міграція українців: позитив теж є – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/02/28/634533/>
4. Що означає трудова міграція українців. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://biz.censor.net.ua/resonance/3089154/scho_oznacha_trudova_migratsiya_ukrantsv
5. Варецька О. Соціально-економічне підґрунтя трудової міграції населення України / О. Варецька // Україна: аспекти праці. – 2005. – № 5. – С. 34-39.
6. Як впливає на Україну трудова міграція. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Society/206352>
7. Шавалюк Л. Трудова міграція: там, де нас нема. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Economics/208309>

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРИМУС В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Державний примус у нашій країні характеризується тим, що цей метод впливу є допоміжним, здійснюється на підставі переконання й тільки після використання переконання. Його застосовують до порівняно незначної кількості людей — тих, що вчинили правопорушення.

Державний примус — це психологічний або фізичний вплив державних органів (посадових осіб) на певних осіб з метою спонукати, примусити їх виконувати правові норми. Він виступає у двох формах: судовий і адміністративний. Використовують засоби й громадського примусу, які не є державними.

Адміністративний примус є одним із видів державного примусу. Йому, як і державному примусу в цілому, притаманні риси, сутність яких зводиться до використання державними органами, а в окремих випадках і громадськими об'єднаннями засобів примусового характеру з метою забезпечення належної поведінки людей. Разом з тим, адміністративний примус має низку характерних особливостей, які дозволяють відрізнити його від судового й громадського примусу. Такими особливостями є те, що:

- адміністративний примус використовують у державному управлінні для охорони суспільних відносин, що виникають у цій сфері державної діяльності;

- механізм правового регулювання адміністративного примусу встановлює підстави й порядок застосування відповідних примусових заходів;

- порядок застосування примусових заходів здебільшого регулюють норми адміністративного права, що включають норми законодавства або адміністративно-правові норми актів виконавчих органів;

- застосування адміністративного примусу — це результат реалізації державно-владних повноважень органів державного управління, і лише у виключних, встановлених законодавством випадках, такі засоби можуть застосовувати суди (судді);

- адміністративний примус використовують для:

- а) запобігання вчиненню правопорушень;

- б) припинення адміністративних проступків;

- в) притягнення до адміністративної відповідальності.

Адміністративний примус застосовують на основі адміністративно-процесуальних норм.

Викладене дає можливість визначити адміністративний примус як

систему засобів психологічного або фізичного впливу на свідомість і поведінку людей з метою досягнення чіткого виконання встановлених обов'язків, розвитку суспільних відносин у межах закону, забезпечення правопорядку й законності.

Примусові засоби адміністративного характеру застосовують органи державної виконавчої влади, суди (судді) для впливу на громадян і посадових осіб з метою виконання ними юридичних обов'язків, припинення протиправних дій, притягнення до відповідальності правопорушників. Характер конкретних суспільних відносин вимагає притаманного тільки їм захисту. В одних випадках правопорядок забезпечують шляхом використання заходів запобігання правопорушенням, у інших – припинення правопорушень або покарання за вчинені правопорушення.

В юридичній науці склалася така класифікація заходів адміністративного примусу:

- а) заходи адміністративного запобігання (адміністративно-попереджувальні);
- б) заходи припинення правопорушень;
- в) адміністративні стягнення.

Найчастіше під заходами адміністративного запобігання розуміють дії уповноважених органів або посадових осіб, спрямовані на примусове забезпечення виконання громадянами обов'язків перед суспільством, забезпечення суспільної безпеки й громадського порядку, недопущення та боротьбу зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями й ліквідацію їх наслідків.

Умовами для виникнення конкретних відносин, пов'язаних із використанням засобів адміністративного примусу, є різні юридичні факти, в тому числі протиправні дії окремих осіб і організацій. Засоби адміністративного запобігання мають ту особливість, відрізняються від засобів припинення адміністративних правопорушень і адміністративних стягнень тим, що їх використання не пов'язано з вчиненням неправомірних дій. Це попереджувальні, профілактичні заходи.

Незважаючи на свій профілактичний характер, заходи адміністративного запобігання можуть бути здійснені в примусовому порядку, оскільки небезпека, якій вони протидіють, загрожує або окремій фізичній особі, або суспільству й державі. Переважно це виражається у вигляді певних обмежень і заборон. Ці заходи є різноманітними, застосовуються в різних галузях суспільного життя й різними об'єктами. Законодавчою базою таких заходів є КпАП та Митний кодекс, закони, оперативно-розшукову діяльність, Службу безпеки, надзвичайний стан, державний кордон, пожежну безпеку, дорожній рух. Примусовий вплив під час використання цих заходів Державна прикордонна служба України може

виявлятися у фізичному або психічному впливі, суто примусових діях.

Найтиповішими є такі заходи адміністративного запобігання:

- 1) вимога припинення окремих дій;
- 2) перевірка документів;
- 3) огляд речей і особистий огляд;
- 4) закриття ділянок державного кордону [3].

Протиправна поведінка може виявитися в конкретному адміністративному правопорушенні або в неодноразових, систематичних протиправних діях, антигромадській поведінці окремих осіб. Це обумовлює необхідність застосування державними органами або посадовими особами до певних суб'єктів різноманітних засобів припинення антигромадських діянь, а також адміністративних проступків. Серед засобів адміністративного примусу заходи адміністративного припинення, що використовують у адміністративному порядку, найчисленніші. Їх застосування обумовлено потребою швидкого й ефективного припинення посягань на інтереси окремих громадян, держави та громадських об'єднань.

Заходи припинення правопорушень – це примусове зупинення протиправних діянь, що носять ознаки адміністративного проступку (а в деяких випадках – і кримінальний характер), спрямоване на недопущення шкідливих наслідків і забезпечення застосування до винної особи адміністративного стягнення, а у виключних випадках – і кримінального покарання.

У чинному законодавстві, спеціальній літературі немає вичерпного переліку й чіткої класифікації цих заходів, як і єдиної думки щодо того, які саме заходи слід вважати заходами адміністративного припинення. Разом з тим, слід відзначити достатньо повне регулювання в законодавстві заходів припинення та умов їх застосування.

До заходів припинення Державної прикордонної служби України відносять:

- 1) адміністративне затримання;
- 2) особистий огляд і огляд речей;
- 3) вилучення речей і документів [4].

Застосування цих заходів регулюється низкою законів. Так, адміністративне затримання, що застосовують з метою припинення адміністративних порушень, встановлення особи, забезпечення своєчасного й правильного розгляду справ і виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення, проведення особистого огляду, огляду речей і вилучення речей та документів, регламентовано КпАП (статті 260–263, 267) та іншими законодавчими актами [1, 2].

Відповідно до чинного законодавства адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може тривати не більш ніж три години, за винятком випадків, коли законодавчими актами

встановлено інші строки. Особистий огляд і огляд речей як заходи припинення адміністративних проступків здійснюють з метою забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення. Вимоги до процесуального оформлення цих дій регулюють ст. 264 КпАП та інші законодавчі акти [1].

Заходи припинення тісно пов'язано із заходами запобігання та адміністративними стягненнями, яким вони часто передують, оскільки забезпечують умови для їх застосування.

Під час використання заходів як адміністративного запобігання, так і припинення адміністративних проступків органи державного управління повинні суворо додержуватися принципу законності. Це забезпечується систематичним контролем з боку вищих органів і посадових осіб, прокурорським наглядом, правом адміністративного та судового оскарження, іншими встановленими законодавством способами.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 р. № 8073-X (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>.
2. Про затвердження Інструкції з оформлення посадовими особами Державної прикордонної служби України матеріалів справ про адміністративні правопорушення: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 18 вересня 2013 р. № 898 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1729-13>.
3. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 3 квітня 2003 р. № 661-IV (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 27. – Ст. 208.
4. Про затвердження Інструкції з оформлення посадовими особами Державної прикордонної служби України матеріалів справ про адміністративні правопорушення: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 18 вересня 2013 р. № 898 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1729-13>.

M.V. Shpak,

Candidate of Sciences of Law (PhD in Law), Master of Law with Honours,
Assistant Professor of the Department of Civil Procedure
Yaroslav Mudryi National Law University (Kharkiv, Ukraine)
ORCID 0000-0003-2119-3828

CERTAIN ASPECTS OF LEGAL AID IN CIVIL CASES IN THE REPUBLIC OF AUSTRIA

The importance of studying the issue of providing legal aid in cases pending in civil proceedings in the Republic of Austria is that the study of the practice of this issue in this country will be useful for improving Ukrainian standards of legal aid. It can also be useful for improving international cooperation between Ukraine and the Republic of Austria on providing legal aid (including in civil cases pending in civil proceedings).

It should be noted that the legal system of the Republic of Austria differs significantly from the Ukrainian one. Equally important in the fact is that the system of functioning of the bar is quite different in these countries.

At the same time, it is clear that the practice of realization the institute for providing legal aid in civil cases is also significantly different. The reasons for this can be understood: 1) various provisions of procedural law; 2) differences in the subject composition, which is designed to provide legal aid, etc.

Studying the Austrian legal practice on the providing legal aid in cases considered in civil proceedings, it should be emphasized that the analysis of certain issues of civil procedure, Bar, access to court and legal aid of the Republic of Austria was paid attention by well-known scholars, including: N.G. Kolyadina, V.V. Komarov, M.V. Rudenko, T.B. Vilchyk, Y.V. Flyazhnikova, I.I. Zadoya, S.O. Ivanitsky, N.S. Stetsenko, Y.M. Lukin, Harald Eberhard, Konrad Lachmayer, Brigitte Barotányi, Theo Ohlinger and other scientists.

In the context of deeper international legal study of the Institute of Legal Aid in Civil Cases, the scientific views of the internationally known Ukrainian scholar-proceduralist Prof. K. V. Gusarov, who repeatedly draws attention to international legal issues of civil procedure [1].

Reflecting on the legal characteristic of providing legal aid in civil cases in the Republic of Austria, it is worth noting the point of view of N. G. Kolyadina that the reform of the civil process in Austria has recently been carried out to reduce the load on higher courts by increasing court fees and at the result a restriction of the right on access to court [2, p. 166]. According to M. V. Rudenko, the bar in Austria is built on the principle of a self-governing corporation with elements of state control, represented by the Ministry of Justice [3, p. 170]. It is also interesting the point of view of Y. M. Lukin that a huge contribution to the formation of the German-Austrian civil process was made by European

universities where a common law for all developed on the basis of Roman law, which determined procedural law and directed its development [4].

According to the information provided on the website Austrian Bar in 2019, 20556 lawyers were appointed under the system of legal aid as free lawyers (14420 in criminal cases; 5548 in civil cases; 164 before the Constitutional Court of Austria; 424 before the Supreme Administrative Court) in Austria. The services rendered under legal aid in 2019 were barely EUR 39 million [5]. Also interesting statistical information for 2019 is currently, approximately 6500 lawyers are admitted to the bars in Austria and the number of trainee lawyers is approximately 2300 [6]. Under the service of "Initial Legal Advice", which has already been provided for many years, over 19400 persons seeking advice were advised free of charge from almost 1300 lawyers in 2019 [7].

It should also be noted that there are common practical (legal) cases which are connected with providing civil legal aid in Austria, which are primarily related to the following areas of legal activity: 1) consulting of legal questions (including initial legal consult); 2) preparation of legal procedural documents; 3) implementation of procedural representation in court.

In conclusion, considering the international cooperation between Ukraine and the Republic of Austria on the providing legal aid in civil cases, it seems appropriate to conclude (sign) a new profile agreement where it is proper to regulate the specifics of legal aid for such categories of cases.

References

1. Гусаров К. В. Особенности юрисдикции судов Республики Греция по разрешению гражданских дел. *Yale Journal of Science and Education*. 2016. № 1. (January-June), vol. X. P. 170–174. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/13331/1/Gusarov_170-174.pdf (Date of Access: 22.07.2020).
2. Колядіна Н. Г. Реалізація права на позов у цивільному процесі України та окремих держав Європейського Союзу: порівняльно-правове дослідження. Дисертація ... канд. юрид. наук. 2016. Одеса. 212 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/5100> (Date of Access: 22.07.2020).
3. Руденко М. В. Організаційні форми адвокатської діяльності у країнах Європи (Німеччина, Швеція, Австрія). *Форум права*. 2016. № 2. С. 168-174. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2016_2_27 (Date of Access: 22.07.2020).
4. http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2016_2_27 (Date of Access: 22.07.2020).
5. Лукин Ю. М. Австрийский устав гражданского судопроизводства 1895 г. и судебная система Австрии: история и концептуальные основы. *Вестник гражданского процесса*. 2014. № 6. С. 121-125. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=22790544> (Date of Access: 22.07.2020).
6. Legal aid. Legal Aid Statistics 2019. URL: <https://www.rechtsanwaelte.at/en/bar/number-of-members/legal-aid/> (Date of Access: 22.07.2020).
7. Number of members. URL: <https://www.rechtsanwaelte.at/en/bar/number-of-members/number-of-members/> (Date of Access: 22.07.2020).
8. Initial Legal Advice. URL: <https://www.rechtsanwaelte.at/en/bar/number-of-members/initial-legal-advice/> (Date of Access: 22.07.2020).

Д. Муцараєва, І. Дукова,

студенти хіміко-біологічного факультету

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

науковий керівник: **А.С. Федорко, Т.М. Гапоненко,**

асистент та старший викладач кафедри органічної і біологічної хімії

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

СИСТЕМА АНТИОКСИДАНТНОГО ЗАХИСТУ В ТКАНИНАХ МОЗКУ ГУСЕЙ В УМОВАХ ГІПО- ГІПЕРОКСІЇ

Фізіологічне функціонування організму можливе лише за умови підтримки балансу між продукуванням та знешкодженням вільних радикалів, оскільки неконтрольована продукція вільних радикалів призводить до порушення мембранного транспорту, процесів біосинтезу, інших функцій клітини та активує процеси пероксидного окиснення ліпідів [1].

Для інкубації відбирали яйця гусей породи датський Легарт з середньою масою ($150,52 \pm 7,53$) г. Дослідження системи АОЗ в ембріогенезі проводили у фізіологічно обґрунтовані терміни: 22 доби – перехід з білкового типу живлення до жовткового, 28 діб – перенесення ембріонів на виведення. У постнатальному періоді дослідження обмежувались 14-добовим віком (період постнатальної адаптації) [2]. Об'єктом дослідження були тканини мозку. Активність антиоксидантних ферментів визначали за відомими методиками: СОД-активності (КФ 1.15.1.1.) [3], КАТ-активності (КФ 1.11.1.6.) [5], ГПО-активності (КФ 1.11.1.9.) [4]. Інтенсивність ПОЛ у тканинах пташенят оцінювали за вмістом продуктів пероксидації, які реагують із 2-тіобарбітуровою кислотою – ТБК-активних продуктів [6]. Визначення цих продуктів проводили в гомогенатах тканин (ТБКАП вих) та за ініціації Fe^{2+} ПОЛ (ТБКАП інк). Для інтегральної оцінки стану системи АОЗ застосовано коефіцієнт антиоксидантної активності ($K_{\text{АОА}}$), який розраховували як відношення вихідного ПОЛ (без ініціації Fe^{2+}) до індукованого Fe^{2+} ПОЛ, оскільки в гомогенатах тканин міститься не тільки субстрат пероксидації, а й компоненти АОЗ, здатні гальмувати пероксидацію ліпідів [6].

Вміст продуктів пероксидного окиснення ліпідів та активність антиоксидантних ензимів у тканинах мозку ($M \pm m$, $n=6$)

Вік, доба	Вміст ТБКАП _{вих} нМоль/г	Вміст ТБКАП _{інк} нМоль/г	Активність антиоксидантних ензимів		
			СОД, ум. од./ (хв. × г)	КАТ, нкат/ (хв. × г)	ГПО, мМоль/ (хв. × г)
Мозок					
15-е	4,47±0,50	35,32±1,49	4,80±0,44	11,83±0,72	14,06±0,66
22-е	6,09±0,10*	36,54±0,10	14,68±0,83*	29,17±2,87*	12,00±0,68
28-е	16,24±0,50*	42,22±1,99*	11,61±0,67*	27,33±1,43	9,91±0,63*
1	9,34±0,50*	46,28±2,58	11,44±0,57	35,33±2,87*	79,31±6,18*
7	4,87±0,86*	44,66±0,50	15,53±0,80*	26,67±1,43*	83,26±3,08
14	5,28±0,50	41,41±0,10*	15,54±1,50	42,11±2,08*	17,72±0,72*

Максимальний вміст кінцевих продуктів ПОЛ у мозку встановлено одразу ж після наклювання шкаралупи 28-добовими ембріонами (збільшення у 2,67 рази порівняно з попереднім значенням). На тлі активізації пероксидного окиснення синхронно підвищується активність антиоксидантної системи, що підтверджується сталим рівнем ТБКАП_{інк} і, відповідно, збільшенням K_{AOA} в 2,29 рази (див. табл.), що може бути наслідком підвищення активності антиоксидантних ензимів мозку [7].

Впродовж третього тижня ембріонального розвитку (з 15-ої до 22-ої доби) СОД-активність в мозку ембріонів зросла в 3,06 рази, а КАТ-активність – у 2,47 рази на тлі стабільного рівня ГПО-активності. Збалансованість функціонування ферментативної складової АОЗ мозку підтверджується результатами кореляційного аналізу: кореляційний зв'язок між СОД- і КАТ-активністю в мозку на рівні достатньо тісного ($r = 0,768$ за $p \leq 0,1$), але прямої залежності K_{AOA} мозку від активності досліджених антиоксидантних ензимів не встановлено [8].

У мозку генетично запрограмована активізація системи АОЗ, спрямована на адаптацію організму гусей до гіпероксії атмосферного дихання відбувається шляхом активізації антиоксидантних ензимів і зниження вмісту ненасичених жирних кислот [9].

Список використаних джерел

1. Surai P.F., Kochish I.I., I. Fisinin V.I., Kidd M.T. Antioxidant Defence Systems and Oxidative Stress in Poultry Biology: An Update. *Antioxidants*. 2019. 8(7). P. 235. DOI: <https://doi.org/10.3390/antiox8070235>.
2. Іонов І.А. Фізіологічний статус птиці в ембріогенезі та постнатальному онтогенезі в залежності від її А-, Е- та К- вітамінної забезпеченості: автореф. дис. ... д-ра. с.-г. наук: 03.00.13. – Х. 1997. – 32 с.
3. Макаревич О.П. Определение активности супероксиддисмутазы / О.П. Макаревич, П.П. Голиков // Лаб. Дело. – 1983. – №86. – С. 24–28.
4. Гаврилова А.Р. Определение активнсоти глутатионпероксидазы в эритроцитов // А.Р. Гаврилова, Н.В. Хмара // Лаб. Дело. – 1988. – №1. – С. 721–724.
5. Королук М.А. Определение активнсоти каталазы //М. А. Королук, М.И. Иванова, И.Т. Майрова, В.Е. Токарев // Лаб. Дело. – 1988. – №1. – С. 18.
6. Данченко О.О. Антиоксидантний статус свійських гусеподібних за різного антропогенного навантаження. автореф. дис. докт. с.-г. наук. – К.,2010. – 44 с.
7. Данченко О.О. Антиоксидантний статус свійських гусеподібних за різного антропогенного навантаження. Автореф.дис. ... докт.с.-г. наук. Київ, 2010. – 44 с.
8. Романович Л.В., Куртяк Б.М., Романович М.С., Мудрак Д.И. Інтенсивність процесів ПОЛ у крові курчат-бройлерів на тлі вакцинації проти хвороби Ньюкасла та за дії вітамінів Е та С. Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького. – 2016. – №18. С. 200–203.
9. Федорович Є.І., Заплатинський В.С. Сучасний стан та перспективи розвитку гусівництва України. Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького. 2015. – Т. 17, 3(63). С. 322–330.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Adam Miros,

Siedlce University of Natural Sciences and Humanities
(Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach)

IT TOOLS WHICH MAKE REMOTE LEARNING POSSIBLE

Introduction. Choosing the right tools during remote learning is one of the key issues in the entire remote learning process. The selection of tools should be based on appropriate criteria determining their use, such as the age of the students, the technical capabilities available to them as well as the advancement in the use of devices which are necessary. Properly chosen opportunities offered by technology allow achieving satisfactory results in education field.

Google Classroom. One of the examples of the practical and effective use of web forms is Google Classroom, offered by Google as a support of remote education. It allows teachers to send personalized tests. After filling in, the learner sends the completed form to the teacher, and thus automatically receives the test result. Each test has a cut-off date by which it should be completed and sent, thanks to which the student has a clearly defined goal of the task to be completed.

Tools for videoconferencing. One of the most popular tools used for remote communication at Polish universities are the Google Meet's and Microsoft Teams programs. They allow you to create conferences that can be joined only by invited members. This option makes controlling the presence of learners during classes possible. Thanks to the possibility of sharing the screen, participants can present the effects of their work, consult problems and unclear issues during classes, and the tutors can display the materials needed to conduct classes from the screen of their device. The conference recording options are not without significance here, where, with the consent of the lecturers, in some cases lectures may be recorded, thanks to which learners have the opportunity to return to the issues raised during the course. Videoconferencing is also used to carry out oral examinations. During them, there is a meeting between the examiner and the student and examination is being performed

Storage clouds. Storage clouds are another important tool in the remote learning process. They allow you to share files that has unique address. Some

materials which are necessary to conduct the activities can be sent between participants easily. This solution is efficient for files larger than a few megabytes, where sending them via e-mail or instant messaging can be a problem. Depending on the choice of the solution provider we get the option of limiting access to the file according to the selected sharing policy.

The file types are also worth brief mention. Multimedia presentations supplemented with comments (in the form of text or audio notes), sometimes even become a substitute for lectures conducted in real time in the era of a pandemic. The lecturers also provide records, especially of experiments conducted in the laboratory. This does not allow the students to run the experiment from start to finish, but at least it gives them some kind of illusion of being in a lab demonstration.

Internet quizzes. One of the forms of verification or consolidation of knowledge during distance learning are quizzes and tests performed on-line jointly by a group of students during classes or individually in order to check the learning outcomes. This form is easy for the teacher to make. It also enables quick and rather hassle-free verification of achieved results by students. It is also a form liked by students. Unfortunately, a rather complicated issue in its use is to ensure that the results are actually real and that the students do not use other available sources when solving tasks.

Remote lectures. Remote lectures are another option as a form of remote classes. For this purpose, many websites that offer live streaming or the publication of videos on the website can be chosen. It is an interesting alternative to videoconferencing. YouTube, an extremely popular streaming service all over the world, is perfect for this form of distance learning. Movies published on the website can be played at any time, without logging in, if the author decides so. Author also has option of setting the privacy of a given movie. It is possible to broadcast live as well as publish a ready lecture.

Summary. It was known to everyone that sooner or later; IT tools will play an increasingly important role in the education process. However, due to the pandemic, this process had to be significantly accelerated. It exposed shortcomings in the Polish education system and in society, such as shortages in the qualifications of the staff or – more prosaic – limited access to equipment. However, it also showed that in the case of most theoretical classes, remote learning, if properly conducted, can bring satisfactory results. The experience of the last few months allows the conclusion that there is a place in education for distance learning. However, it must be well thought out, it must use appropriate IT tools, and also – it should be addressed to the appropriate age group.

References

1. URL: <https://centrumcyfrowe.pl/edukacja-zdalna>
2. URL: <https://glos.pl/badanie-najwiekszym-problemem-nauczycieli-podczas-zdalnego-nauczania-jest-jego-czasochlonnosc>
3. URL: <https://polskatimes.pl/edukacja-zdalna-podczas-epidemii-koronawirusa-jak-radza-sobie-polscy-uczniowie-i-nauczyciele/ar/c5-14971756>
4. URL: <http://www.korzan.edu.pl/pdf/zdalne.pdf>
5. URL: https://dokumenty.men.gov.pl/Kształcenie_na_odleglosc_%E2%80%93_poradnik_dla_szkol.pdf
6. URL: https://www.researchgate.net/publication/293159116_Efektywnosc_zdalnej_edukacji_w_aspekcie_nauczania_przedmiotow_medycznych
7. URL: http://www.wodnsieradz.edu.pl/dokumenty/2020/dzieci_sie_nudza/organizacja_zdalnego_nauczania.pdf

УДК 004.832

В.А. Стороженко,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра,
факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії,
Вінницький національний технічний університет

А.В. Дудатьєв,

кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри захисту інформації,
Вінницький національний технічний університет

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР УПРАВЛІННЯ КІБЕРБЕЗПЕКОЮ

Анотація. Проведено аналіз сучасного стану питання використання інформаційно-аналітичних центрів, розглянуто використання аналітичних центрів. Визначено основні задачі та розроблено багаторівневу структуру інформаційно-аналітичного центру, приведено аналітичний опис залежностей, що формалізує зв'язок вихідних параметрів з вхідними.

Ключові слова: кібербезпека, інформаційно-аналітичний центр.

Вступ. В сучасних умовах досить актуальним стає підвищення ефективності управління кібербезпекою держави регіонів корпораціями та підприємствами [1]. Це обумовлено ускладненням сучасних управлінських завдань, їх багатоаспектністю і багатокритеріальністю, збільшеним потоком керуючих впливів, що виходять з державних, регіональних і місцевих органів влади. У сфері управління підвищився обсяг інформаційного обміну та його динаміка. Загострилася необхідність оперативного і адекватного реагування на економічні, соціально-політичні ситуації в країні і за кордоном [2]. Однією з особливостей управлінської праці є постійна необхідність прийняття рішень в умовах дефіциту часу.

Процес вироблення і прийняття рішень в системі управління за суттю є інформаційним процесом. Рішення – це “згусток” інформації, спеціально зібраної, проаналізованої і опрацьованої суб’єктом управління. Рішення інформаційне за своєю сутністю, при чому являє собою констатацію нинішнього стану системи, синтез інформації про сьогоднішній день з інформацією про майбутнє, яке виражене у меті, яка поставлена перед системою [3].

Результати дослідження. Після проведення аналізу відомих інформаційно аналітичних центрів було розроблено структуру інформаційно аналітичного центру управління кібербезпекою [4–5]. Структура інформаційно аналітичного центру побудована на основі лінійно функціональної структури, Лінійно-функціональна структура реалізує принцип єдиначальності, лінійної побудови структурних підрозділів і розподілу функцій управління між ними і раціонального поєднання централізації і децентралізації. Типовими рівнями управління в лінійно-функціональній структурі виступають:

- * вищий – рівень (генеральний директор, директор, президент). Діяльність керівника Державного ІАЦ обумовлена цілями і стратегіями розвитку системи в цілому. На цьому рівні реалізується велика частина зовнішніх зв’язків. Тут велика роль особистості та її професійних якостей;

- * середній – рівень, який об’єднує керівників Регіональних ІАЦ та їх апарат. Керівники середньої ланки вирішують завдання, що впливають з функціональної специфіки;

- * нижчий – рівень, який об’єднує керівників низової ланки, що знаходяться безпосередньо над виконавцями. Керівників нижчої ланки називають операційними. Вони відповідальні за забезпечення Інформаційної безпеки на підприємствах. Комунікації тут переважно внутрішньо групові та між групові.

При такій структурі управління всю повноту влади бере на себе лінійний керівник, очолює певний колектив. Йому при розробці конкретних питань і підготовці відповідних рішень, програм, планів допомагає спеціальний апарат, що складається з функціональних підрозділів (управлінь, відділів, бюро тощо). У даному випадку функціональними підрозділами виступають Спеціалісти з ІАЦ. Всі співробітники є спеціалістами з інформаційної безпеки і поділяються за обов’язками, спеціалісти що працюють на підприємствах в відділах кібербезпеки забезпечують інформаційну безпеку на підприємстві та збір даних по загрозах. Спеціалісти що працюють в ІАЦ займаються аналізом, структуризацією даних, прийняттям рішень. Перевагами такої структури є глибока підготовка рішень і планів, пов’язаних зі спеціалізацією працівників. Звільнення головного лінійного керівника від глибокого

аналізу проблем. Можливість залучення консультантів і експертів. Поєднання переваг лінійної та функціональної структур.

Аналіз видів управлінської діяльності дозволяє визначити завдання, які вирішуються в організації, і виконавців цих завдань. За ступенем інтелектуальності і складності завдання можна класифікувати [7]:

Перший клас – найбільш прості завдання, які складаються з повністю формалізованих процедур і виконання яких, крім витрат часу, не становить ніякої складності для виконавців. Ці завдання стандартизуються і програмуються. До них відносяться контроль і облік, оформлення документів, їх тиражування, розсилка та ін. Такі завдання вирішуються практично всіма автоматизованими інформаційними системами.

Завдання цього класу, якщо вони використовуються для прийняття рішень, називаються завданнями прийняття рішень в умовах повної визначеності. При цьому випадкові і невизначені чинники відсутні.

Другий клас – більш складні завдання: прийняття рішень в умовах ризику, тобто в тому випадку, коли наявні випадкові чинники, для яких відомі закони їх впливу. Постановка і вирішення таких завдань можливі на основі методів теорії ймовірностей, аналітичного та імітаційного моделювання.

Третій клас завдань складають слабко структуровані завдання, які містять невідомі або не вимірювані компоненти (кількісно не оцінювані). Для цих завдань характерна відсутність методів розв'язання на основі безпосереднього опрацювання даних. Постановка завдань базується на прийнятті рішень в умовах неповної інформації. У ряді випадків, на основі теорії нечітких множин і застосувань цієї теорії вдається побудувати формальні схеми рішення.

Четвертий клас завдань складають завдання прийняття рішень в умовах протидії або конфлікту (наприклад, необхідно враховувати наявність активно діючих конкурентів). У завданнях цього класу можуть бути наявні випадкові чинники, для яких невідомі закони їх впливу. Постановка і вирішення таких завдань можливі (але не завжди) методами теорії ймовірностей, нечітких множин і теорії ігор.

П'ятий клас – найбільш складні завдання прийняття рішень, які характеризуються відсутністю можливості формалізації через високий ступінь невизначеності. До таких завдань відноситься більшість проблем прогнозування та перспективного планування.

Процеси прийняття управлінських рішень посідають центральне місце в структурі управлінської діяльності виробничо-економічних систем, оскільки саме вони найбільшою мірою визначають зміст цієї діяльності та її результату, то на їх ефективності суттєво відбивається недостатність науково-методичного забезпечення управлінського персоналу підприємств

з питань підготовки та прийняття управлінських рішень в системі функціонування та розвитку підприємств [6].

Ситуаційний центр управління інформаційною безпекою (Security Operation Center, SOC) – комплекс, призначений для централізованого збору та аналізу інформації про події, що надходять з різних джерел автоматизованої системи підприємства. Впровадження ситуаційного центру управління інформаційною безпекою дозволить не тільки контролювати всі події, що відбуваються в інформаційній системі, а й забезпечити своєчасне реагування на інциденти ІБ, а також запобігання їх у майбутньому.

Процес створення ІАЦ управління інформаційною безпекою складається з декількох етапів:

- обстеження;
- проектування;
- впровадження програмно-технічної частини центру;
- технічний супровід центру.

ІАЦ складається з трьох частин: програмно-технічної, документаційної та кадрової. Програмно-технічні компоненти реалізуються на основі спеціалізованих систем моніторингу подій інформаційної безпеки. У західній термінології дані системи позначаються аббревіатурою SIM (Security Information Management) або SIEM (Security Information and Event Management). Одним із прикладів подібних систем є продукт ArcSight ESM, який займає одну з лідируючих позицій в даній області [7].

Висновки. У ході розробки структури інформаційно-аналітичного центру управління інформаційною безпекою визначено необхідність створення ІАЦ, проаналізовано та визначено основні задачі інформаційно-аналітичного центру й можливостей його використання, розроблено структуру ситуаційного центру, запропоновано такі ієрархічні рівні, як: моніторинговий, аналітичний та управлінський, а також визначено конкретні завдання, що вирішуються на відповідних рівнях. Побудовано структуру інформаційно-аналітичного центру управління інформаційною безпекою, представлено аналітичний опис структури, що формалізує зв'язок вихідних параметрів з вхідними. Визначено ієрархічні рівні центру. Визначено особливості процесу створення та принципів побудови ІАЦ.

Список використаних джерел

1. Методичні вказівки до проведення практичних занять та до виконання самостійної й індивідуальної роботи з дисципліни „Основи науково-дослідної роботи / Укладачі: А. О. Азарова, В. В. Карпінєць. – Вінниця: ВНТУ, 2013. – 44 с.
2. Шартов В.Ф. Ситуационные центры. Информационное обеспечение решений на высшем уровне управления. // Системные проблемы качества, математического моделирования, информационных и электронных технологий. Часть 2.

Имитационное моделирование и конфликтология. / Материалы Международной конференции и Российской научной школы. – М.: Радиосвязь, 2003. – 8-17 с.

3. Холин А.И. Ситуационные центры: перспективы цифровых технологий/А.И. Холин // Научная периодика: проблемы и решения. – 2011. – №6. – С. 6-9.
4. Ильин Н.И. Развитие систем специального информационного обеспечения государственного управления / Н.И. Ильин, Н.Н. Демидов, П.Н. Попович: Федеральная служба охраны Российской Федерации – М.: Медиапрес, 2009. – 288 с.
5. Петрик В.М. Соціально-правові основи інформаційної безпеки. Навч. посіб. / В.М. Петрик, А.М. Кузьменко, В.В. Остроухов, О.А. Штоквич, В.І. Полевий — К.: Росава, 2007. — 496 с.
6. Уманець Т. Інформаційно-аналітична база регіонального управління: сучасний стан та перспективи розвитку/ Т. Уманець //Економіка України – 2007. – №8 – С. 39–45.
7. ArcSight ESM [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www8.hp.com/ru/ru/software-solutions/software.html?compURI=1340477#.U1BFyPl_vhk.

Storozhenko Vitaliy A., Dudatyev Andriy V.,

Information and analytical center of cybersecurity management.

Summary. In the project the current state of the use of information-analytical centers was analyzed, the use of think tanks was examined. The main problems were defined and was developed multi-level structure of information-analytical center, brought analytic description of dependencies that formalizes the relationship of input output parameters.

Keywords: cybersecurity, information-analytical center.

АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО

О.В. Рєзідє,

аспірант кафедри архітектурних конструкцій
Київського національного університету будівництва і архітектури

ДОСВІД СТРУКТУРНО-ПАРАМЕТРИЧНОГО КОМП'ЮТЕРНОГО ФОРМОУТВОРЕННЯ ЖИТЛОВИХ БУДИНКІВ САДИБНОГО ТИПУ

У нинішніх ринкових умовах доволі популярні одноквартирні житлові будинки садибного типу, які розташовані на окремих земельних ділянках у приміській або сільській місцевості. Це обумовлено прагненням людей більше перебувати на природі та вести здоровий спосіб життя.

Важлива особливість архітектурного проектування даних об'єктів полягає в потребі максимального врахування індивідуальних побажань замовників. Зазначений факт вимагає від розробників застосовування гнучких засобів проведення розрахунків, формування технічної документації, кошторисів і т. д. Успішно вирішувати окреслене проблемне питання допомагають сучасні інформаційні технології, які в міжнародній практиці отримали назву BIM (Building Information Modeling), що означає будівельне інформаційне моделювання. Прикладами конкретних таких автоматизованих систем слугують Allplan, ArchiCAD, Revit та інші, які покращують якість створюваних об'єктів, зменшують витрати на їх розроблення, зведення та експлуатацію.

У літературних джерелах, зокрема монографії [1], висвітлюється комп'ютерне моделювання життєвого циклу будівель і споруд, але не у всіх можливих практичних аспектах. Так недостатньо дослідженими залишаються задачі динамічного, тобто в часі, відтворення різноманітних технологічних процесів виробництва, їх структурно-параметричної оптимізації. Тому цей напрямок наукових розвідок доволі актуальний.

Поширеною в архітектурному автоматизованому проектуванні є система Revit [2] фірми Autodesk, у тому числі й завдяки своїм безкоштовним освітнім ліцензіям. На її основі з використанням теоретичних і методологічних напрацювань, викладених у публікаціях [3–5], виконано комп'ютерну твердотільну структурно-параметричну модель мансардного будинку садибного типу. Її переваги в порівнянні з

традиційною реалізацією полягають у більш гнучкому та продуктивному варіантному формоутворенні проєктованого технічного об'єкта, можливості динамічного відображення процесів його зведення, проведення структурно-параметричної оптимізації, ефективного врахування мінливих побажань замовників тощо.

Безпосередньо розробляння параметричної моделі будинку розглянуто у праці [3], де подано такі стадії її комп'ютерного конструювання як визначення стрічкового фундаменту, несучих зовнішніх бетонних стін, перекриттів із суцільних залізобетонних плит, піввальмового даху зі слуховим вікном, що утворюють мансардний поверх, внутрішніх ненесучих бетонних стін, входних та внутрішніх дверей, вікон тощо.

У дослідженні [4] наведено загальні теоретичні положення щодо структурно-параметричного комп'ютерного формоутворення як одного з важливих напрямків подальшого розвитку автоматизованого архітектурного проєктування. На їх засадах у публікації [5] для будівельних об'єктів розроблено конкретні методики та алгоритми моделювання, які проілюстровано на прикладі опоряджувальних робіт. Останні включають штукатурення, облицювання плиткою та фарбування. Запропоновані обчислювальні алгоритми дозволяють продуктивно знаходити екстремальні шляхи у графових моделях технологічних процесів, що забезпечує більш ефективне проведення їх структурно-параметричної оптимізації.

Описаний математичний апарат, належні методики та алгоритми реалізовано з використанням програмного пакета Dynamo, який входить до складу системи Revit, та електронних таблиць Microsoft Excel. Останні застосовуються, зокрема, як бази даних норм матеріальних, трудових і фінансових витрат для різноманітних будівельних робіт, а також керування в застосовуваних структурно-параметричних моделях.

В інтегрованому комп'ютерному середовищі Revit-Dynamo-Excel постійно проходить обмін проєктною інформацією. Так за отриманими з Revit за допомогою Dynamo величинами площ стін на підставі норм баз даних Excel обчислюються потрібні обсяги матеріалів, праці та фінансових витрат. Зазначені дані характеризуються значним числом варіантів. Мається на увазі, що для однакової площі стін ванної кімнати, яка облицюється керамічною плиткою, можлива велика кількість різновидів останньої за розмірами, кольором, ціною і т. д. Це ж стосується вбиральні та кухні. Ще більш суттєво зростає число проєктних варіантів при врахуванні комбінаторних поєднань наведених приміщень. Успішно розв'язати розглянуту задачу структурно-параметричної оптимізації будівельних робіт дозволяє запропонований підхід у вигляді наведеного математичного апарату, методик, алгоритмів і комп'ютерної програмної реалізації. Тобто, з його використанням визначаються оптимальні в

конкретних випадках значення різноманітних проектних параметрів будівель і процесів їх зведення.

Поданий новий напрямок автоматизованого архітектурного проектування потребує проведення подальших наукових досліджень і широкого впровадження отриманих результатів у практику.

Список використаних джерел

1. Барабаш М. С. (2014) Компьютерное моделирование процессов жизненного цикла объектов строительства. Киев: Сталь.
2. Aubin P. F. (2015). The Aubin Academy Revit Architecture, covers Version 2016 and beyond. Oak Lawn: G3B Press.
3. Плоский В.О., Регіда О.В., Терещук М.О. (2018). Комп'ютерне геометричне моделювання як засіб підвищення ефективності архітектурно-будівельного проектування. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*, 37, 37–46.
4. Регіда О.В, Терещук М.О. (2020). Деякі перспективи розвитку сучасного комп'ютерного будівельного моделювання. *Управління розвитком складних систем*, 42, 111–116.
5. Регіда О.В. (2020). До питання розроблення методик та алгоритмів структурно-параметричного моделювання будівельних об'єктів. *Прикладні питання математичного моделювання*, 3(1), 178–186.

ЦИВІЛЬНА БЕЗПЕКА

О.В. Гранкіна,

кандидат технічних наук, доцент кафедри цивільної безпеки
Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного

М.В. Зоря,

кандидат технічних наук, старший викладач кафедри цивільної безпеки
Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ БАКАЛАВРІВ З ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Зростання обсягу інформації, якою потрібно оволодіти при здобутті компетентностей бакалавра з цивільної безпеки, потребує використання нових ефективних засобів навчання. Перед сучасною вищою освітою стоїть проблема пошуку нових видів і форм організації освітньої діяльності. Освітнє середовище повинно розвивати самостійне критичне і творче мислення. Сучасний освітній простір потребує пошуку нових форм викладання матеріалу, у тому числі із застосуванням дистанційних курсів.

На сьогодні спостерігається трансформація мети і сенсу освіти від передавання інформації, яка накопичується від покоління до покоління до засвоєння способів, засобів мислення та умінь всебічно працювати з великими потоками інформації (вміння знайти, проаналізувати, аргументувати та оцінити, інтерпретувати, «ущільнити» інформацію тощо) на підставі чого самостійно та відповідально зробити вибір. Найбільш ефективними, які допомагають особисто долучитися до навчання, отримати швидкий доступ до інформації та підвищити мотивацію, є інтерактивні технології освіти.

Загально відомо, що застосування інтерактивних технологій в освітньому процесі базується на системі правил організації взаємодії між здобувачами та викладачем, які гарантують педагогічно продуктивне пізнавальне спілкування, в результаті якого створюються ситуації відчуття особою успіху в освітній діяльності і розвиток професійно значущих компетентностей [2, 3]. Використання інтерактивних технологій в освіті покликано вирішити низку завдань, серед яких на перший план висувається наступне:

- розвиток комунікативних здатностей,
- встановлення емоційних контактів між студентами;
- розвиток пізнавальних умінь (аналізу, синтезу, постановки цілей, пошуку інформації, структурування знань тощо);
- забезпечення формування вміння самостійно оцінювати та приймати рішення, які визначають стратегію поведінки;
- плідне спілкування та взаємодія з колегами у спільній діяльності, здатність враховувати позиції іншого, сумісне цілепокладання та планування загальних способів праці на основі прогнозування, контроль та корекція ходу і результатів діяльності, результативне розв'язання конфліктів;
- забезпечення релаксації учасників, усунення емоційного навантаження, перемикання уваги, зміна форм діяльності тощо.

На сьогодні все більшу популярність отримують освітні квести [1, 2].

Веб-квест технологія представляє проблемні завдання-проекти з елементами ділової гри, для виконання яких використовуються інформаційні ресурси Інтернету. Ця технологія поєднує в собі активні методи навчання з перевагами інформаційно-інтерактивних технологій. Педагоги при викладанні різноманітних освітніх курсів застосовують її досить вдало та успішно.

Найбільше поширення вона отримала у Бразилії, Іспанії, Китаї, Австралії, Америці, Нідерландах.

Веб-технологія – технологія навігації за гіперпосиланнями, яка дозволяє створювати різноманітні системи, які є основою для організації різноманітних форм дистанційної освіти. [3]

Особливістю веб-квестів є те, що інформація, яку необхідно відшукати для виконання завдання, міститься на різноманітних сайтах. Напряму пошуку визначається викладачем через активні гіперпосилання, а студент застосовує їх для виконання раніш отриманого індивідуального завдання. Студентові надається завдання зібрати в Інтернеті за заданою темою достовірну інформацію, та залучити її до розв'язання завдання. Посилання на частину джерел надає викладач, а частину вони можуть відшукати самостійно, використовуючи відомі пошукові системи. По завершенню веб-квесту наводиться документація складена в формі звіту. Обсяг робіт варіюється в залежності від специфіки та кількості виконавців. Для веб-квестів притаманно глибоке занурення у відкритий інформаційний простір. Використання даної технології в процесі вивчення певної дисципліни дає можливість підвищити зацікавленість у вивченні дисципліни; підвищити мотивацію навчання, наочно надавати різноманітні ситуаційні завдання; виховувати інформаційну культуру.

Так, при підготовці бакалаврів зі спеціальності «Цивільна безпека» при виконанні практичних завдань з наглядової діяльності складаються

уніфіковані форми документації з перевірки стану об'єктів. Студентові надається ситуаційне проблемне завдання. За наданими вихідними (легендою) потрібно відшукати в інтернеті нормативні документи та пункти документів, яким повинні відповідати об'єкти, що перевіряються. Вся інформація, що є регламентованою нормативно-правовими актами, заноситься в уніфіковані форми.

Викладач, розробляючи або використовуючи квести у освітньому процесі, має можливість:

- легко розповсюджувати свій досвід, свою модель освіти;
- реалізовувати різні методи навчання одночасно для різних студентів, індивідуалізуючи процес освіти;
- зменшити кількість матеріалу для теоретичного навчання;
- здійснювати контроль і корегувати процес засвоєння;
- зменшити кількість рутинної праці, вивільнивши час для творчої роботи або індивідуальної роботи зі студентами;
- зробити більш ефективною самостійну роботу студентів.

Студент при цьому отримує можливість:

- вести роботу в оптимальному для нього темпі;
- повертатися до раніш вивченому матеріалу;
- отримувати необхідну допомогу, перервати процес навчання в будь-якому місці, а потім повернутися;
- легше здолати бар'єри психологічного характеру (несміливість, нерішучість);
- відпрацьовувати необхідні навички та уміння до необхідної підготовки.

Це ще раз підкреслює, що оновлення освітніх технологій детерміновано соціокультурними особливостями розвитку сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. March, T. Why WebQuests?, an introduction circa Web 1998 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://tommmarch.com/writings/intro_wq.php
2. Кулішов В.С. Застосування квест-технології у професійно-теоретичній підготовці учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти: навчально-методичний посібник / В.С. Кулішов. – Біла Церква: БІНПО УМО НАПН України, 2018. – 86 с.
3. Кадемія М.Ю. Інноваційні технології навчання: словник-глосарій: навчальний посібник для студентів, викладачів / М.Ю. Кадемія, Л.С. Євсюкова, Т. В. Ткаченко. – Львів : Вид-во «СПОЛОМ», 2011. – 196 с.

Розділ 11

ТРАНСПОРТ

О.Ю. Шипова,

викладач біології

Лозівської філії Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу

Є.Г. Шипов,

викладач спецдисциплін

Лозівської філії Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу

АЛЬТЕРНАТИВНЕ ПАЛИВО – ЯК СПОСІБ ЗНИЖЕННЯ ЗАБРУДНЕННЯ ДОВКІЛЛЯ

Транспорт з давніх-давен відіграє важливу роль у житті людей. Він постійно розвивається і вдосконалюється разом із розвитком науки і техніки.

Автомобільний транспорт є однією з галузей, що в значній мірі визначає розвиток промисловості і сільського господарства будь-якої країни. Світовий парк автотранспортних засобів безупинно зростає. Не виняток і Україна, де автомобільний транспорт – одна з галузей господарства, що розвивається інтенсивно.

На Землі експлуатується близько 1 млрд. автомобілів. В Україні зареєстровано близько 9 мільйонів автомобілів, з яких 43 тисячі – електромобілі [7, с. 50–59].

Автомобільний транспорт – одне з найпотужніших джерел забруднення атмосфери. Основна причина забруднення повітря транспортними засобами пов'язана з неповним згорянням нафтового палива. Паливо, що отримується з нафти, споживається головним чином двигунами внутрішнього згоряння автомобілів та тракторів, за допомогою яких виробляється близько 80% механічної енергії, яку використовує у своїй діяльності людина [2].

Джерелами викидів шкідливих речовин є відпрацьовані гази автомобільних двигунів, випаровування з системи живлення, підтікання пального і мастил у процесі роботи та обслуговування автомобілів, а також продукти зносу фрикційних накладок зчеплення, накладок гальмівних колодок, шин, утилізація автомобілів, тощо.

У відпрацьованих газах двигуна внутрішнього згоряння (ДВЗ) присутні понад 170 шкідливих компонентів, з них близько 160 – похідні вуглеводнів, прямо зобов'язані своєю появою неповному згорянню нафтового палива.

Найбільш шкідливими компонентами відпрацьованих газів бензинових двигунів є вуглекислий газ (CO_2), оксиди азоту (NO_x), а також чадний газ (CO), що утворюється внаслідок неповного згорання бензину. Вони впливають на захворювання дихальних шляхів людей [3, с. 112].

На сьогодні двигун внутрішнього згорання залишається основною рушійною силою автомобіля. У зв'язку з цим єдиний шлях вирішення енергетичної проблеми автомобільного транспорту – це створення альтернативних видів палива. Нове пальне має задовольнити дуже багатьом вимогам: мати необхідні сировинні ресурси, низьку вартість, не погіршувати роботу двигуна, якомога менше викидати шкідливих речовин, по можливості поєднуватися зі сформованою системою постачання паливом та ін. [10].

Багато вчених у різних країнах світу працюють над створенням та впровадженням альтернативних видів палива для автомобілів [9, с. 144–152].

Альтернативне паливо – це рідке та газове паливо, яке є альтернативою (заміною) відповідним традиційним видам палива і яке виробляється (видобувається) з нетрадиційних джерел та видів енергетичної сировини, згідно з Законом України [5].

Як альтернативні джерела енергії в автомобільній галузі можуть бути використані електрична енергія, водень і природний газ (рис. 1).

Рис. 1. Автомобілі, які працюють на електричній енергії, газі й водні

Автомобілі на електричній енергії не тільки не виділяють в атмосферу вихлопних відпрацьованих газів, але й безшумні і в них відсутня небезпека займання.

Останнім часом почали використовувати чистий водень у вигляді альтернативного палива. Зацікавленість до водню як палива пояснюється тим, що запаси його великі. Двигуни мають високу теплотворну здатність (у 5 разів вищу, ніж у бензину), а продукти згорання містять лише один безпечний компонент – водяну пару [8, с. 305–309]. Ще одним альтернативним джерелом енергії автотранспорту є природний газ, який відзначається можливістю швидкого переобладнання двигунів.

З кожним роком усе більшою популярністю користуються електромобілі, що дасть змогу не тільки знизити викиди автомобільним транспортом в атмосферу токсичних газів, але і зменшити залежність людства від викопного палива. Електромобіль – автомобіль, що приводиться

в рух одним або декількома електродвигунами з живленням від акумуляторів або паливних елементів, а не двигуном внутрішнього згорання [4, с. 95–99].

Електромобілі вже здобули свою популярність в Європейському Союзі завдяки таким перевагам (рис. 2) [11]:

Рис. 2. Переваги електромобілів

Вкрай важливою перевагою електромобілів є їх екологічність. Це стало однією з основних причин по якій даний вид транспорту став дуже популярним у всьому світі. Відсутність вихлопів дозволяє ефективно знизити негативний вплив на навколишнє середовище і природу.

У більшості розвинених країнах світу існують дотації та субсидії на покупки електромобіля. Наприклад, у Китаї покупець отримує компенсацію в розмірі близько 35% вартості авто, а в США така «знижка» становить 25%. В інших країнах (Великобританії, Данії, Німеччині) прямої субсидії на придбання електромобілів немає, але всіх покупців звільняють від сплати транспортного податку на певний термін (до 5 років) або від збору при реєстрації [1, с. 130].

Таким чином, переведення автомобілів на альтернативні види палива (не нафтового) дозволить, у першу чергу, докорінно вдосконалити види двигунів, не забруднюючи при цьому навколишнє середовище, не наносячи шкоду людству.

Список використаних джерел

1. Альтернативні джерела енергії на автомобільному транспорті: Матеріали I-ї Міжнародної науково-технічної онлайн-конференції / Відп. ред. канд. філос. наук / М. Брегін. – Львів: 2017. – 130 с., 94 іл.
2. Боровицька Л.О. Проблеми та сучасний стан транспортної системи України [Електронний ресурс] / Л.О. Боровицька, А.В. Круць / Регіональна економіка / Економічні науки // Publishing house Education and Science.
3. Горелик Д.О. Мониторинг загрязнения атмосферы и источников выбросов. Аэроаналитические измерения. / Д.О. Горелик, Л.А. Конопелько. – М.: Издательство стандартов, 1992. – 112 с.
4. Горова К.О. Актуальність розробки та впровадження у виробництво вітчизняного дизельного двигуна для малолітражних вантажних автомобілів / К.О. Горова // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва : Збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. – 2011. – №1 (1). – С. 95–99.
5. Закон «Про альтернативні види палива»: за станом на 19.06. 2009 / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
6. Климчук М.А. Стан навколишнього середовища та його вплив на здоров'я населення Львівської області // Довкілля та здоров'я. 2005. – № 3. – С. 43–45.
7. Леонард Р. Истощение нефтяных запасов и грядущая эпоха природного газа // Нефтегазовая вертикаль, № 9, 2001. – С. 50–59.
8. Лучко М.И. Применение топливных элементов смесеобразования водородновоздушной смеси для водородного автотранспорта / М.И. Лучко // Вісник Східноукраїнський національний університет імені В.І. Даля. – 2011. – № 5 (159). – Частина 2. – С. 305–309.
9. Мітков Б.В. Альтернативні палива для транспортних засобів / Б.В. Мітков, В.Б. Мітков, О.В. Шульга // Науковий вісник ТДАТУ, 2011. – Випуск 1, Том 3. – С. 144–152.
10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://library.khadi.kharkov.ua/biblioafisha/virtualni-vistavki/pro-vistavku-dokladnishe/article/alternativni-vidi-paliva/>
11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.carpoint-e.com.ua/news/perevagi-elektromobiliv/>

ЗМІСТ

Розділ 1 ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

<i>Т.В. Біловоденко,</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ ЯК СПОСІБ РОЗКРИТТЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ.....	3
<i>О.Я. Гурик,</i> ВИКОРИСТАННЯ ДИСКУСІЙНИХ МЕТОДІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ.....	8
<i>Eng. Marcin Izdebski,</i> PROGRAMMING ALGORITHMS AS A NEW SCIENTIFIC STRATEGY IN EDUCATION.....	11
<i>І.С. Майстрюк, О.І. Проскурня,</i> ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ СТЕРЕОМЕТРІЇ В КЛАСАХ З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ МАТЕМАТИКИ	15
<i>О.О. Медведєва, Л.В. Кондрашова,</i> ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО КЛИПОВОГО МИСЛЕННЯ В УМОВАХ ВИЩОЇ ШКОЛИ	17
<i>Н.В. Павенко,</i> ТРЕНДИ У НАВЧАННІ: ГЕЙМІФІКАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК РЕСУРС ДЛЯ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ УЧНЯ	20
<i>М.А. Пасічник,</i> STEM – ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	23
<i>Т.О. Підварко,</i> ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	28

Розділ 2 КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

<i>Г.М. Баргій,</i> ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ НАД ЧИСТОТОЮ ВОКАЛЬНОЇ ІНТОНАЦІЇ НА УРОКАХ СОЛЬФЕДЖІО	31
<i>Г.Б. Гондович,</i> УКРАЇНСЬКИЙ МУЗИЧНИЙ АВАНГАРДИЗМ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО СПРИЙМАННЯ НА УРОКАХ МУЗИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	35

<i>О.В. Ілліч, Д.В. Атаманюк,</i> ПРИВАБЛИВІСТЬ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ ПРОГРАМ ЯК СКЛАДОВОЇ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ	39
<i>О.В. Ілліч, Д.В. Атаманюк, О.М. Алфьорова,</i> ФЕСТИВАЛІ ЯК ФОРМА КОМУНІКАЦІЇ	43
<i>Т.С. Михайлова, О.М. Шандренко,</i> РЕКЛАМНИЙ ГРАФІЧНИЙ ДИЗАЙН СПОРТИВНОГО ОДЯГУ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА АЙДЕНТИКИ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР	47
<i>Т.Д. Юзвшин,</i> ОСОБЛИВОСТІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА АМАТОРСЬКОГО ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО КОЛЕКТИВУ ДУХОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ	50

Розділ 3 ГУМАНІТАРНІ НАУКИ РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ. ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ

<i>О.П. Мартиненко,</i> ВІДНОСНІСТЬ ЯК ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ ПРИНЦИП І-ГО ПОЗИТИВІЗМУ	55
---	----

Розділ 4 СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

<i>А.М. Галайко, Д.В. Ванькович,</i> ПЕРСПЕКТИВИ ОТРИМАННЯ ДЕРЖАВОЮ ДОДАТКОВИХ ДОХОДІВ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ.....	58
--	----

Розділ 5 УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

<i>А.В. Морозова,</i> ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	63
<i>О.В. Чорний,</i> ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У НОВІТНІЙ СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ	75
<i>Г.М. Шаульська,</i> ОСНОВНІ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ.....	78

Розділ 6 ПРАВО

<i>Н.Ф. Прилепа,</i> ПИТАННЯ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	81
<i>Т.А. Франчук,</i> АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРИМУС В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	85
<i>М.V. Shpak,</i> CERTAIN ASPECTS OF LEGAL AID IN CIVIL CASES IN THE REPUBLIC OF AUSTRIA	89

Розділ 7 БІОЛОГІЯ

<i>Д. Муцараєва, І. Дукова, А.С. Федорко, Т.М. Гапоненко,</i> СИСТЕМА АНТИОКСИДАНТНОГО ЗАХИСТУ В ТКАНИНАХ МОЗКУ ГУСЕЙ В УМОВАХ ГІПО- ГІПЕРОКСІЇ	91
---	----

Розділ 8 ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

<i>Adam Miros,</i> IT TOOLS WHICH MAKE REMOTE LEARNING POSSIBLE	94
<i>В.А. Стороженко, А.В. Дудат'єв,</i> ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР УПРАВЛІННЯ КІБЕРБЕЗПЕКОЮ	96

Розділ 9 АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО

<i>О.В. Регіда,</i> ДОСВІД СТРУКТУРНО-ПАРАМЕТРИЧНОГО КОМП'ЮТЕРНОГО ФОРМОУТВОРЕННЯ ЖИТЛОВИХ БУДИНКІВ САДИБНОГО ТИПУ	101
--	-----

Розділ 10 ЦИВІЛЬНА БЕЗПЕКА

<i>О.В. Гранкіна, М.В. Зоря,</i> ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ БАКАЛАВРІВ З ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	104
---	-----

Розділ 11 ТРАНСПОРТ

О.Ю. Шипова, Є.Г. Шипов,

АЛЬТЕРНАТИВНЕ ПАЛИВО – ЯК СПОСІБ ЗНИЖЕННЯ

ЗАБРУДНЕННЯ ДОВКІЛЛЯ107

Підписано до друку 31.07.2020. Формат 60х84/16. Папір офсетний білий.
Гарнітура «Charter». Друк цифровий. Ум. друк. арк. 6,63. 2-е вид., випр. і доп.
Зам. № 3107/20-10. Тираж 100 прим. Ціна договірна. Виходить змішаними мовами: укр., анг.

Віддруковано з готового оригінал-макета ФОП Москвін А.А.
м. Запоріжжя, просп. Соборний, 109.

Інститут інноваційної освіти. Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України
e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com

**Видання здійснене за експертної підтримки
Науково-навчального центру прикладної інформатики НАН України
03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40**